

Živa voda.

Povest. — Spisal Matija Malešič.

Deveto poglavje.

Križani Bog, ali si določil to noč za sodni dan? Med bliskom in gromom in treskom se je utrgal oblak. In je začelo liti, ko da je nosil oblak morja s seboj in jih hoče iztresti na plaho dolino. Lije, lije, lije. Ne lije v curkih, ko iz ogromnih kadi lije, nevzdržema, vedno močnejše, vedno strašnejše lije, lije, lije. Lije, ko da so se nagrmadile vse nizko od zemlje pa do nedosežnih nebes ogromne množine vode. Lije, ko da sili nevidna moč vsa ta morja vode med nebom in zemljo, da se po bliskovo izsujejo na zemljo in pokrijejo polja in gozdove in vasi in vse, kar živi v njih.

Dobri Bog, ali hočeš z drugim vesoljnim potopom kaznovati pregrešne ljudi? Usmiljenje!

Tulijo psi, žalostno zavijajo v črno temo in brodijo po vodi; muka živina, pretresljivo muka, ko da kliče gospodarja na pomoč; cvilijo prašiči v obupni borbi z vodo; kokodajskajo kokoši, vse so omamljene v temi in mokroti.

»Jezus, Jezus, usmili se nas!« tarna Trdanka. Vsa trda je v strahu in se ne more geniti s stola. Preden so se zavedeli grozotne nevarnosti, je prihrumela voda v ogromnih plasteh, zalila spodnje prostore v mlinu, vdrla v vežo, planila na žago, zajela svinjake, dosegla hlev.

»Svinjake odpril!«

»Živino poženi iz hleva!«

»Kokoši, kokoši rešite!«

Črna tema. V silnem nalivu ne moreš nikamor s svetiljko. Brodi in tiplji do kože premočen po vodi, lovi se za stēne, da te ne odnesejo deroči valovi.

Narašča voda, vidno, strahovito, pošastno narašča. Preplavila je vežo, skozi okna sili v sobe. Šumi, strahotno šumi, po žagi poka, pod vežo zamolklo grgra. Ko da se je voda zaklela, da ne odneha, dokler iz tal ne izruje mlina in ga ne odnese s seboj. Hlodi bijejo ob stene, drevijo z valovi. Bog ve, odkod so prišli, da pomorejo vodi omajati trdno zidani mlin, ki se stresa ko v silnih krčih. Sodni dan bije Trdanovini. Svinjake je izruvala voda in jih odnesla s seboj, prašičje cviljenje je umolknilo. Ne kokodajskajo več kokoši. Trese se hlev, strahotno poka v njem. Hlodi okoli žage, deske, les za novo hišo, sodovi cementa, naprave ob novem jezu, opeka, pesek, apno, orodje — plove Bog ve kje za Kržanovim mlinom z deročo, umazano vodo. Tam okoli hleva kričijo delavci ko blazni. Voda dere skozi okna v sobe, sili vanje skozi vrata. Sodni dan! Sodni dan — če drugim ne — Trdanovemu mlinu. Silila je voda kdaj že v vežo, tako pripovedujejo stari ljudje. Ali tedaj je deževalo dneve in dneve. In voda je rastla počasi. In iz spodnjih prostorov so iznesli vreče in vse, kar ni bilo pribito. Ali danes! Šele pod večer se je ulilo. Odkod se je moglo v teh urah zbrati toliko vode? Kaj se je zgrnila vsa voda na Trdanov mlin? Sodni dan Trdanovini!

»V mojo sobico!« zakliče materi Janko iz veže v sobo. Do pasu je v vodi, ves drgeta, ko v blaznosti mu sijejo oči, ves zelen je v obraz.

Trdanka se ne zgane s stola, ko da so ji odgovedali vsi udje.

Janko prebrodi vodo do nje in jo dvigne v naročje. »Luč ponesi s seboj! Sveti mi!« krikne sestri.

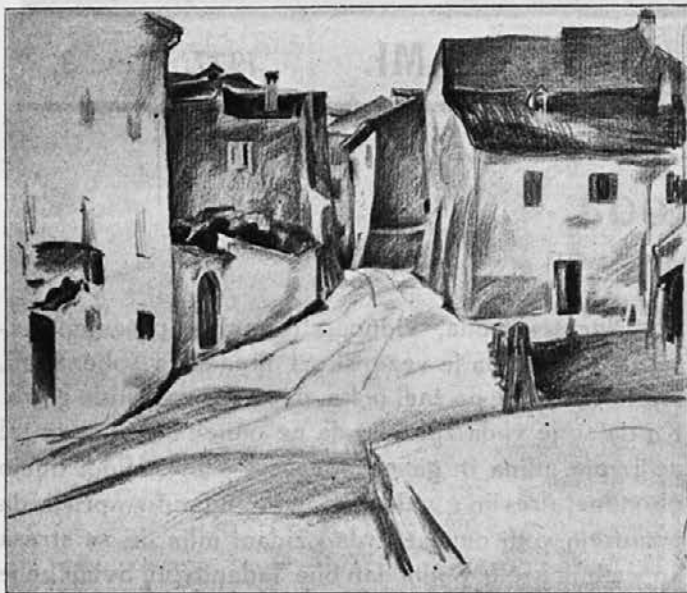
Katica zgrabi za svetiljko, ali roka se ji trese, kolena ji klecajo v vodi. Omahne s svetiljko. »Janko, Janko! Tonem! Pomagaj! Kristus! Potapljam se...«

Janka spreleti mrzla zona po hrbtu, ledeno ga zazebe v možgane. Mater drži visoko nad vodo, čez pas je že v vodi, tema je ko v rogu. »Kje si? Kje si?« grgrta in se bori z vodo. Hoče se dobojevati do sestre. Ko poseže z roko v temo, mu mati omahne v vodo, komaj jo pridrži in pritisne k sebi. »Oprimi se me!« kliče v temo sestri ko v smrtnem strahu. »Pa hitro! Iz sobe moramo! Sicer nas zalije!«

»Križani Bog, kje pa si?«

»Tu, tu!«

Voda dere skozi okna in napolnjuje sobo. Vedno večja množina je dere v mlin. Janku se temni pred

B. Jakac, Istra: Ulica v Kopru.

očmi. S stisnjenimi zobmi in obupnim naporom se z nogami dotiplje do sestre, jo pritisne k materi in sebi in ju peha s tokom vode k vratom. V veži se mu skoro zmede, ko ne zadene na podstrešne stopnice. Čuti, da mu klecajo kolena, čuti, da mu omahuje roke, čuti, da mu odpovedujejo možgani. »Tiplji z rokami! Tu nekje morajo biti stopnice!«

»Na desno, bolj na desno!« V smrtnem strahu krili Katica ko obsedena z rokami. Komaj, komaj jo zadrži Janko, da se mu ne izmuzne iz rok.

»Jezus, Marija, Jožef, stojte mi na strani v zadnji uri!« šepče Trdanka, ko da jemlje slovo od sveta in življenja.

»Tak tiplji z rokami! Z nogami ne morem dotipati stopnic!« Janko govori grozeče, ko da je Katica kriva, da ne najdejo stopnic.

»Izpusti me! Dotipljem jih!«

»Utoneš! Ne izpustim! Tiplji!« Janko se spotakne in omahne z materjo in sestro v vodo. Zadel je znova ob stopnice.

»Kristus!« jekne Katica.

Trdanka niti jekne ne.

Janko ko v nezavesti golta zoprno vodo, z zadnjo močjo dvigne mater in sestro iz vode in ji porine k stopnicam. Katica ga krčevito stiska za roko in ga potegne za seboj. Za petami jim silí voda v podstrešje.

»Umrlí bodo!« vzdihuje Katica, ko mati ne reče nobene besedice in se ne gane. »Če že niso.«

Janko se strese kot v smrtnem boju. Izčrpal je vse svoje moči, se opotekel v sobico in omahnil za vrata. V obupu šine spet pokonci, hlastno se dotiplje do okna, sune s pestjo v šipe in zakriči v strašno, temno noč: »Po-o-omoč... Po-o-o-o-omo-o-oč...«

O-o-o-o, strahoten, obupen o-o-o doni ko tuljenje obupanca v noč. Človek, ki ve, da ga v prihodnjem hipu zagrnejo valovi in mu ni pomoči, ne prosi pomoči z drugačnim glasom ko Janko.

Trese se Trdanovina, od temeljev do strehe se trese mlin in drgeta v smrtnih krčih. Strahotno buči voda. Valovi potegnejo in vlečejo s seboj vse, kar dosežejo in ni pribito. Voda hoče odnesti tudi mlin. Iz jeze, da se ji upa kljubovati, ga hoče po vsej sili odnesti.

V divjem bučanju podivjane vode obupa Janko, da bi kdo slišal njegove klice. »Ali se ne zavedajo več?« vpraša.

»Mati, mati!« joče Katica in ji boža obraz.

»Oče, kje je oče? Tone, kje je Tone?« zahrope Trdanka, ko da ne more umreti, prej ko ne izve, da sta rešena.

»Jezus! Oče, Tone...«

Janko se opoteče od okna in buti z glavo ob omaro. Ali ga je udarec vzdramil ali ga je omamil, več ne ve, kaj dela; plane k oknu, zleze nanj, se oprime podbojev, iztegne glavo v črno strašno noč in kriči, kriči: »O-o-oče!... To-o-one... O-o-oče!... To-o-one!...«

O-o-o-o, strahoten, obupen o-o-o doni ko tuljenje obupanca v grozno noč.

Janko kriči, kriči. Groza pretresa Katico ob njegovih obupnih klicih. Če bi videla, v kakí nevarnosti visi brat, ki mu odpovedujejo roke, bi onemela v grozi in bi ne ječala in ga ne izpodbujala, naj pozablja na lastno varnost.

Vsega odrevenelega prestreže župan Janka, da ne omahne v vodni grob.

Ob medli luči se Janku naglo vrača zavest. »Kje so oče?«

»Kje so?« odgovori ko odmev prestrašen županov glas.

»In kje je Tone?«

»Ne skrbi zanj! Delavci so ga potegnili iz vode. Drgnejo ga z jesihom, rešijo mu življenje!«

»Ali oče, oče!« Sunkoma se dvigne Janko v čolnu, da se zaziblje in pljuske umazana voda vanj.

»Miruj, vse nas pogubiš! Saj sem ju komaj preprosil, da sta šla z menoj. Da nismo navezali čolna na verige, bi ne šla.«

Janko vidi ob medlem svitu svetiljke, kako blede in prestrašeni in prepadli so obrazi svakov. Pa se mu ne smilijo. »Očeta moramo rešiti!« Čoln zopet zajame vode, ko se vzpne iz njega Janko in se oprime okna.

»Kaj noriš? Vsi utonemo!«

»Svetiljko mi dajte!«

»V temi ne moremo nikamor! Kje so mati? Kje je Katica?«

»Zalij, voda, strašna voda, zalij še mene, če...«

Janko se zgrudi in nezavestnega prepeljejo svaki na kopno.

Čisto trdega potegnejo očeta iz vode. Tam na strehici nad zatvornicami je čepel. Zdirjal je bil iz mlina, toda voda ga je pognala nazaj. Pa je šel z okavljanim drogom tipat vodo, ali še stoji betonski žleb od novega jezu do prostora za turbino, ali ga je že odnesla voda. Toda valovi so ga podrli. Drog se je na srečo nekam zateknil. In ob njem je obvisel Trdan. Krčevito se ga je držal in komaj so ga odtrgali od

B. Jakac, Istra: Buje.

Janko pomore materi in Katici v čoln.

»Dajte mi svetiljko!«

»Stopi v čoln! Saj si že ves onemogel! Vrnemo se in pomoremo očetu, če je še v mlinu in potrebuje človeške pomoči.«

V Janka trešči svakova beseda, ko da ga je udaril s kladivom po glavi. Opoteče se po sobici in se priplje do vrat.

Zamolcklo, strahotno, pošastno, zlokobno grgra voda v mlinu, stresa ga, maje ga. Butajo mize in stoli ob vežne stene, zaletava se voda v podstrešje in hoče zaliti do slemena mlin in ga nato zmlinčiti in odnesti drobce s seboj.

Da ne buta tam spodaj očetovo truplo ob stene? Čuj, ti zamolkli, topi udarci!

njega. Da se ni drog trdno zateknil, bi plavalo Trdanovo truplo že kje za Kržanovim mlinom, če se ne bi ob njegovi strehi ujelo. Čisto trd je Trdan. Da ne gleda, bi mislili zetje, da je mrtev. Ni mrtev! Gleda, gleda, strahotno in srepro gleda, stekleno, zmedeno in motno gleda, bulji na streho svojega mlina, ko da ne pozna zetov in jim ni hvaležen za skoro čudežno rešitev.

Spogledujejo se zetje v težki skrbi in se ga ne upajo nagovarjati in tolažiti.

»Samo, da smo Vas rešili! Da smo Vam le golo življenje rešili!« pride župan do besede.

»Prst božji, prst božji...« se iztrga Trdanu iz grla ko zadnje besede že nezavestnega utopljenca. Strahoma in plaho se spogledajo zetje.

(Dalje prihodnjič.)

Skoz drn in strn.

France Bračun.

Žrtev razmer.

Gulinovemu Ravsu se pravzaprav nikoli v življenju ni godilo dobro. Nekako leto dni starega psička je kupila Gulinka za kos slanine od ciganov, ki so se klatili takrat okrog po okolici. Že pri potepuhih mu je kuhal stradež dan za dnem obed, nič bolje pa ni bilo pri Gulinu. Odrasli se niso dosti brigali zanj. Pomije so dobivale večinoma svinje, Ravsu pa so dajali baš toliko hrane, da mu niso popolnoma razpadla rebrca, ki so gledala povsod iz razmršenega kožuščka. Tembolj pa so se zanimali zanj otroci. Ti so ga vlačili okrog na vrvi, ga ščipali v rep in uhlja, ga ščegetali z bilkami po nosu in ušesih, ga metali v mlako zadaj za hišo, kjer so napajali vaščani živino, se mu grohotali, ako je ugovarjal, cvilil ali lajal, ter ga trpinčili, kjer in kolikor so mogli. Naposled pa mu je le minilo potrpljenje, ko ga je baš eden izmed paglavcev dražil v kuhinji z gorečim ogljem ter mu osmodil nos. Tedaj se je pes spozabil; raztrgal je dečku hlače in mu vtisnil za spomin ozobje precej globoko v mečo. Nato pa jo je potegnil v jasno pomladansko noč.

Prve dni je Ravs še oprezoval po vasi okoli, toda Gulinovim se ni dal več ujeti. Ko pa je izmeknil napol mrtev mesarju košček mesa iz mesnice in je naščuval ta Sultana nanj, da mu je komaj ušel v gozd, je zasovražil iz dna duše človeka in njegovo brezsrčnost ter živel posihmal cigansko življenje na svojo pest.

Baš so ozeleneli travniki in polja, tako da je bilo kritja dosti povsod. Že so se kazali neizkušeni mladi zajčki, ki jih ni bilo težko zalesti. Fazanke in jerebice so gnezdele. Miši so se od dne do dne množile in takole ob zgodnih jutrih je bilo moči v bližini vasi ugrabiti tudi kako kuro ali raco, ki se je od hiš predaleč odstranila.

Radi Ravsove lisičje barve in pretkanosti so pripisovali okoličani fatvine na rovaš zvitorepki, saj so že zdavnaj pozabili Gulinovega psa. Sicer se pa ta tudi ni izlepa pokazal v solnčni svetlobi. Rajši je prespal dneve danes v gostem grmovju sredi gozda, jutri v zapuščeni koči sredi senožeti, pojutrišnjem v rovu, ki si ga je izkopal v peščenatemu svetu pod korenino stare smreke. Ponoči pa je daleč naokrog preiskoval proti vetru stečine divjačine, iztikal za vsem, kar nosi toplo kri v sebi, in se lotil vsake stvari, ki si jo je upal obvladati.

Tudi mrhovina je Ravsu dišala. Poleti je poginila Hudinovim prasica plemenica za rdečo boleznijo. Brez hrupa jo je zavlekel kmet daleč v gozd ter jo tam pokopal. Ravs pa jo je izsledil ter se mastil z njo teden dni. Tako je živel včasih skromno, včasih razkošno, kakor je pač nanesla prilika, dokler ga ni doletela usoda razbojnikov. — —

Počasi plava luna po božjem nebu, s katerega se utrinja lučca pri lučci. Niti najmanjša koprena ne zastira obzorja. Gluha tišina vlada nad pokrajino, le lahna sapica premika mladike na drevju, da šelestijo in šepečejo.

V gozdu zašumoče suho listje. V gošči zadrgeče vejica. Droben ptiček zbrni prestrašen med vejicami. Nato pa je zopet vse tiho.

Čez nekoliko časa skoči zajec na pot, ki vodi ob robu gozda navzgor po rebri, se postavi na zadnje noge, striže z uhljema, vohlja oprezno na vse strani; nato pa skakuca navzdol po potu, se izgubi v travi ter se pojavi na spodnjem koncu napol pokošenega deteljišča.

Kmalu smukne po potu temna lisa ter izgine v travi. V tistem hipu zraste zajec na deteljišču v stožec, zre proti stezi, počene, položi uhlja po hrbtu, napravi nekaj skokov naprej, se vrne po istem potu nazaj, se požene v razgon ter jo briše urno po visoki detelji. Le bilje, ki se ziblje zdaj tu, zdaj tam, kaže tir ubeglega dolgoušca.

Tedaj se prikaže na pokošenem delu deteljišča rjava žival, smukne z nosom pri tleh naprej, obstane na mestu, kjer je malo prej sedel dolgoušec, preduha tla, voha proti levi, išče na desni, pride zopet na sled v razgonu ter jo udari v diru za zajcem. Takrat pa prekine nočno tišino iz kraja, kjer stoji gori na po-bočju hrast ob stezi, milo vekanje zajca: »Kve-kve-kve.« Ravs postane na njivi, se vtopi v deteljo ter posluša. Rahel prasket mu pride na uho, na kar pretrese še enkrat noč obupni zajčji krik: »Kve-kve.« Tedaj pa plane pes navzgor ter se bliža skokoma čez njive hrastu.

Toda še preden doseže Ravs mesto, razplamenita goreča bliska senco in pretreseta ozračje grozovita treska. Pes zajavka, se prekopicne, se pobere ter se zavleče z naporom, zadet na smrt, v goščo, kjer obleži. Dozdeva se mu, da je zopet majhen psiček v ciganskem taboru. Pred njim pa stoji mati in mu liže smrček. Toda bila je le lastna topla kri, ki mu je curljala čez gobček . . .

(Dalje prihodnjic.)

Na razpotju.

O kako je nocoj mesečina bela!
Bela je kot lilija, ki mi je na prsih zvenela,
ko je dahnil vanjo črn spomin;
bela je kot golobica, ki mi je izkravela v rokah
od hrepenenja po zlati prostosti, ah!...

O kako je nocoj vse tiho in žalostno,
kamor zablodi trudno oko!
Ko da se je noč
nad odprtim grobom sklonila,
prisluhnila vanj... sklenila roke,
zadušila si siloma solze v očeh,
kot rožo vonjivo
utržala z usten poslednji nasmeh:
niti list se ne gane; le utrip srca
kot blazen v okameneli molk divja...

Nocoj sem s trepetajočo roko odprl duri na stežaj.
Zakaj: že iz globine vstajajo,
že s pritajenimi koraki prihajajo
vsi še neznaní očitki, vse še daljne bridkosti,
da bodo odslej moji tihi gosti...

O kako je nocoj mesečina bela!
Po njej kot po slapu trpka dognanja lijó.

Nocoj — ko da se je nekaj utržalo v meni...
Več se mi noče brezplodnega boja!
Pred mano — prepad, za mano — sijaj,
med njima pa senca nezatna moja.
Njen krik je kot ptiča zalet ob steno,
njen jok je kot kamen, ki pada na dno...:
ah, pota ni več, ni več nazaj...

Mirko Kunčič.

In težko mi je srce...

Istri v spomin. — Lea Fatur.

Kadar dahne jug do naših gora in mi pripoveduje pravljice in poje pesmi, mi poroča o minulih stoletjih ob Adriji in navadah, do današnjih dni, vidim tebe — Istra: prastara selišča, grobove in svetišča. Na vrhovih gora grmade velikanskih skalnih plošč — gradišča pasjeglavcev. Pod njimi so skriti zakladi, ki jih čuva zmaj Ognjeglav. V strme griče plezajo in se zajedajo stara mesta — trdnjave — tesna in zadušna, opasana z zidom. Hiša je zlezla vrh hiše, ulice so ozke in nečedne, zvoniki visoki, hodniki in mestne hiše s stebri in oboki, cerkve in marmornati oltarji in stare slike v njih. Da! Stoletja so šla mimo Pulja, Rovinja, Labinja, Buj, Vodnjana, Pazina, Kopra, Kastve.

Po položnih obronkih, ob morju in ob cestah v nižini so raztresene vasi. Sive hiše so zavile svoja čela v trsje, z oken kimaajo veliki istrski nageljni in bosiljak; položne strehe so se skrile pod murvo in kostanj. Kjer je hiša izpostavljena jugu in burji, varujejo skodle in kupe — žlebnike — težki kamni.

Tožne, a domače in ljubeznive so istrske vasi. V kuhinjah visoko ognjišče z lepim robom. Vedno je čisto. Božanstven je ogenj in ne prenese nesnage. — Nad glavno visi kotel na verigi. Na napi pinjate in pinjatine (lonci in lončki), v skledniku skodele in skodelice, tanjori (krožniki) in skledje. Vse je poslikano z rožami, barkami in drevjem. Marsikak kos je prinesel Istran-mornar iz daljnih zamorskih dežel. Svetla vrsta zajemalk, svetli obroči na čebru ali na bačvi za vodo so ponos Istranke. Še bolj široka

postelja v kamri, z ovčjo volno natlačena posteljnina, ponjava — odeja — iz ovčje volne, v mrzlih krajih dolgodlaka koža ovac — lek za kostne bolezni, rjuhe, tkane iz domače preje. Črne oči se ozirajo na Učko goro, na morje, v nižino: »Il će doći, il ne doći, čekat ću ga do polnoći.«

Na kozji stezi Istranka v rjavem rašu ali platnu. Ogorela, izsušena, natovorjena. Krivi se pod butaro dračja ali pod bačvo, napolnjeno z vodo, toda še plete ali prede. Vedno se vrti v Istrankini roki preslica ali nogavica.

V trsju med skalovjem je na delu Istran. Rjav je, kakor da je zrastel iz prsti, zmučen in zamišljen. Ej, težak je kruh Istrana, otožna je Istra, bela, žolta, rdeča — in kakor pravljica se sliši, da je bila nekoč vsa v šumah, v bujnih bregovih. Uboge so njivice, prgišče rdeče prsti, nanesene na zglajeno skalo, pognojene s potom, namakane s solzami. Cele planote sama siva skala, kjer sili pritlikavo brinje v razpoke pečin, kjer se koči kadulja in skriva obroček. Sivo v sivem. In plitvi kali z motno vodo, ki jo sreba žalostno ovčica in toži, da je pravil praded njeni stari materi, da je bilo nekoč tu dosti vode, čiste vode...

O Istra, pravljčna dežela! Tu letovišče bolnih, tam strupen močvirski zrak; tu lavor, oljka, pinjolka, mirta, jagodnjak, vinogradi, palme in juke, južno cvetje in sadje — tam gola krš; tu krasne šume stoletnih hrastov, tam ubogi skrivljeni cer, gaber, bukev; tu varne luke, tihe doline, tam besni vrtinci, ples burje.

Kaj je tisoč let v obrazu zemlje! Raziskovavci izkopin pravijo, da je preteklo dokaj tisoč let, odkar so prišli preko gora prvi prebivavci dežel ob Jadranu, zaviti v kože, s kremeno sekiro in leseno toljago. Klinasto se je zarezala Istra v Kvarner, okoli nje otoki in otočiči. Izkopine pričajo, da so bili otoki naseljeni v pradavnini. Do otokov je prišel človek samo po morju. Kaj niso šepetala stara drevesa prvim

B. Jakac, Istra: Pred cerkvijo v Bujah
(na levi zvonik, na desni cerkev).

prebivavcem: »Posekaj nas, ponese me te?« Kdaj je izžgal prvotni Istran prvo drevo in se spustil z njim od obale? V drugi makedonski vojni so pomagale istrske ladje kralju Filipu v boju z Rimljani. Tudi Antijoh iz Sirije se je bojeval s pomočjo istrskih ladij.

»Že močan na morju Ilirjan je bil, ko ladije tesat se Rimec učil,« pravi Vodnik. Stara pesem pripoveduje, kako je naročala Mati božja sv. Mikuli, naj zgradi barko, da bo vozil »rumarje«. Sv. Mikula je »zel teslo v roke in sekuro na rame. Pa poseče zelen lug, tam poseka debel dud, razpart ga na pet part.

Z jednog stvori timonac, a iz drugog jarbolac, o z onih treh barčicu. To b'je barka namjerena, kak od Boga zmišljena.«

Istrani, Dalmatinci, Liburnijci so se ustavljali rimskemu pohlepu po njih zemlji. Lega Istre je taka, da ne bi bil Rimljan trden posestnik Dalmacije, če bi bila ostala Istra svobodna. Rimljan je ustanovil Oglej. V obrambo te nove kolonije je napadel Rimljan l. 181 pr. Kr. Istro. Izginila so mesta, da se ne da določiti, kje so stala. Junaški prebivavci teh mest so se baje rajši vrgli v plamen podrtin, kakor da bi se vdali rimskemu suženjstvu. Rimljani so zgradili, najbrž l. 128, naselbini Pulj in Trsat. Namen teh taborov je bil, stražiti obrežje in deželo. Pulj naj bi bil poleg tega tudi oporna točka za trgovske ladje in vmesna postaja za Oglej. Plovba je bila takrat le bolj obalna. Do Pulja pripeljano blago je šlo po kopnem naprej v Ilirijo in v alpske dežele, na otoke in po Primorju.

Istra je zaslovela v Rimu zaradi lepote in blagega podnebja. Gospodarji sveta so si zidali letovišča ob njeni obali. Ko je divjala po rimskih pokrajinah domača vojna med Cezarjem in Pompejem, so bili Istrani za Pompeja; po Cezarjevi smrti pa so držali z republiko. Poročilo pravi, da je razdejal v tistih časih Oktavijan Pulj, toda ne popolnoma, ker je puštojenje ustavila prošnja njegove hčere Julije. Pozneje je sezidal Oktavijan Pulj nanovo in mu dal ime Pietas Juliae (Blagosrčnost Julije).

Z dobo imperatorjev so nastopili za Pulj slavni dnevi. Znameniti amfiteater, ostanki templjev in slavolokov pričajo, kako bogastvo je dosegel tedaj Pulj in kako je cvetela v deželi obrt in umetnost. Saj ni bil Pulj več obmejno mesto rimskega cesarstva; meje so se premaknile tja gor do Donave.

Še v začetku šestega veka je tajnik Teodorika Velikega, učenik Kassiodor, pisal o lepoti in o bogastvu istrske dežele. »Bivanje v Pulju je užitek za premožnega in je sreča za ubožnega.«

A lepoto in bogastvo Istre so uničevali viharji narodov, ki so divjali po njej: Goti in Longobardi, Bizantinci in Franki so pisali isto usodo Istranu, kot jo je začel pisati Rimljan. In zapela je sovražna sekira, kraški hrasti so ječali, goljave so zazevale, beneške barke so odvažale hlode, burja je raznašala rodno prst — nihče ni ljubil ljudstva izmed vseh premnogih gospodarjev, ki so zavojevali Istro. Vse je šlo preko Istre — vse utonilo in zginilo. Samo Istran je ostal, pogreznjen sam vase, nezaupen do vsakega tujca. Ve, koliko gospodstev se je razbilo ob istrskih pečinah: Istran se ne razburja in vztraja ...

Ko se plazi jesenske večere volkodlak, grozan in krvoločan, ko švigajo glasni pošastni šišmiši mimo oken, ko se tresejo po morju in obrežju begajoče lučce, pravi mati hčeri: »Ne gledaj v večče. Izmamile bi te, ti izjele oči in srce.«

Stara mati vrti preslico in pripoveduje: O banu Dragonji, ki je posekal gozd s kremeno sekuro in sezidal grad na pečinah. O pritlikavcih, ki so napadli grad in umorili bana z zastrupljenimi pšicami in se polastili mesta in dežele, da so morali domači velikani služiti njim, pritlikavcem, jim skrbeti za kruh in jim graditi barke.

In pravi stara mati, kako se je razjezil motovunski kmet Veli Joža in je stresel motovunski stolp. Pravi, kako so se vzdignili kmetje in so stradali Benečani v mestih. Kako so najeli zmaja, da je zasejal v srca kmetov zavist in neslogo, da so bili rajši zopet sužnji tujcev kakor bratje med brati. In kako je odšel Veli Joža naproti solncu, da poišče pravice in svobode za kmeta nesrečnika. In pravi mati, da se bo vrnil, ko zazeleni zopet kamena pušča in dobi siromak pravico. In pravi mati o Galijotu velikanu, ki so ga priklenili Benečani na galejo, o Galijotu, ki plove ob svojem obrežju in ne more nanj... In pravi, kako je padla kraljici Mari »kruna od solnčnog zlata« v morje in jo je našel mali črni zamorec, a ona se rajši utopi nego da bi bila ljuba zamorca. In pravi mati o Frankopanih, ki so bili knezi njih krvi in imena, o Frankopanih, ki so jih sovražili Benečani. In zapoje staro pesem: »Kad mljetački splavi, vse same galije, doplove do Omišlja.« In pravi, da so se črno odeli po otokih za Frankopanom knezom, ki je »štoval in pisal našu besedu«.

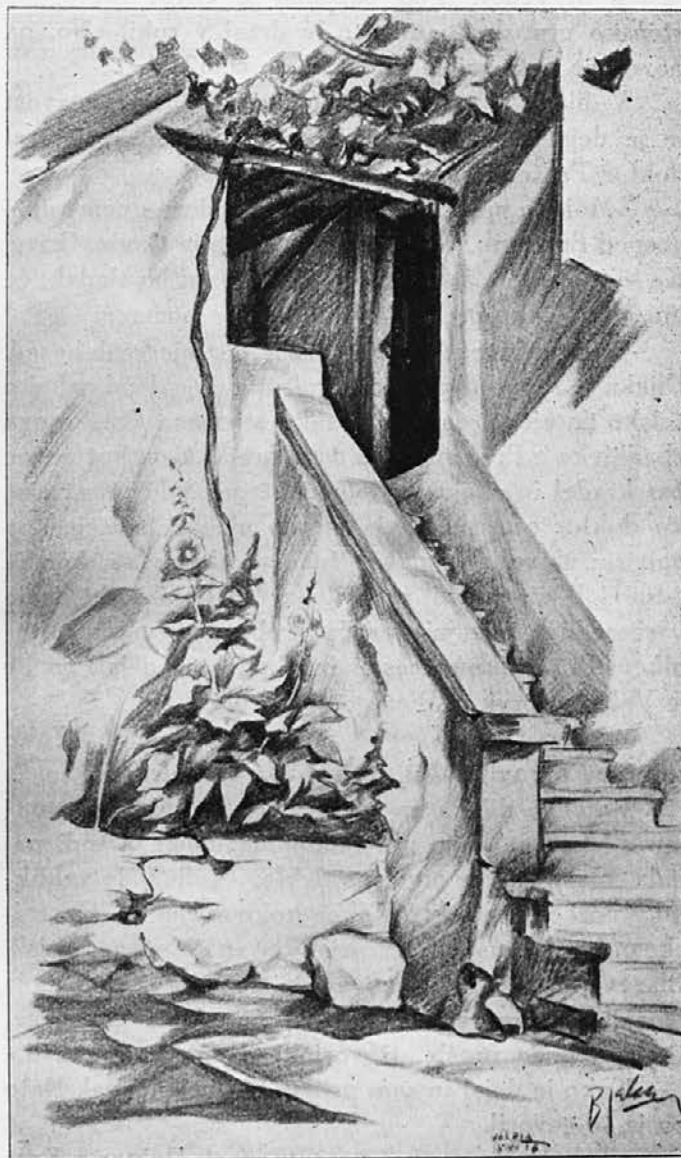
In pravi mati, kako spoznaš volkodlaka, ki pije še živ svojim sosedom kri, da živi še v grobu, in kako vstaja vsako noč, da se napije novega življenja. In žrtev vene, mre. Cele vasi so že izumrle, ker jim je izpil volkodlak kri. Treba ga je izkopati, prebosti mu srce s priostrenim javorovim kolom. Volkodlak zatuli, kri mu izteče iz rane... Treba ga je zagrebsti v neposvečeno zemljo ali pa zažgati. Mrtvega, ki je na sumu, da je volkodlak, nesi z glavo naprej iz hiše.

Mati vrti preslico in uči: »Varuj se, da ne zajdeš v vilinsko kolo, izpile bi ti srce. Varuj se, da ne stopiš na križpot. Zmedlo se ti bo, da ne boš vedel ne kod ne kam. Varuj se čarovnic, ki ti naredo uroke, podvržejo koren-travo, da naležeš ali nahodiš ali nabredeš bolezen; če pohvališ koga, reci mu — ne budi ti ča, da mu ne bo škodovalo tvoje občudovanje, ki vzbuja zavist duhov. Kadar prosi burja, vrzi ji pšenice, kadar toži duša v ognju, daj ji kruha, soli, blagoslovljene vode. Skrite oblasti so med nami, a nad vsemi sta Bog in sveti Ivan Krstitelj. Veliko je čarovnic, pa tudi veliko krstnikov, ki jih ubijajo v imenu sv. Ivana. Dobri plovani imajo posebno moč do čarovnic in do hudobe. Kačji in drugi strup ustavi zarotilna beseda. Dobra žena mora znati za skrite pomočke, da varuje družino in žival, da ubrani hišo škode.«

Mati uči: »Ča će nam vse ono! Moli Boga in ne boj se nikoga! Drži se svoga! Tako moj otac i ja. Ni nam treba gosposčine. Riba in polenta, česen, repa in fižol, sir in mleko, biga, vse to nam je dobra hrana. Kolači so za pir in proščenje, prstani za izprošenje.«

Mati vrti preslico, uči in pripoveduje.

Otrok posluša in upa: »Bo ozelenela skalna gora, se vrne Veli Joža in nam prinese pravico.«

B. Jakac, Istra: Stopnice pred hišo v Volpiji.

Trdno je zasidrana duša Istrana v veri svojih očetov, moli in klanja se Bogu v svojem jeziku — že tisočletje. Da se odtrga to sidro, v kake viharje bi ti zaneslo dušo, bedni Istran?

Kadar se razcvita črni trn, kadar se povzpne šipek med skale, kadar dren zarumeni, vselej, kadar zaveje preko gora v naše megle topli dih morja, se te spominjam, pravljica dežela Istra — in težko mi je srce.

Na vakance.

(Resnična zgodba.) — Ivan Pregelj.

3. Gospod Blaž.

»Torej rhetor — šestošolec si že? Pa z Bele Kračmanov? Matija, he? Ali pa veš, kdo sem jaz?« je spraševal šentviški župnik dijaka. Bil je domače preprost, glasan, oblasten in veder. Pod pazduho je tiščal zaprašeno stensko uro, drugo manjšo je držal v roki. »No, pa povej, če veš, kaj le kimaš! Kdo sem?«

V dijaku je zaigrala prirojena gorenjska šegavost in je dejal: »Ali naj tako povem, kakor je zapisal doktor Prešeren?«

»Molči o njem,« je vzkliknil navidezno nejevoljno gospod Potočnik. »Mož je učen, pa ga je škoda. Grize. Ko bi ne vedeli, zakaj. Pa vemo. Ali naj bo sladak, če mu pa že tako gre na svetu, da Bog pomaga.«

Prizanesljivo sočutje je zvenelo iz njegovih besed. Dijaka je župnikova beseda zresnila in je dejal nekako šolsko narejeno, da pač ni tako strupena Prešernova zbadljivka o Potočniku, ki da je prej ljudem kot pevec čas kradel in zdaj kot homeopat po življenju streže, ko doktor sam pove, da merijo njegove puščice na najvišje glave. Povedal je tudi, da dobro ve, kdo je gospod Blaž; omenil je učitelja Martinjaka, ki da je v razredu s solzami veselja prebiral njemu in vrstnikom Potočnikove pesmi iz Čbelice in dejal, da če je Valentin prvi, je Blaž gotovo drugi.

»Lej ga, Luko,« se je zasmejal duhovnik. »Tako torej me opravlja? Nu, on ve. Jaz vem drugače.«

Prijel je dijaka za rame in ga obrnil, pokazavši mu mlekarico, ki je prav tedaj šla mimo in tudi peljala mleko kakor prej ono dekle. »Vidiš?« je vzkliknil, »vozi na vozičku. Kakor kolovratom po Gorenjskem, ki jih pemce imenujejo, ker so s Češkega prišli, Blaževe bi morali imenovati te vozičke. Zakaj moja iznajdba so in resnično! Moje pesmi, še cerkvene, ti dem, bodo prešle, ti vozički pa ne bojo prešli.«

Tako je dejal in sam pritrjeval prikimaval. Nato pa je še govoril.

»Takole, da me boš vsega poznal. Dohtar v Kranju me psuje, da ljudi v grob spravljam s svojo homeopatijo. Res je, pomagam, kolikor gre. Zdravim. Pa ti rečem, da je bridek posel biti zdravnik. Telo še zaupajo ljudje tvoji večji roki, gnojne rane na duši pa radi skrijejo. Pa sem si rekel: »Blaž! Dohtar za duše, dohtar za telesa, še eno znaš, česar ne zna vsakdo, še tisto poizkusi, da bo dohtar Prešeren kaj zbadati imel. Tu vidiš, dve novi moji bolnici. V sklepe jima je šlo in v pljuča. Pa ju bom vendar spravil na noge. Kaj sem torej še? Urar!«

Veselo in čudaško ponosno je rožljaj z urama dijaku ob desno in levo uho. Potem pa je dejal oblastno kot gospodar na kmetih svojemu pastirju:

»Zdaj pa pojdeš z menoj v farovž!«

»Učitelj Martinjak,« je mislil dijak sam zase, »če bom tako doživljal in toliko, kakor sem začel, tri take zvezke dnevnika napolnim, kakor ga nosim s seboj.«

Prav nič se ni ustavljal odločnemu župnikovemu povabilu in vstopil pohlevno in vljudno v župnišče. Gospod Blaž ga je pridržal pri sebi do kosila. Naj pozdravi Gorenjsko in Struževo, če pojde kaj mimo, je naročil pri slovesu. Stisnil je dijaku dva goldinarja v roko. V torbo mu je pa dal spraviti steklenko vina in kos pečenja. Sprevel je gosta na vrata in stopil še nekaj korakov z njim. Kakor da se hoče opravičiti, je dejal: »Morda se boš čudil pa smejal, kakšen tepec sem, ki si me videl, da celó rad pojem kakor fant.«

»Zakaj, gospod župnik!« je vzkliknil dijak.

»Umej me,« je dejal gospod Blaž resno. »Lej, onega grizljivega dohtarja iz Kranja, ki sva ga v mislih imela, onega ne boš videl veselega in peti ga celó ne boš slišal, kakor si mene: Možic je bil, je vince pil, imel lepo navado... Ne boš! Ni srečen. Jaz pa sem. Ali me zdaj razumeš?«

»Razumem,« je odvrnil dijak.

»Vesel sem,« je ponovil duhovnik, »pa srečen. Zato, ker sem si pravi stan izbral. Oni dohtar, v moji suknji, pel bi. Takale je duhovska sreča. Ni neumna ona bukovska: beatus ille homo... srečen oni mož, če jo znaš.«

»Znam,« je pritrdil dijak.

»Kadar boš svoj stan volil, župnika Blaža se spomni,« je tedaj stegnil Potočnik roko v slovo. »Spomni se ga, kakor je povedal. Da ni pel bog zna kakšnih poučnih in globokih, da ni bil učen, kot je ta in ta, da ni bil pesnik, kot je kranjski dohtar, da pa je bil duhovski in da se ni nikoli kesal, ker je očeta pa mater v Struževem poslušal pa oblekel kolar. Lej, iz samega veselja je bil poreden in šaljiv in sam oče Bog so rekli, prav je tako.«

»Hvala, gospod župnik,« je dejal dijak.

»Moli in delaj!« je še zaklical duhovnik. Nato se je obrnil. Dijak pa je krenil po cesarski cesti proti Mednemu in Medvodam. Bilo mu je solčno in dobro. Vino gospoda Blaža pa še njegova beseda ga je oživljala, da ni čutil ne trudnosti ne vročine. Potočnikova pesem se mu je jemala na ustnice:

»Možic je bil,
je vince pil,
imel lepo navado...
Sturimo to
tud' mi tako...«

Pevaje je prišel v Medno. Izza strmin v Šmarni gori se mu je začela odpirati njegova Gorenjska...

4. »O, Storžič, Zaplata!«

Bil je na cesti pri studencu, preden se pot nagne v klanec navzdol proti Medvodam. Prijetno mu je bilo, ko ga je objel hlad, ki je vel z odsojne in senčne gozdnate rebri v hribu. Za dva ali tri lučaje pod njim je šumela Sava. Zrcalila je solnce, nebo, polje, livado, log in raztrgani rob v Grmadi. Tri mlinska kolesa je gnala onstran, zlahka, enomerno, kakor da se igra. Ko pa se je popotni razgledal, je videl, da se mu je zaprlo ljubljansko polje in razodela gorenjska stran. Od Crngroba, Planice in Svetega Jošta je imel razgled v višave na Kepi, Golici, Stolu in Begunjsčici;

soparo. Kakor da jim hoče imena zapisati v svoj dnevnik, je govoril in našteval:

»Moral bi više, da bi vse videl. A kar vidim, vidim. Prvi je Sveti Lovrenc nad Bašljem, potem je nekaj nižji Sveti Miklavž nad Mačami, ki ga je visoko pod vrhove preskočil Sveti Jakob nad Mrzlo dolino in Urbančičevim gradom. Zadnjo nedeljo je bil gotovo kdo naših gori pri maši. Uboga sveta trojica! Tako nizko so zlezli, pa vendar visoko dovolj, da čujejo komaj enkrat na leto mašo, pridigo in petje. To jih žeja po kadilu v snegovih, samotah in vetrovih leta in leta vse dolge noči...«

B. Jakac, Istra: Ulica v Padeni.

Ljubelj, Košuto in Kriško goro. Najlepše in najbliže pa je rastel izza gozdov in višin pri Smledniku koničasti Storžič z bližnjo sosedo, topo Zaplato.

»O, Storžič, Zaplata, deželica mojal!« je vzkliknil popotni in zamahnil z roko v pozdrav. Ostro so se črtali obrisi višin in vrhov na jasnem nebu: imel jih je kakor na papirju narisane pred seboj: Tolsti vrh z Zelnarico in Govednjekom, Malo Poljano, Zlate čeri, Vrtec, Grebenc, Veliko Poljano, Psico nad Planiščem, Mali, Srednji in Veliki kop, Prašičevko, Lašte, visoki Storžič nad Srednjim in Malim, Bašeljsko sedlo, Plošence, Kališki vrh, Jame, Mačevsko dolino in Grintavec. V slepeči luči so rastli vrhovi ploskovito kakor oster zid, zamazano sinji, le nejasno kažoč skozi sopare popoldanskih vročin svoje vzbokline, izrastke, mlamole, čeri, plazove in hoste. Popotni jih je poznal, zato se mu niso prikrili niti za žehtečo popoldansko

Romal je z očmi više, šel vedno vzdolž pod grebeni, zdaj niže, zdaj više, kakorkoli je z imenom poznal:

»Jázbine, Gobančev rob, Mala ježa, Kriva kosa, Zaloški graben, Štorc. Kašce, Kozja pridiga, Konjski plaz. Velika straža, Zgornji studenci, Volčja jama, Ovinki, Počival. Javornik, Cjanovec, Zgornje vodé, V krasjah. Oltar, Škofova kapa, Stari grad, Orgle, Pekel. Jelenova luža, Veliki macesen, Čisovec in Veliki turn, Dolga peč, Čepinska čer. Kališka koča. Pojdimo nazaj, mudí se domov!«

Zadovoljen sam s seboj je razgledujoči popotnik počival. Potem se je vnel v novem hrepenenju po svojem mladostnem svetu.

»Storžčeva deželica,« je dejal, »zemlja moje vode Belice, zemlja mojih ljudi! Saj nisi majhna, saj si visoka in široka! Kar kraljestvo si. Kakor veliki

slavjanski svet imaš svoje rodove, Kostanjarje, Podgorce, Dolince, Zaborščane, Hruševce in Žabarje. Kakor bratje v slavjanskem svetu imajo celó svoje vojske, senarji s Poljanci, Gorjanci z Zaborščani, Goričanje s Trsteniškiimi, Mlaka z Dupljanci in Križani. Sam bogvedi, koga so zadniega do smrti pobili!»

Še je bival v mislih ob svojih, v mejah male svoje kraljevine. Pa se mu je misel odpirala globlje in tegobneje. Primerjal je v duhu svoj mali svet z onim velikim slovanskim svetom, ki se ga je bil ljubiti, občudovati in spoznavati naučil v šoli.

»Največ sveta otrokom sliši Slave,« je ponovil po Prešernu. »Naj učijo, kar hočejo. Saj je lepo brati, kje povsod je Slavjan doma. Kdo pa bi mogel z eno ljubeznijo sto in sto takih zemeli, kot je ta moja Storžčeva, zajeti v en objem. Stoinstokrat deset let bi moral bivati, preden bi do dna spoznal. Dokler pa ne poznam, ali morem rad imeti, ali se morem ozreti? Ali se ne bi sploh moral stoinstokrat vedno drugod roditi, preden bi bil res z dušo in telesom vseslavjanski?«

Tako je iskal popotni šolar in trpel, ker je hotel najti, pa še ni mogel.

»Eh,« se mu je polagoma jasnilo, »če ljubim, naj ljubim v malem veliko. S to našo slavjansko ljubeznijo, nič drugače biti ne more, kakor da ljubimo kakor moremo. Jaz ljubim svojo mater, ti ljubiš svojo. Vsak svojo! Vsi pa vemo, da ljubimo eno v tisočerih, in to je tudi, da si to ljubezen med seboj moremo zaupati. Saj nam je vsem Slavjanom ena beseda za najlepše bitje, ki je B o g, in ena beseda za največje blago na svetu, ki je z e m l j a !«

Toplo je postalo pri srcu mlademu, ko je tako domislil. Samozavestno je sklenil, da bo to svoje zadnje dožnanje tudi zapisal v svoj počitniški dnevnik.

»Oče Martinjak«, je verjel, »me bo vesel.« In kakor zaključno znamenje za dopisanim stavkom je še zaključil:

»Pravzaprav zdaj šele vem, kaj je prava ljubezen do domovine. Le tisti bo ljubil prav in do konca, ki je bil v najmanjšem in najbolj prvem svetu najbolj zvest. Le toliko sem Slavjan in morem biti, kolikor ljubim od najgloblje srca svojo malo Storžičevino.«

»Ljubezen iz knjig,« je razumel do konca, »saj je bolj lepe in močna beseda. Za najmočnejšo ljubezen, ki iz mladih dni raste v naše srce, iz zemlje očetne, iz igre otroške, iz prve pravljice, ki jo je stara mati povedala, iz modrosti dedove ob medenih muhah kraj uljnjaka, za tako ljubezen ni besede.«

Še je premišljal, kako se je v njem samem prebudila zavest, da ljubi svojo rojstno vas, svojo vodo, domačo trato in ledino, domačo besedo in domači kruh.

»Z doma moraš, da spoznaš in občutiš. Kdor izgubil ni, nikoli vedel ne bo, da ima!«

Razigran po takih mislih in razgiban v čuvstvanju o domu je zopet krenil na pot. Ni več gledal zemlje, ki je zorela v najvišjem poletju, gledal je sam vase, v spomine na svojo prošlo otroško dobo. Iz množice begajočih in manj ali bolj bledeh predstav je vse bolj jasno vstajalo predenj eno lice z enim glasom, bajajočim tegobno, trudno, mično in plašeče obenem, bogato, neizčrpno. Bila je podoba njegove stare matere, ki je bila umrla pred tremi leti, podoba žive, zgovorne, gorenjske žene sedemdesetih let.

»Le kaj me je dnevnik skrbel,« si je djal v teh mislih; »nekaj tega samo bom natrpal v liste, kar mi je rajnica pripovedovala. Tako bom zapisal, kakor je rekla: »Nobeden še ni napisal.«

Že je v duhu obnavljal vse pravljice in pripovedke, ki mu jih je kot otroku pripovedovala mati. Spomnil se je zgodeb o sveti Jedrti, ki so ji miši povescmo snedle, o svetem Mihelu, ki je brez službe ostal pa pred nebeška vrata duše vagoval šel, o svetem Tomažu, ki je smrt v sod zabil, o svojem patronu Matiji, ki so mu sojenice sodile, da bo očetu glavo odsekal pa lastno mater ubil. Živo, kakor da je pravkar spregovorila, je slišal v svoji ljubezni in hvaležnosti bajalkin glas, ko moli razmišljeno: Še en očenaš in eno češčenomarijo na čast svetemu Karantu, ki je jutri njega god in praznik.

Od matere in materinih zgodeb mu je šla misel v lastno mladost. Kako je čul očeta reči, da mu gre v Kranj »kvartirja« iskat, in je ta »kvartir« potem hotel od nje. Kako je v Kranj v šole šel, kako so ga strahovali šolmoštri Petelin, Potočnik in Naglič. Kako je za cerkvijo na Marni stanoval, kako je v Dol hodil in v cerkveni »dimec« lezel, kako je neka stara Ana prečudne strašne zgodbe golčala, kako je potem za praznike domov na Belo hodil, kako se je postavljaj kot študent in si dal streči od sestre Francke in še njene nerazločljive tovarišice, sosedove Metke. V te spomine se mu je utrgala misel na doživljaj Dremalovega Janeza. Nekaj čisto novega mu je vžigalo v dušo. Lastna mladost in zgodba sošolčeva sta se gnetli v njegovi domišljiji v nekako enotno občutje. Ne da je hotel, je dijak iz lastne domišljije oblikoval dvoje prvin, strmél začudeno ob prvem svojem pesniškem ustvarjanju, pozabil trenutno vsega drugega in samo iskal vase in svoj komaj, komaj zagledani svet. Tisti čas so se Matiji spočenjali prvi načrti prečudno lepe, tihe zgodbe o ljubezni, s katero sta se ljubila Brezarjev Zorin pa sosedova Strelina. Brezarjev je bil on sam in Strelina je bila — Metka.

Prešel je skozi Medvode, da sam ni vedel kdaj ne kako... Kakor da je rajsko ptico poslušal...

5. Zvonjenje.

Solnce tretje ure popoldanske se je strupeno uprlo popotnemu v pleča in tilnik. Preznojen in zasopljen je prišel iz Medvod vrh klanca, kjer se pot cepi od cesarske ceste na smledniško stran.

»Kaj bi hodil po solncu naravnost na Kranj,« je pomislil, »ki se cesta vleče ko kurja čeva. Za Savo čez Mavčiče je senca, pa še vodo bom imel ob strani. Izkopljem se, kadar se mi bo zljubilo, in zvečer s hladom bom lepo na Beli. Festina lente, kakor bi dejal polžar Šmid.«

Kakor je premislil, tako je storil in zavil po cesti pod Žejami in Jeprco. Našel je stezo prav nad savski breg, zlezal Pengovovemu mlinu naproti pred breg in se shladil v bistri vodi. Oživljen in okrepljen je vstal zopet na pot. Prišel je do smledniškega broda. Videl je, da se hoče nekaj ljudi pravkar predročiti. Nič ni pomišljal. Z nekaj hitrim koraki je bil že na vozilu. Ko je bil na smledniški strani vrh brega, je zopet imel svojo »dežel'co« pred očmi. Sijala je visoka in blesteča nad ravninskimi boršti: Tolsti vrh, Grebenc, Lašte, Storžič, Bašeljško sedlo, Kališki vrh.

»To sem pametno naredil,« je občutil spricho vtiskov, da ima svoje gore tik za ravninskimi gozdi. Pogledal je po cesti, ki je šla na Moše in Terboje. Zdelo se mu je, da drži preočito vstran, pa se je odločil hitro in vedro:

»Kaj potil! Saj vidim kam. Čez boršte, naravnost v Storžič! Kazal mi bo pot. Pred dvorom bom doma, nov svet bom videl, dan je, strah me ni in še po senci bom šel.«

Zavil je čez polje proti hostam, ko je določil smer, in vstopil vanje. Imel je prijetno zavest, da hodi bliže pa še da hodi sam svoj in se more do ljube volje razmisliti. Občutje nekakšne srečne svobode ga je obšlo. Prijetno mu je bilo tudi pomisliti, da ima v torbi jesti in piti dovolj. Sredi najbolj gluhih samot je hotel leči v mah in se okrepiti. Zdaj je šel nepremišljeno čuvstvujoč in razmišljujoč svoj pesniški načrt o Zorinu in Strelini. Živo je videl. Pri Brezarju manejo proso. Fantje in dekleta pa tudi otroci so vmes. Pa je med otroki tudi Brezarjev sin Zorin s sosedovo Strelino. Otroka poslušata, kako se šalijo odrasli. Nič ne vesta, kdaj sta se prijela za roke, pa si jih nevede stiskata in se spogledujeta. Nič ne vesta, da je že pozno v noč in da so menci končali svoje delo pa se sladkajo z bogato zalitim povečerkom, s kašo, vso tonečo v zabeli. Ležeta spat. Zorin sanja o Strelini. Strelina gleda v sanjah Zorina. Mlado jutro, ki ji sije na razpaljeni obrazek, na rahlo odprte ustnice, sliši šepetano besedo njene sanjajoče dušice: Zorin!

Ob lastni sanji se je popotni raznežil skoraj do solz. Srce mu je plalo ob občutju prečudne lepote, ki se je snovala iz njega samega. S sveto slastjo je iskal besed, da bi vse razodele, da bi zapele: Zorin — Strelina, Strelina — Zorin...

Zorin odhaja v šole, raste povest popotnemu, dati mora slovo staršem, domači vasi, igram in družbi s Strelino. V črnem Kranju sedi žalosten za bukvami. Misel na Strelino ga izpodbuja, da se uči marljivo. Kot odličnjak se vrača za praznike domov in pripoveduje Strelini, česa vsega se je učil. In Strelina poslušala, hoče se učiti še sama, se uči, bere, bere z njim iz knjige o bratih Svetinih, o pridnem Fridolinu in hudobnem Bricu... O sreče, v mladi, otroški, nedolžni ljubezni! Pa oh! Kratki so časi brezskrbne mladosti. Zorin ni več otrok...

Tako je domislil s prijetnostjo in lahkotno mladi pesnik. Zdaj bi se začela zgodba, ki se je primerila Dremalovemu Janezu, je vedel nadaljno. Iskal je, da bi določneje videl, da bi kakor je dosedanje, še to zadnje sam v sebi doživel. Ni šlo. Zgodba Dremalovega Janeza mu ni hotela živeti. Čim dalj, tem jasneje ga je bolela, utrujala. Kar že ni hotel več razmišljati. V tem je občutil tudi že prvo trudnost in obstal. Sedel je. Tišina vse okrog. Le v dehtečem smolnatem vejevju zatohlo dihajočih borovcev je brnelo. Bile so čebele, medene muhe na paši za strdjo. Popotni dijak je odprl torbo in se začel krepčati. Vino se mu je bilo razgrela. Ko je pil, je zadišalo močno. Pil je še in se mu je začelo dremati. Sedel je udobneje. Svet ob njem je usihal, tonil v nejasnem. Pol je popotni sanjal, pol je bedel. Tišina je pela kot poprej ob njem, brnelo je v vrhovih zatohlega borovja. »Zvoni,« je občutil dremajoči, »zvoni. Le kje zvonovi tako čudno pojo, tako daleč, tako blizu in od vsepovsod! Ali je žegnanjski dan, ali zvonilo delopust? Zvoni! Ali mrliču zvoni?«

Kakor premražen se je dramil samotni in se zavedel jasneje. Občutek, da sliši, kako nekje daleč zvoni, ni ugasnil. Prebujal ga je še določneje, navdal ga z nekako nepoznano grozo. Dijak se je otrešal še zadnje zaspanosti in vstal.

»Naj pa zvoni,« je mislil razdraženo, »bo že nehalo. Jaz vem, da moram naprej!«

Razgledal se je, kod mu je iti. Njegove kažipote, njegove gore mu je zakrival gozd. Po solncu je usmeril stopinjo. Ne da je hotel, je vabilo zvonjenje rahlo v desno stran in ni hotelo ugasniti.

»Ali sem od kaplje vina pijan?« je pomislil dijak in se odločno razgibal naravnost in hitro. Čelo se mu je zopet orosilo. Vse bolj je ugašalo čudno zvonjenje, splahovalo v daljnem in umrlo...

»Hvala Bogu,« se je oddehnil dijak. »Saj bi bil kmalu verjel, da čujem spomin. Pri belem dnevu. Nak! Tudi to bom zapisal v dnevnik in doma povedal. Naši domači! Smejali se ne bodo, kakor se jaz smejem, preveč so vražjeverni, mati, sestra Francka, brat Peter in vsi drugi Kračmanovi, še oče, ki je Valjavčev s Froncije in moder mož.«

Nič si ni mogel razložiti, čemu se mu je vendar ob mislih na očeta nekam stisnilo srce. Kakor živega

ga je videl pred seboj. Rahlo upognjeno hodi, počasi; če stopi malo v breg, mora pokašljevati. Le kadar se v Kranj odpravlja, da popelje preše in olje iz stop na prodaj, je nekam bolj živahen. Tih je, resen. Le kaj je z njim. Ali se z materjo ne moreta, ki je trda, odločna, glasna? Ali ni srečen? Ali pa ni zdrav? Včasih ga strese čudna mrzlica. Pa skriva, pa noče potožiti. Materi morda, pa je zato včasih vsa zaskrbljena in bridka.

»Otročji sem bil doslej,« je doumel nato, »malo sem se zmenil, kako je z drugimi. Če sem pravi sin svojih staršev, odslej bom moral malo bolj natanko iskati, kako mislijo, kaj čutijo. — Pa kako je to,« je razmišljal z bridkostjo še dalje, »saj nisem jaz sam pri nas tako sam zase, saj smo vsi Valjavčevi. Vsak svojo pot gremo. S Skokovimi v Novi vasi smo si

B. Jakac, Istra: Cerkev v Padeni.

v ozkem sorodstvu, pa se komaj poznamo, in z Janezom se kar ne moreva in s stricem na Fronciji smo celó v prepirih. Čudni ljudje!»

»Nak,« se je popravil, »kar je res, je pa res. So Skokovi sami taki in tudi Janez, da ni opravka z njimi, in stric na Fronciji je zoprni, da ga ni prenašati. Kar nas je Kračmanovih pod številko enaindvajset ob cesti, se pa le radi imamo. Bog ve, da se.«

Neprisiljeno je dijak nato razmišljal svoj rod in svoje. Štiri sestre so bile pri Kračmanovih na malinu, stopah in treh četrtilih grunta. Oče Tone s Froncije je vzel mater Mino. Njegov rod sam je Zamudov s Predvora, materi je bilo Bezjak ime. Ded in stara mati sta umrla. Otroci v hiši se zdaj pestujejo med seboj, umiva in češe jih Francka, za njim prvim, ki so ga za Matijo krstili, najstarejša. Francka, naša mala gospodinja!

Zgenilo se mu je sočutno ob misli na sestro. Nanjo edino so ga vezali spomini iz mladosti. Vse mlajše brate in sestre je nekam čudno pogrešal.

Rodili so se bili, ko ga že ni bilo več doma, ali pa so bili tako majhni, da še ni bilo posla z njimi. Komaj najmlajši Peterček se je bil čudno svojstveno vtisnil v njegov spomin: droben, suhoten in tih. Ne joče, pa ga pusti samega ali položi kamor hočeš, le z velikimi, žalostnimi očmi gre za teboj. Pa se skloniš ponj, ga vzameš v naročje in se ti hvaležno z licem pritisne ob lice. Peterček! Malo je ljubezni materine užil. Za mrtvim njegovim bratom je jokala, ko je prišel na svet, in bolna je bila: nikoli ji ni pil na prsih...

»Pa saj ima Francko,« se je odvalilo dijaku od srca in je stopil sproščeno, gnan od prebujene ljubezni do svojih. Tajnostno zvonjenje se mu je zopet oglasilo v ušesih in ga občutneje pretreslo.

»Pa kje zvoni in kod hodim?« se je vprašal. »Ali res ne bom našel v razgled in ne bo konca hosti?«

Ozrl se je po solncu in videl, da se je bilo že dobro nagnilo.

»Kajpak,« si je dejal. »Zdaj pa res že preveč po besedi šišenskega poljarja grem. Hotel sem po bližnici, pa sem menda kakor Tolminec okoli hrbta v žep po bližnjem šel.« Nekaj malo je spremenil smer in šel naravnost po gozdu. Nekaj gozdnih potov je križal. Če ni pazil, ni slišal zvoniti; če je le trenutno postal, čul je zopet. Nič več prijetno mu ni bilo v teh samotah, želel je med ljudi. Zdajci se je zopet ves izgubil v spominih. In vzbudilo se mu je, kako se je sploh prvokrat zavedel, da živi. »Bolečina«, je vedel, »me je prebudila in pa groza.«

Osvestil se je, da se je prebudil

v temi v občutju nečesa brezkončno neprijetnega, sovražnega in močnega. Nekaj ga vleče v nogi in stiska, trga, sili na krik, duši in plaši. Tedaj vzzari pred njim luč, očetovo lice sine iz teme, njegove roke dvignejo otroka iz zibeli. A tisto neprijetno in silno noče izpustiti. »Otrok, kaj pa ti je?« sliši razmišljujoči živo očetovo zaskrbljeno besedo, čuti njegovo božajočo roko, mu leži na rokah in se umirja. Daleč nekje se kreše prečudna luč, prečudni glasovi se trgajo od vseh strani. »Na Belici sem pacal ves dan po vodi, pa me je trgalo,« ve popotni, »pa niso vso noč miru imeli, kaj mi je. In strašna nevihta se je nesla tisto noč mimo, da je ruvala drevje in kozelce metala, in mati so bili na drugem porodu...«

Brez prave zveze s prejšnjim se tedaj spomni popotni nečesa drugega. Pred štirimi leti, ka-li, je bilo, ko je prišel domov na počitnice. Oče pa mati sta se nekaj menila v hiši. Bil je pred oknom na klopi, ne da sta ga videla. Pa je rekla mati, kakor da nikoli drugače biti ne more in tudi ne bo: »Matija,

hvala Bogu, je preskrbljen. Če drugega ne bo imel, maša vsak dan mu bo vrgla goldinar.« Oče je odgovoril: »Če bo fant zato. Res je, da ni maša slaba. Vsa sreča in za vsakega pa tudi štola ni.« Mati je odvrnila bridko: »Kako pa govoriš? Tebi bi se niti zameril ne, če bi uhajati htel. Zakaj ga pa šolaš!« »Eh, pusti otroka, kje je še njegova maša,« je odvrnil prizanesljivo in pomirjevalno oče.

»Če bom rekel, oporekel ne bom,« je dejal sedaj sam pri sebi dijak, spomnivši se svoje besede v Šiški. Ni pa si mogel kaj, da ne bi bil občutil z nekako bridkostjo:

»Pa imamo še to posebnost pri Valjavčevih na Beli, da so naš oče bolj mehkega srca kot pa mati...« Bridko, tegobno mu je zapelo v besedo in novo spoznanje nepoznano zvonjenje.

»Prekleti mežnar, ki danes zvonil!« je vzkliknil popotni jezno. Potem pa je zaslišal nekake hripave klice iz gošče...

6. Šolmošter s Šenturške gore.

»Ljudje, če ste božji! Za pet Križčevih ran, pomagajte!« je bilo slišati iz goščave. Potujoči dijak je osupnil za nekaj trenutkov, predočil si človeka, ki ga davi ropar, in iskal z očmi po kakšnem obrambnem sredstvu. Nato pa se je naglo odločil in planil živo v smeri za klicem. Preril se je skozi nizko goščavo in stopil na globoko utrt, opuščen kolovoz, ki je držal mimo nekake ledine sredi med dvajsetletnim smrečjem. Že po nekaj korakih je spoznal, kaj ima pred seboj. Lovski tatje so bili tostran in onstran kolovoza upognili dve smreki, ju zvezali v vrh in pritrdili v deblo zanko za srno. Pa je zašel v zanko človek, ki je zdaj cepetal za ped nad zemljo zajet, ne da bi si mogel pomagati, ker mu je bil motvoz pritisnil roke ob telo. V nekaj korakih je bil dijak ob ponesrečencu. Prerezal je motvoz. Človek v zanki je padel kakor snop na tla in zaječal. Takoj pa se je skobalil nekoliko pokoncu, obsedel zložno na tleh in dejal prečudno kratko in malo jasno:

»Ljubi moj!«

Bil je vidno utrujen, slab in zbežan. Pa se je kaj hitro popravljaj, mežikal z drobnimi očesci in se otipaval. Bil je slaboten, suh možič petdesetih let, oblečen v gosposko, črno suktnjo, ki pa je bila do skrajnosti obnošena in silno ohlapna. Tičal je še v tesnih hlačicah, ki so se zastonj trudile, da bi mu zajele droban, nekako koničasto okrogel spodnji život. Po obrazu, ki je bil obrit, bi moža na deset

korakov ne bil ločil od odraslega dečaka, če bi ne bil mož plešast, tako da se mu je čez plešo vleklo le nekaj pramenov znojnih las iz zatilnika. V tem obličju pa se je kaj značilno odražal sijajno sinji in zardeli nos. Ko si je oteti pretrl roke, ki so mu bile premrle, je iskal pri sebi in mrmral sam zase:

»Za prvo, živ sem, za drugo, zanka hudímanova, za tretje, accipiam pugillum — ščipec tobaka bom vzela.«

Ponjuhal je in ponudil dijaku:

»Ne brani se! Pošteno rad dam, ki si zaslužil. Lej, življenje si mi rešil, ljubi moj.«

Dijak se je nasmehnil. Prijetno krajevno je pela tujčeva beseda. Od loške strani je mož, si je dejal dijak, začudivši se obenem, da ve latinske izraze.

»Le kako, da ste v past zašli!« je vprašal.

B. Jakac, Istra: Istrski dvorec »Kloboti«.

»Ljubi moj, ne vprašuj tako neumno,« je odgovoril mož. »Saj še kozel zaide, ki je divji in ima drugačen nos, kot je ta moja goba.«

Očividno je poznal lastnosti tega svojega izrazi-tega čutila med peterimi. Prijetno zgovorno in samobridko je dodal:

»Gledaš, vidiš! Gutta rosacea — prava rožnata kaplja, boš dejal z Latincem. Nu, ne bom se opravičeval, ljubi moj. Pa je le res, kar je. Od vsake kapljice ti pridobi, četudi jo vidi redko; ves kloštrski je. Lakotijo jih v njem, pa so ljudje le bogovšečni in lepo rejeni, nu. Zaradi ljubega reda so.«

»Latinsko znate,« je dejal dijak.

»Ljubi moj, če znam!« je vzkliknil tujec. »Latinsko, nemško in laško, reci, pa še ne boš vsega povedal.« Gibko se je pobral s tal in stegnil roko predstavlja se:

»Hier steht Herr Matthias Kos, arm an Geld, doch an Kenntnis groß — Tu stoji Matija Kos, mož učen, sicer ubožen in bos. Šolmošter s Šenturške gore, od

Idrije doma, derweilen, za zdaj na vakancah v cerkljanski hosti.«

Dijak je mirno povedal svoj stan in svoje ime.

»Častim te, častim, kolega — tovariš!« se je klanjal neprisiljeno vljudno šolmošter. »Prijatelj modric med rovtarji in kmeti, hudimanova zanka, čez pas mi je pa le posnelo kožo, se mi zdi; nu, ljubi moj, le zameri ne, da te tikam, pa reci še ti meni ti, ki sem še in bom tudi ostal sam svoj. Kam pa?«

»Proti Preddvoru mimo Šenčurja,« je povedal dijak.

»Ljubi moj, nu,« je dejal šolmošter, »če si menda v stran zašel, vsaj v zanke nisi kot jaz. Ta stran boršta je pa brniška, ne šenčurska.«

»Saj se mi je že hotelo nekaj zdeti,« je menil dijak, nekam poparjeno. Res, do dve uri hoda, da je zašel, je rekel učitelj, pa naj mu hudó ne bo. Je že Bog vedel, kam ga vodi in kje šolmošter Matija v zanki medli. Saj prišel bo tudi tako, kamor misli priti, če ne ta večer, pa drugo jutro, ko je tudi še en dan. Študent je, nu, spomisi naj, kdo je takih vrabcev bolj vesel kot fajmošter Tomaž v Cerkljah.«

»Ne pustim te, ljubi moj,« se je ogrel, »v Cerklje k Tomažu moraš z menoj. Boš ti videl, kaj je in kdo je Tomaž. Mesa in vina ali pa jabolčnika, če ti diši in te ne nopenja, bo zavalil pred naju, pa naj žreva praščika, ipsissima ejus vocabula — njegove ljube lastne besede, ljubi moj, boš ti videl, in kako se dedec smeje in se bo smejal, ko bom o zanki povedal in boš popisal, kako si me v njej viseti videl. Na Cerklje, alo, ljubi moj!«

Z rahlim nasmehom se je vdal dijak. Bilo mu je prijetno vedeti, da bo rešen gozda, ki ga je bil utrudil. Za solncem se je še ozrl. Bilo je že kaj nizko. Šolmošter se je bil še razgledal po tleh in našel svoje pokvečeno pokrivalo, ki ga je bil očitno tudi poddedoval. Morda po cerkljanskem gospodu, si je mislil dijak, kakor sukno, ki ni zrastle na šolmoštrovini. Učitelj se je v gozdu spoznal in vodil naravnost skozi goščo. Pri tem je venomer govoril, pa tako prečudno skakal s predmeta na predmet, da je dijak le kaj motno spoznal, koga in kaj ima pred seboj.

»Da je šolmošter,« je strinjal in zbiral v mislih, »pa ne na Šenturški gori, da mu je to ime zdel le gospod Tomaž, da je v šolo hodil, da je Kranjca učitelja Potočnika in Nagliča, ki sta mene učila, poznal, da je bil v Selcih, v Loki, da je sam spisal svoj plateltof. Da je organist, ki sam besede na pesmi zлага in so sam škof Jakob Anton, ki so ga pri zadnjem birmovanju slišali, pritrdili: Ausgezeichnet — izborni!; da naj sam hudiman vzame šolmoštrovanje, ki je tegoba, pa še župane po Gorenjskem, ki so sami oblastniki pa oderuški, pa še stare in mlade babe in gospodarje, ko bero pobiraš, pa človeku utrgujejo, kar mu gre, in če bi gospoda Tomaža ne bilo, nu, lej, nag bi moral hoditi okrog in r... kazati, ljubi moj, in spre-

misli, če je to kako življenje, znati laško, latinsko, nemško, hrvaško in kranjsko, pa se otepati v svetu za plesnivo skorjico kruha, amen in plateltof, verfluchtes — prekleti Abece.«

Nenadoma je dijak opazil, da je zgovornemu možu začela usihati vesela beseda. Ozrl se je po njem, pa je videl, da siromak peša. »Pa ga je le zanka pritegnila,« je pomislil sočutno in vprašal, ali mu je slabo. Možič se je nekam sramežljivo hotel delati še vedno čilega, pa je končno le priznal, da je nekam slab.

»Zvonjenje,« se je domislil tegobno dijak, »ali je kaj vendarle pomenilo? Tegale, če je v drobovju pošodovalo? Siromak! Nak, zdaj res moram z njim na Cerklje.«

Obenem pa se je spomnil, da nosi v torbi še vedno pečenko, ki mu jo je bil dal šenturški gospod, pa tudi vina, da še ni vsega popil. Ustavil se je in dejal šolmoštru, naj počijeta. Sedla sta. Ali je šolmošter dolgo visel v zanki, je vprašal. Vso večnost in da bo njegova zadnja, da je menil, je povedal učitelj. »Če že pet ne, tri močne ure pa,« je dejal in opisal, kako se je gnal, da bi z nogami dosegel tla, pa sta ga prožni smreki vedno zopet vrgli kvišku in še bolj pritegovali zanko. Tedaj je dijak odprl svojo torbo in ponudil možu jesti in piti.

»Ljubi moj,« je vzdihnil hrepeneče učitelj, ko je zagledal krepčilo. Hlastnil je po steklenici in pil na vse duške.

»Kar vse popijte,« je dejal dijak.

»Vse?« je hlastnil po sapo učitelj in res izpraznil posodo do zadnje kaplje. Jestí ni hotel. Oživel pa je trenutno in dijak je bil samega sebe vesel, da je storil dobro delo.

»Zvonjenje,« mu je odleglo, »če je komu pomenilo in koga klicalo, tega le ni. Le truden in žejen je bil tako. Čuj, kako spet brblja, kako se mu poja beseda kot kozlič na planini, hej! In tu čez, tu čez gleda Krvavec in sva res pod Cerkljami in če sta kje, tu gori morata biti Zaplata in Storžič!«

Stopil je iz goščave in sta se res razodela njegovim očem kralj in kraljica njegove »dežel'ce«. V večernem solncu sta sijala visoko, ponosno, hladna in mirna, z dvema sedloma med seboj in z Grintavci, nazobčanami kot glavnik...

Od Brnikov na Cerklje sta šla s šolmoštrom, ko je solnce lezlo za Jelovco in šolmošter se je prehitel s svojo ljubo, sladko idrščino. Vmes se je opotekal, bil je omočen od dobre pijače in trudnosti. S Kranja je šel, je pripovedoval, kamor nosi vsak četrtek svežega zdravilnega zelenja. Lekarju pa tegne močnejših arcnij, pa dedec Šavnik slabo plačuje.

»Arcnij, mein Lieber, ki jih na Gorenjskem noben človek ne pozna, samo šolmošter Matija, ljubi moj, in če sta ti oče in mati bolna, kar povej, kaj ju boli, pa dobiš, kakor gre, lek za bledico, contra mor-

bum virgineum, ali lek za padavico, Paganinum, ki ga noben dispenzatorij, po naše apoteka, nima, Ariston magnum et parvum? Za jetične! Kolmeža? Srčne moči, ljubi moj? Radicem encianae lecijanovih korenin? Nu, reci! Kaj boli očeta?»

»Peša, star je že,« je dejal toplo dijak.

»Dobro naj je pa pije,« je povedal šolmošter. »Pa Boga naj zahvali, da tebe ima, ki ga boš prav gotovo nekoč k svoji gosposki mizi vzela.«

»Bom,« je dejal čuvstveno dijak. Ko pa se je zdajci spomnil doma, se mu je hotelo obuditi v srcu kakor nekakšno očitaje. »Takole jo pledem v ovin-kih proti domu, kamor se sicer vsakemu prvo mudi,« si je očital. »Le kaj me je prijelo! Bogve, da nocoj res

še ne bom doma in da bi le v skrbeh ne bili zame, če kaj vedo in če je bil oče kaj v Kranju, pa se je srečal s Francetom Bradaško, ki mu je povedal, da je šole kraj.«

»Kar reci! Življenje, pa kar dvakrat, si mi vrnil,« je slišal nato ob sebi šolmoštra govoriti; »tebi povem, vse in zaupam, še česar skopi Šavnik v Kranju ne pozna, tebi vse! Nu, ljubi moj!«

Pogled na šolmoštra je zbrisal tegobo iz študentovega srca. Možič je potoglavil čim dalj, tem bolj. Vedno bolj je gubil tudi zavest.

»Šolmošter s Šenturške gore!« je psoval sam sebe. Potem pa je gnal glupo, venomer:

»Srčna moč, ljubi moj, pa encijan!«

(Dalje prihodnjic.)

Pesem tesačev.

Globoko v strugi Iška šumi:

Iška, Iška, Iška.

Tja vsako jutro romamo mi,

v Iško, Iško, Iško.

Ob treh, ob štirih vstanemo,
z oči si trudnost izmanemo,
široke sekire-plenkače na rame
in romamo v Iško tesat trame,
v Iško, Iško, Iško.

Ob deblu napnemo vrvico,
pohlepni plenkači mejico;
plenkača zapoje udar na udar:
Iška, Iška, Iška.

Ob vsakem udarcu
kot struna vrvica vzdrti;
ob vsakem udarcu
kot struna srce zazveni:
Iška, Iška, Iška...

Janez Pucelj.

Suša.

Z ognjeno koso gre solnce čez plan —
vse cvetje je mrtvo, ožgano;
rjava ledina postaja ravan,
vran črni kriči nad poljano.

Dviguje se senca, mračna bolelost
je plodno poljano prepregla;
iz dalje širokega gozda šelest:
gozd polje tolaži, vanj ni smrt posegla.

A ptice poljanke po vejah čepe
ter kličejo mlade ženjice;
ženjice doma se otožne solze,
saj žele ne bodo pšenice.

Kosec z ognjeno koso se smeji,
solnce žari čez dobravo;
skoro poljano — naš up — pokosi:
žito spreminja v ožgano otavo...

Gustav Strniša.

Nočna.

Polnočna ura sama pred seboj beži.
Tihota osamelosti okrog zveni
ko tolkel bi na jeklo.
Bridko me v dušo je zapeklo. —
Bolelost na mizi pred menoj leži,
bolelost preteklih in sedanjih dni.
In gledam, gledam, v njo strmim,
z drhtečimi besedami z njo govorim.

Srce si rahlo odpiram. Trepeta
mi ko metuljček s krili pod rokó. —
Poslušam dež, ki zunaj na kostanje
prši, potihoma mokró.
Ihtenje osamelega srca
se zvija v mokri šum noči,
med vej in listov plašno trepetanje.
Nad bolečino pred seboj bedim.

Ivan Dornik.

Moj mali Hlaček.

Napisal André Lichtenberger. (Nagrajeno od Francoske akademije.)

S pisateljevim in založnikovim dovoljenjem prevel Jožef O v c a.

XI. Hlačkov pustni terek.

Hlaček pripoveduje:

»Veste, Jana, danes je pustni terek. In jaz pojdem k otroški zabavi gospe Le Corbeiller; in napravljen bom kot bajaco, rumeno in rdeče, mnogo lepše nego bo bajaco gospoda Aarona; in pojedel bom kup kolačev; in plesal bom; in pil bom zelo močan punš, ker zdaj sem že mož; in potem...«

Toda Jana pravi:

»Bodite vendar pri miru, gospod Hlaček, drugače Vam ne bom črevljev nikoli zapela.«

Hlaček obsedi mirno zelo dolgo, tri sekunde. A že zopet se mu vračajo mravljinici, plezajo po njem, grizejo, ščegetajo... Male noge se izprožijo, kakor dvojce vzmeti, dva prsta pod Janin nos.

Jana je huda.

»Mudili boste h kosilu in danes je neka gospa povabljena.«

Hlaček je olikan. On ve, da gospe ne smejo nanj čakati. Potrudi se nadčloveško.

»Katera gospa, Jana?«

»Gospa de Sérigny; saj veste: mama male Suzane, ki je lansko leto umrla.«

Hlaček si zresni obraz. Ve, da se mora človek modro držati, kadar se govori o smrti. Smrt je nekaj za velike ljudi, nekaj težkega. Takrat so nebesa in angeli, čisto beli in rožnati; takrat je lepa godba; to ni nič žalostnega. Pa takrat so tudi črni možje, solze, strašne reči. Človek se ne gane več; leži v škatli, kakor v veliki škatli za domino; in potem... Hlaček zna igrati domino; ne prav dobro, toda skoraj, in je prav prijetno, a ne tako zelo, kakor biti napravljen za bajaca. O, to je nekaj!...

Ubegel konjiček pridirja skozi vrata obednice. To je Hlaček...

»Le počasi, dragi moj!« pravi mama.

V obednici je neka gospa. Popolnoma črno je oblečena. Zagrinjajo jo velike črne koprene. Lasje so ji popolnoma beli. Pa vendar ni videti stara. Tudi njen obraz je bel. Kako je bela in suha! Hlačku zastane beseda spricho nje.

»Ali ne poznaš več gospe de Sérigny?«

Hlaček stopi h gospe in ji ponudi čelo. Njega ščegeta, ko ga poljublja, ker ji ustnice trepetajo.

»Ali se ne spominjate več male Suzane, moj mali Hlaček?« izpregovori glas in Hlačku se zdi, da prihaja zelo od daleč, tako je slaboten in čuden.

Pač, Hlaček se je spominja. Bila je zelo mila in zelo prijazna, mala Suzana. A kako je bila vedno

bleda in trudna! Njen obraz je bil popolnoma bel, kakor obraz njene mame, razen na licih. Tam je bila včasih zelo rdeča. Kašljala je skoro vedno in zdelo se je, da jo to tako boli! In zadnjikrat jo je videl, Hlaček se tega sedaj dobro spominja, prav na pustni terek na otroškem plesu pri gospe Le Corbeiller. Bila je opravljena kot pastirica, uboga, majhna pastirica, ki bi prav gotovo ne mogla za svojimi ovčami. Posadili so jo v velik naslanjač in vso zadelali z ogrinjačami in kozuhovino. Ker je Hlaček bil oblečen za pastirja, so jima rekli, da sta mož in žena. Vse popoldne je med plesom resno hodil k njej sedet in jo poljubovat; nosil ji je sladkarij, ki jih ona ni jedla. Ljubko se mu je smehljala, se mu zahvaljevala in kašljala je. Letos je ne bo več tam. A druge bodo. Najprej bo tam prav gotovo Marija, pa ne Marija Dollier; za njo se Hlaček ne meni, ampak Marija de Milly, ki ima tako dolge svetle lase; in potem Magda in potem Ivona in potem Lili... Ali ima Hlaček Ivono ali Lili rajši? O, morda pride mala Solanges, če že ni prevelika... To pa to, to bi bila sreča!...

»Mama, ali bo mala Solanges na plesu pri gospe Le Corbeiller?«

»Hlaček!« mu mama očitajoče odgovori.

Hlaček zardi in povese nos v svoj krožnik. Otroci ne smejo govoriti pri mizi. In potem, morda bi ne bil smel nič govoriti o plesu spricho te črno oblečene gospe...

Uboga Suzana! Prav rad jo je imel. Pa kako je nerodno, da je njena mama prišla prav danes k njim na kosilo, ko ima Hlaček toliko povedati! No, seveda, umrla je; škoda, a pomagati se ne da več. Hlaček pa ni umrl! O, on bi se že ne dal kar tako umreti! Hlaček je mož, Močan je. Še Jana, ki se tako rada norčuje, mu je včeraj rekla, da ima noge kakor petelin in kri kakor repa, petelinove noge so zelo močne in kri repe, ki jo jedo v solati, je zelo rdeča. (Hlaček je bil pozabil, da se tista repa imenuje rdeča pesa.) Hlaček je poln življenja, življenja, ki mora ven; z nogami binglja, tolče po svojem kozarcu, vrže vilice po tleh, se zvija na stolu kakor jegulja... Ah, kako nerodno, da je prišla ta gospa! Hlaček bi najrajši bil hud nanjo in morda bi bil zares hud, ko bi ne videl, kadarkoli dvigne nos, njenih oči, ki so vedno uprte vanj s tako čudnim pogledom.

Slednjic so pokosili. Hlaček poljubi gospo in jo pobriše na vrt. Tam leta z Jipom, poskusi okopati Pussa, ki piha in ne mara (kako je umazan ta Puss!), prevrne vrtnarjevo samokolnico, si raztrga zadaj hlače in ubije šipo na rastlinjaku. Pa nič ne pomaga, čas ne gre naprej. Ali ne bo nikoli dve ura?

No, zdajle ga je Jana poklicala. Hlaček se požene kakor blisk in se prepusti njenim večjim rokam.

Pol ure pozneje stopi mama iz vrta spremljana od sijajnega bajaca. Hlaček ne ve, kaj bi od veselja. Občuduje svoj sočček na trebuhu in si zviija vrat, da bi videl grbo na hrbtu. Klopota s svojimi malimi coklami, si potiska klobuk-dvorožnik na ušesa, podrobno ogleduje svoje rdeče in rumene barve. Spoštuje se, obožava se, časti se. Gospa Le Corbeiller stanuje čisto blizu. Peš pojdejo. Po poti Hlaček poskakuje, pleše, kriči, poje, kipi kakor šumeče vino: kakor da je obseden. Njegova senca z obema grbama ga navdaja s ponosom. Večkrat poskusi skočiti preko nje, a se mu ne posreči. Mama se norčuje iz njega. Iz dostojanstva se zresni in ne črhne nobene več; o, bodo že videli...! Pa ne, ne gre. Glej, solnce se smeje, prismojeni vetrčki mu šepčejo tisoč neumnosti na uho, noge poskakujejo same od sebe... Dostojanstvo bo spravil za jutri.

To je hiša gospe Le Corbeiller. Hlačku se zdi ta hiša zelo imenitna; tako visoke stropne ima in skoraj prav tako visoke sluge, ki Vas sprejemajo s tako resnobo. Ah, kaj! Danes se Hlaček ne meni zanje in gre brez strahu mimo. Stopi v salon. Sedaj je treba pozdraviti gospo Le Corbeiller. To je še malo hudo. Nekatero gospe ga obračajo sem, obračajo tja, ga mečkajo. Kako so sitne! O groza! Sedaj prihaja gospa Plantain: ko je Hlaček bil majhen, ga je nekoč prosila, ali ga sme poljubiti, in on ji je odgovoril: »Ne, hvala.« Imel je prav, zakaj kadar ona človeka poljubljuje, ga zbada in potem je ves slinast. Toda danes, ko je Hlaček velik deček, zardeva, in ta spomin je neprijeten njegovi spodobnosti.

No, končano je! Hlaček se spretno izmuzne in se pomeša med mali plešoči svet. Spočetka je ves zmeden. Nikogar ne pozna več. Vse hiti mimo, se vrača, se suče... Maske, kostumi, šum, svetiljke sredi popoldneva... Hlačku je resnično nerodno. Nobene svojih prijateljic ne opazi. Ah, vendar, tamle je Marija Dollier!... Hlaček je prav nič ne mara. Toda ona mu bo mogla povedati, kako so oblečene druge, da se razpozna sredi med temi Rdečimi kapicami, klovni, kraljicami, Turkinjami, cvetličarkami, markizami in tako dalje. Nje se loti.

Kakšna smola! Marija de Milly in Lili sta prehlajeni; Ivona in Magda sta bili drugam povabljeni in nista mogli priti. Hlačku se obraz stemni. Po tem takem ta reč ne bo zelo zabavna.

Pa glej, na srečo je tam mala Solanges! To je pač dobro! Oblečena je za markizo in ima napudrane lase pa napihnjeno krilo. Hlaček, ves radosten, teče k njej. Toda ona ga sprejme s krohotom:

»O moj ubogi Hlaček, kako si grd!«

Hlaček je strašno ponižan. Nikoli bi si ne bil mislil, da je ona tako slabega okusa. A slednjč se

obvlada in jo zaprosi, naj pleše z njim. Toda ona mu odgovori s pokroviteljskim glasom:

»Ne, dragi moj, ti si premajhen; in potem, veš, te tvoje grbe bi mi bile nadležne.«

In odide, smeje se, ponosno naslonjena na roko dvanajstletnega fantka, ki je oblečen kot španski bikoborec.

Tedaj Hlaček doživlja strahote ljubosumnosti in sovraštva do ženske brezsrčnosti. Vsa dobra volja ga je minila. Še mnogo drugih deklet je tu, a on jih ne pozna razen Alice Prébuis, s katero je skregan, in Lavre Lanney, ki je premajhna. In če naj bo res zabavno, potem bi moral človek imeti plesavko skoraj zase, s katero bi se mogel smejeti in klepetati. Gospa Le Corbeiller opazi, kako je sam, ga prime za roko in ga pelje k majhni princesi. Mala princesa škili in ima zelo zlovoljen obraz. Ko plešeta, stopa ubogemu Hlačku po prstih in on je v nevarnosti, da se zaplete v njeno vlečko. Podviza se, da jo zopet posadi. In iz strahu, da mu je zopet ne pripeljejo, se gre skrit v kot. Čuti se popolnoma žalostnega in popolnoma samega.

Gleda, kako se drugi sučejo. Gleda mame, ki se pripravljajo k čaju. Sliši njih glasove in posamezne kose stavkov. Njegova mamica je prav ljubka. Govori, smeje se, zdi se, da se mnogo bolje zabava kot njen Hlaček. Ogleduje stene, slike, opravo. Tamle je naslanjač... Hlaček odvrne oko od njega, se ozira po vseh kotih salona. Pogled se mu vrača k naslanjaču. Da, prav dobro ga pozna, tiste čudne izrezljane živali in velike oslone. V tem naslanjaču je lansko leto sedela mala Suzana. On je bil sedel ob njenih nogah na podnožnik. Prav nič se ni grdo držala, ker ni plesala; smehljala se je vsemu, kar je rekel. Ona bi ga ne bila zaničevala. Glej, pravkar je Solanges sedla na naslanjač... Hlačku se zdi, da je to krivica, in bi jo najrajši spodil.

Uboga Suzana! Sedaj spi čisto sama tam doli na malem pokopališču blizu morja, ki ji prepeva svoje strašne pesmi, pod velikimi drevesi z mračnim listjem, pokrita z mrzlo prstjo, s kamenjem, na katerem rože, ki jih prinašajo, hitro venejo. Uboga Suzana! Hlaček dobro ve, kje je. Ko sta nekoč šla po obrežju mimo pokopališke ograje, mu je Jana, brez mamine vednosti, pokazala bel križ: »To je Suzanin grob.« Grob! Ob tej besedi »grob«, tako težki, tako resni, spreleti groza malo Hlačkovo srce. Uboga Suzana!

In tako se Hlaček slabo počuti. Ali ni grdo od njega, da je plesal z drugimi na ta dan, ki je obletni dan, odkar jo je zadnjikrat videl? Mama oni večer ni hotela iti na večerjo h gospe Ray, ker je to bil smrtni dan strica Gerarda. In stric Gerard je umrl že zdavnaj; Hlaček ga ni poznal; in bil je le mamin brat. Medtem ko je Suzana bila njegova žena, čeprav en sam dan in čeprav le za šalo. Pa morda mu je to malo v dobro šteti. In tako dobra prijateljica mu je bila! Hlaček se je ves vznemiril. Njegova vest godrnja. Kaj naj stori?

Čaj delijo. Mame se smejejo, kriče, se poljubujejo, razmahujejo... Hlaček nespoštljivo misli na mačke, ki mijavkajo in se zvijajo, kadar jim Tereza prinaša hrano. Slednjič začno jesti in piti, a ne nehajo klepetati. Posamezni stavki mu prihajajo na uho. In čeprav ni slišal imena, je vendar takoj razumel, o kom govorijo. To je glas njegove mamice:

»Uboga žena! Da jo malo raztresem, sem jo povabila danes na kosilo. Samo senca je še. Verjamete, da preživlja, odkar je vstala, vse popoldneve na grobu svoje male hčere?«

Vse gospe nekaj sekund vzdihujejo. Nato začno zopet hrustati slaščice. In mama je znova zelo vesela. Kakor da je popolnoma pozabila, kar je bila pravkar pripovedovala.

Hlaček je zbeگان. O, sedaj ga resnično vest peče! Prav dobro pozna tisto, kar ga je prijelo za grlo in ga praska. Hotelo bi se mu jokati in prositi odpuščenja. Spominja se — ah, strašno ga je sram! —, kako je bil glasen, samoljuben, brezobziren pri tistem kosilu, ko ga je Suzanina mama gledala s tako nežnim pogledom! In kako grde misli je imel zoper njo! Hlaček bi se najrajši skrnil, da bi samega sebe ne videl. Le kaj si je morala misliti o njem, kaj si je morala misliti?

Mala Suzana je v nebesih. Ona ve, da je njen prijatelj ni pozabil, vsaj popolnoma ne. Toda njena uboga mama, ki je tako sama, tako sama! Nič prijaznega ji ni znal povedati. Smejal se je pred njo! Imeti ga je morala za brezsrčnega fantalina. Kako mora biti žalostna! Hlaček sedaj dobro čuti, kako je hudo, če nima človek nikogar pri sebi, ki ga zelo ljubi: in vendar je v tem salonu mnogo ljudi in njegova mamica je tu. In tista mama je vedno popolnoma sama, vedno, vedno, in čisto sama, zakaj tudi Suzanin očka je mrtev... In kadar hoče objeti svojo malo hčerko, je pred njo kamenita stena, mrzla in trda, zelo mrzla, zelo trda, ki je nihče nikoli porušil ne bo. O, kako mora biti nesrečna, kako mora jokati! Gledala je Hlačka s takimi očmi! O, povedati bi ji bil moral kaj prijaznega, jo poljubiti, jo potolažiti! In ničesar ni rekel, ničesar storil, ničesar, ničesar. Hlaček zaničuje samega sebe, si vije roke, bi se najrajši pretepel. O, ljubi, dobri Bog, zakaj si dovolil svojemu malemu Hlačku, da je

bil tako strahovito hudoben? Zakaj ni rajši umrl kakor mala Suzana!...

— — — — —
Na parketu so zaklopotala majhne cokle. Vrata so se potihoma zaprla. Sredi godbe, plesa, krika, smeha, malice ni nihče ničesar opazil. Toda naslanjač, kjer je še malo prej gnezdil Hlaček, je prazen.

Solnce se je skrilo. Noč se spušča. Začel je iti droben dež, mrzel, grd, prodirljiv. Hud veter ga v sunkih zdaj pa zdaj zdihovaje meče ob okna hiš in v obraz redkih pešcev, ki se začudeni obračajo in gledajo neko čudno reč, rdečo in rumeno, ki hlačaje koraka po blatu. To je ubog bajaco, zelo prepadel, zelo nesrečen. Ves je oškropljen, ves premrl; eno coklo je izgubil; piš vetra mu je odnesel klobuk; bil je padel v lužo ter vstal premočen in ves umazan. Kamenje ga zbada v boso nogo in pot je zelo dolga. A Hlaček teče dalje.

Zdaj je pred pregrajo vrat. Zelo hitro stopi skoznjo, da mu čuvaj ne zastavi poti. Po stezi na desno morā. Če je le še tam! Mali bajaco teče preko grobov, njih veliki križi ga začudeno gledajo. Nenadoma se ustavi. Nekaj korakov pred njim kleči ob križu, ki mu ga je bila Jana pokazala, črna gospa, ki je danes bila pri mami na kosilu. Ona je tam kljub vetru, dežju in noči, ki se spušča. Kako naj jo nagovori? Na to Hlaček ni bil pomislil. Najprej obstane, nato stopi dva koraka. Trn se mu zasadi v nogo. Hlaček vzkrikne. Gospa se obrne in ga strmeč gleda.

»Moj mali Hlaček, kaj pa delate tukaj?«

Hlačku šklepetajo zobje od mraza, ganjenosti, groze, nemirne vesti... O, saj ji ne more razložiti!

»Gospa, hotel sem, hotel sem...«

Stavka ne more končati, a roko iztegne in jo gleda. Ali ne bo razumela?

O, gospa razume! Ona je mama, mama, ki je izgubila otroka. Oklene se ubogega Hlačka z rokami in ga obupno pritisne na srce, kakor da je nekaj od njene mrtve male hčerke vstalo iz groba...

In če bi bil tedaj kdo šel mimo po obrežni poti, bi bil videl zelo čudno sliko: ob grobu male Suzane sta se ihtech objemala gospa v globoki črnini in majhen bajaco, ves oškropljen od blata.

(Dalje prihodnjic.)

Istra.

Ovčke bele na samotnem griču,
a nad njimi mrtvi molk nebā —
splašen krik, ki je iz grla ptiču
planil preko daljnega morjá...

Nizke koče, v njivah razmetane
sem ter tja med trudnih oljk šelest;
v dalji blesk, kot da iz skrite rane
k Bogu plula zemlje bi bolest...

Zakričal iz polnega bi grla
in potožil svetu to gorje —
a beseda je na ustih umrla,
saj iz srca še ne sme, ne smel!

Janko Samec.

Dobri znanci s ceste.

Dr. J. Plečnik.

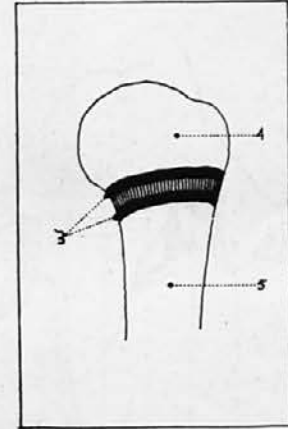
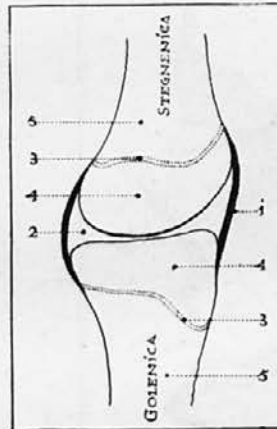
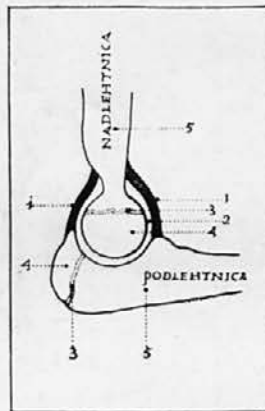
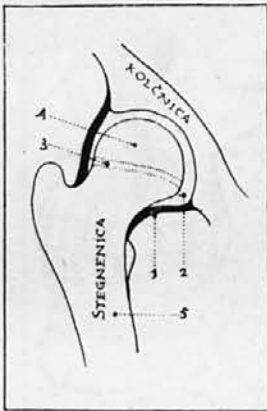
Kosti — to vemo — imajo sredščino in končave. Pri dolgih kosteh je sredščina stebričasta in so končave debelkaste; pri plošnatih kosteh je sredščina tabličasta in so končave robovi tablice. Po končavah oziroma po robovih je kost v stiki s kostjo: po končavah in robovih so kosti med seboj sklenjene. Leté kostne stike imenujemo sklepe in označamo končave tudi za sklepovne konce.

Letí sklepovni konci (stikovne končave) so tako urejeni — to si oglej na kosteh ptiča, n. pr. kokoši, — da je ena končava izbokla in je druga vbokla; da je ena n. pr. poln valj, druga pa je votel valj; da je ena polna kroglja in da je druga votla kroglja.

v sklepu potrebna gibnost. Oboje: oblika sklepovnih koncev in pa zavorna spéla in zavorne vezi določajo smer in raztežo gibov.

Nadlehtnico — treba je le poskusiti — giblješ v rámskem sklepu na vse plati: leht dvigneš strani, jo dvigneš napred, nazad, jo pritegneš h košu in jo vrtiš — v rámskem sklepu je torej gibanje na vse plati prosto. Med drugim in krajnim (končnim) členom prsta ni na vse plati prostega gibanja: letá člena moreš le stezati (vpogibati) ali pa iztezati; le v eni ravnini je ta sklep prost.

Kost — to vemo — ima dvojno snov: v apnenec in ti napravljajo kost trdo in trdno — pa kostni mečuš in ta daje kosti prožnost; pri sklepih — to

Te podobe kažejo v grobem sklep v kolku (med kolčnico in stegenico); sklep v komolcu (med nadlehtnico in podlehtnico), sklep v kolenu (med stegenico in golenico). 1 = ovojnica; 2 = sklepovni prostor; 3 = rastni hrustanec; 4, 4 = končave (ena je okrogla in polna, druga je votla); 5, 5 = sredščine. — Na sprednji strani kolena je pogočica, gibna je in dobro tipna; na podobi je ne vidiš; risana naj bi bila tam, kamor kaže 1.

Med sredščino (5) in končavo (4) je rastni hrustanec, čigar srednji del je prekast; črna pasa (3) označata, da koščeneva hrustanec proti končavi in proti sredščini.

Neke letéh stikovnih končav (sklepovnih koncev) so skladne (congruent), neke so pa kar približno druga za drugo prirejene.

V sklepih gibljemo z udi in pri gibljajih teče, drsi, se vrti, se toči, se obrača, se suče izbokla (= polna) končava po vbokli (votli). Stojnost v sklepu — to je kar jasno — je z večine tem manjša, čim manj točno so stikovne končave umerjene. Letí sklepovni konci — to vidimo — so naplaščeni s hrustancem in je površje hrustanca volhko, Letá volhkóba je vlecljiva, je jasna, je slizasta in dela končave sklizke; letá sklizkost manjša že tako neznatno stojnost v sklepih.

Neprestanemu sklizanju sklepovnih koncev so napotne nalašč zgrajene zavire; leté so trakaste vezi in so ta vezilca in te vezače pripete ob eno pa tudi ob drugo sklepovno končavo in je vse vezalje ob sklepu tako natanko umerjeno, da se kosti ne morejo sklizati, da jim je vzeta izmekljivost, da pa ostane

vidimo — imamo okrogle sklizke končave in te dajejo sklepu gibnost — pa imamo sklepovna spéla in ta so gibnosti napotna. Natura torej le sešteva in odšteva; vsote in razlike nam pokaže in teh število je za nas v času in prostoru nepregledno.

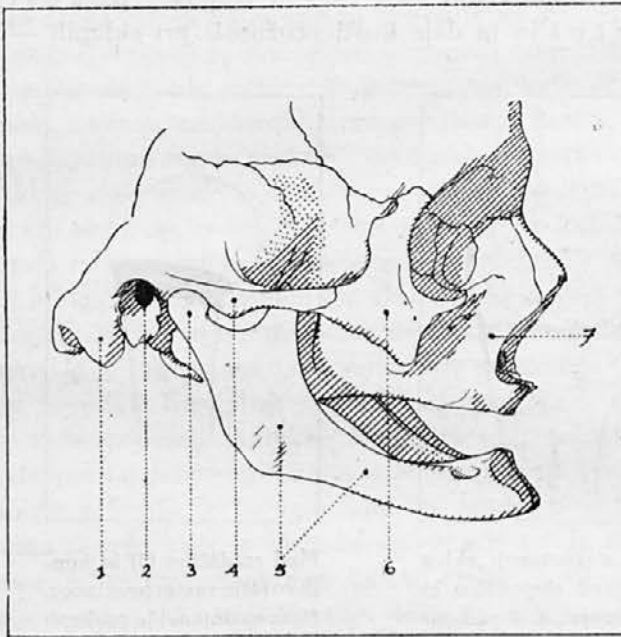
Med le približno umerjenimi končavami (torej v sklepovnem prostoru, v sklepu) vidimo tu pa tam vmesne hrustance; leté hrustančne plošče so zgrajene in ustrojene tako, da se po potrebi uleknejo po tej ali oni končavi. V sklepu med spodnjo čeljustnico in ostalo črepinjo je tak vmesen hrustanec.

Čeljustnična sklepa sta pravzaprav dva: eden na desni, drugi na levi; oba sta zgrajena enako; mikamo s čeljustjo v obeh sklepih obenem in je torej navada, da govorimo o (enem) čeljustničnem sklepu.

Letá sklep — to smo si že ogledali — je edini sklep ob glavi (črepinji), vse druge kosti črepinje so sphane in so (skoraj) nepremično med seboj sklenjene.

Mikamo spodnjo čeljust navzdol oziroma navzgor; odpiramo usta in jih zapiramo; otrok z i n c (ali zevne), da si more mati ogledati njegove zobe, njegovo žrelo, njegovo goltno bezgavko (»mandeljne«), sploh da mu v usta pogleda. So ljudje, ki se zlažejo, kadar zinejo; ne samo v pravljičah žive ljudje ponosni dovolj, da niti ne zinejo ne v lastno obrambo; so pa tudi ljudje, ki so tako omejeni, da ziniti niti ne znajo. (Nemec pravi o takih ljudeh: »er kann nicht fünf zählen« = ne zna šteti do pet.)

Žival zevne pri zgrabljenju plena; pes in kokoš zevata od vročine; človek zeva iz radovednosti; ljudje topih duš zevajo zdržema; oreh, ki mu je zelena lupina počila, zeva (Caf); pes, ki zeva od vročine, zeva za vodo (Caf); zeva, kdor na ves glas

Podoba kaže kos črepinje od 90 letne brezzobe starke. 1 = koščena kapa za ušesom; 2 = vnani sluhovod; 3 = glavica (= sklepovni konec) spodnje čeljustnice; 4 = lični mostiček; 5 = spodnja čeljustnica; 6 = ličnica; 7 = zgornja čeljustnica.

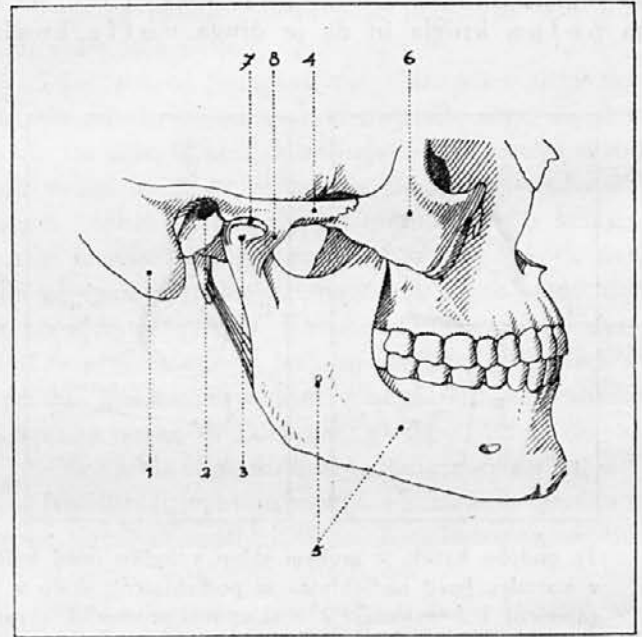
vpije; zeva, kdor nima sape; zeva, komur sapo jemlje ali mu je sapo vzelo; komur sapo zapira ali mu jo je zaprlo; kogar sapa žene; ki se močno hvali; če se ti zazeha, za z e v a š; če gre z e h (= zehanje) po ljudeh, začne drugi za drugim zevati. Letém primeram poišči žlahtnike v Pleteršniku — celo rajdo jih tam še dobiš.

V našem sklepu je možno tudi mikanje na desno in levo — torej mikanje strani (Caf) in so možni pomiki spodnje čeljustnice spredi in zadi.

Po Pleteršniku (Caf) pomeni »stráni« toliko kot »na stran« ali »v stran« (= seitwärts). Zdi se mi, da govori narod: »on gre spredaj« in da govori narod »on naj stopi spred(i)«. Pišem torej »spredi« = na spredaj = vorwärts in pišem »zadi« = na zadaj = rückwärts = nach hinten = zurück; strani, spredi, zadi bi bile besede v duhovnem sorodstvu: pomenile bi s m e r.

H y r t l uvaja svoje opisovanje čeljustničnega sklepa s temle stavkom: »Das einzige Gelenk am Kopfe ist das Kinnbackengelenk« (= edini sklep ob glavi je čeljustnični sklep). — Le-prej smo opozorili, kako pazno tudi naš narod ta sklep ogleduje, saj vidimo, kolikero rečenic je nastalo ob opazovanju tega sklepa. Letó poudarjanje bode v oči.

Rekli smo, da ste pri čeljustničnem sklepu zvezani (sklenjeni) črepinja in spodnja čeljustnica; bolj natanko je povedano, da ste sklenjeni spodnja čeljustnica in senčnica. S e n č n i c o imenujem kost v sencú oziroma v sencih. »Senčnica« je kaj medla oznaka. »Sencé« oziroma »sencí« so l e h k o m i s e l n a prestava iz nemškega. Nemški »Schlaf« v »Schläfebein« (r. šlefebajn) n e pomeni sen, snà (= spanje). Nemški »Schlaf« je beseda z deblom kl; je torej »sklap«, je »sklapebein, sklefebein«; je torej sorodnik našega »sklepa«, in ta je istega debela kot grška beseda *κλαω* (r. klao = lomiti), je torej istega debela kot

Podoba kaže kos črepinje od doraslega človeka. 1 = koščena kapa za ušesom; 2 = zunanji sluhovod; 3 = glavica spodnje čeljustnice; 4 = lični mostiček; 5 = spodnja čeljustnica; 6 = ličnica; 7 = vmesni hrustanec; 8 = vez, ki zavira (preobsežno) mikanje v sklepu (te vezi je risan le majhen del). Z o b vidiš v zgornji (desni) čeljustnici 8, v spodnji čeljustnici tudi 8; v levih čeljustnicah — teh ne vidiš — je prav toliko zob.

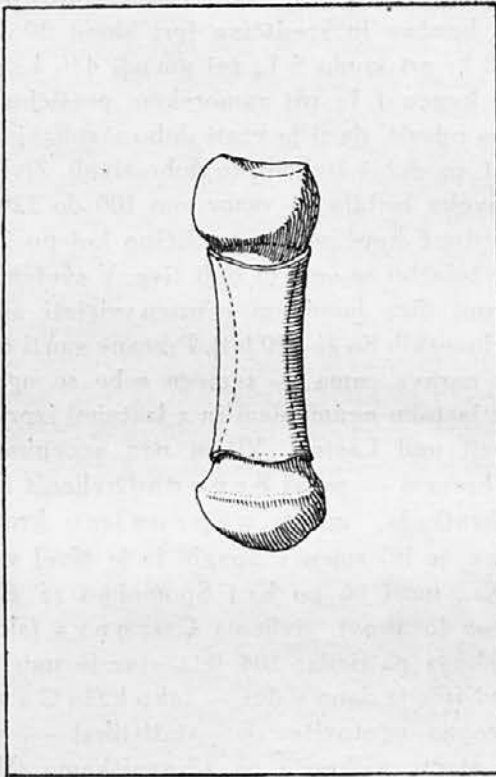
»klati«, kot »koleno«, kot »sklenjen«, kot nemški »klappen«. Nemec pove s »Schläfebein«, da je tu opázen pred vsem sklep — edini sklep ob glavi!

Ta moja razlaga je vklesana v kosti črepinje in je po besednjakih ne išči.

Mi Slovenci imamo s k r a n j i c o (primeri češko besedo skran in rusko besedo skranija). S k r a n j i c a je naša oznaka za »Schlafbein«; nemškega slonila za to oznako nam ni treba. Skranja(e) pomeni bradelj, spodnjo čeljust; prav tak pomen imajo: s k r a n j a č a (e), s k r a n j e (a), s k r e n j a (e), s k r e n j e (a). V Pleteršniku pa berem tudi, da pomeni s k r a n j (i) (ženskega spola je) 1. čeljust, 2. steno ali skaló, pod katero voda bije (!), in 3. skranji so oni del pri vozu, v katerega je vloženo oje (!).

Latinec pravi skranjci *ossa temporum* (= kosti časov, kosti časnine, časovnosti, minljivosti). Pravi jim tudi *ossa inferiora* (= spodnje kosti = kosti v spodku, v dnu); pravi jim *ossa lapidosa* (= skalnate kosti; Erjavčeve: skalnice); pravi jim *ossa squamosa* (= luskinaste kosti). Leté zadnje tri oznake so bile v redki rabi. Latinska oznaka *ossa temporum* naj nas spominja na *běžnost časa* (= fuga temporis; Hyrtl); prav v skranju nam poženejo prvi sivi lasje in nas opominjajo, da naše življenje tone.

Skranjci pravi Latinec tudi *ossacrotaphytica* (r. krotafitika). Letá beseda je posojena iz grškega; poglana je iz grške besede *κρόταφος* (r. krótafos) in ta pomeni sencé, skranje pa tudi vrh (gore). *κρόταφος* je potemek glagola *κροτέω* (r. krotéo) in letá pomeni: ropotati, rožljati, biti, tolči, trépati. Dr. K. Schenkel (Griechisch-

Podoba naj ti pojasni koščenevanje ob sredščini. »Kost« je še vsa hrustančasta in je hrustanec brez sprememb; le ob sredščini vidiš koščeno manšeto; leta manšeta je plast, ki nastane ob sredščini iz pohrustančne opne; ona obdaja »hrustančno kost« kot cevast oklep.

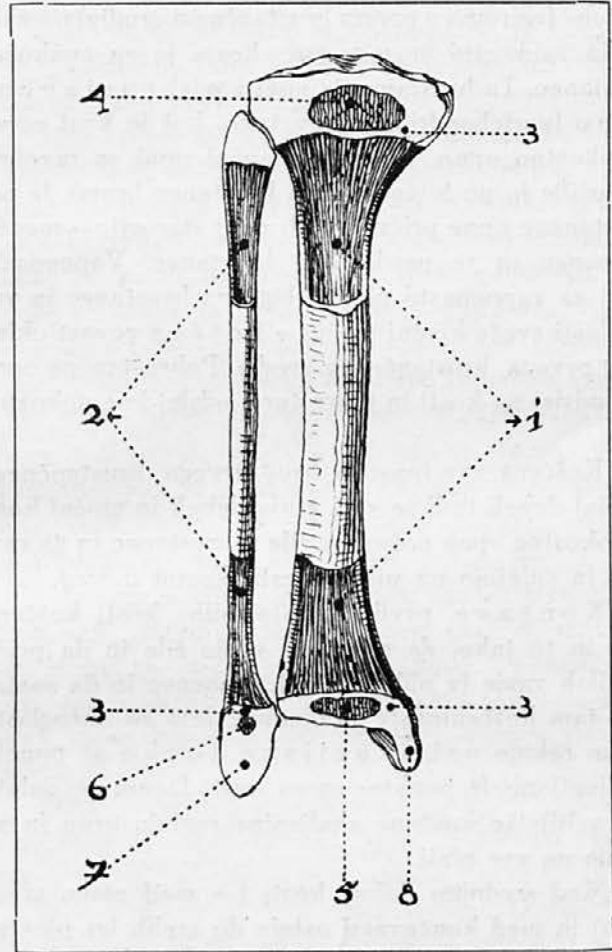
deutsches Wörterbuch, 1879) pravi: *κρόταφος* (*κροτέω* vom sichtbaren Pulsschlage [= od vidnega trepanja žile]) der Schlaf am Kopfe (= skranje na glavi).

Latinec opaža torej na skranju sive lase, Grk sliši v skranju ropotanje in vidi trepanje žil, Nemec poudarja sklep ob skranjci.

Slovenci (in sploh Slovani) zaznamujemo (slično kot Grki) z besedo »skranje« tisti del glave, pod katerim v globini trepa žila, kot bije pod skalo voda — in kot je oje vloženo v skranji in je tam vrtilišče za oje, tako je v skranji vložena čeljustnica (v čeljustničnem sklepu).

Potreba po utripu, utripalnicah (= arterialnih žilah), po utripanju mi pogosto ni jasna; trépati, trépavce, trépavica, trépanje so dovolj povedne besede in nam dobro rabijo.

Na Gorenjskem (Kranjska Gora) ne tepežkajo na nedolžnih otročičev dan, temveč šápajo. Stópi na Brezjah pred čudodelno podobo Matere božje in prični obhod okoli oltarja na lastno levo roko. Pri ogledovanju in pri razmišljanju o zahvalnih podaritvah (podobah in pismih) boš opazil na desni steni hodnika nekam v višini glave pismo, ki pravi: »Dne 6. junija 1918 zvečer šesti uri, sem bila čisto za mrtlega, začela je kri šapati gor...« Ne spominjam se, da bi bil kedaj bral o vsebini in besedi v današnjih devocionalnih listinah, in sem torej leóno rečeno zapisal. Po tisoč in enem letu bo list preperel, bo vsebina težko umljiva in bodo jezikovne oblike zdavnje — pa bo ta stvar omembe in razprav vredna; »znanstvena« bo.*

Podoba kaže kosti iz krače od otroka. 1 = sredščina (notranje, močnejše) kosti, ki ji pravimo piščal (= tibia) ali golenica (Schienbein; anglosaško »skynban«; nemško sorodstvo je še v »schinden« = dreti, odirati); 2 = sredščina (vnanje, drobnejše) kosti, ki ji pravimo mečnica (Wadenbein; fibula); obe sredščini ste že koščeni. Konci kosti so podolž — na polovico — odžagani; v jasnih hrustančnih končavah vidiš koščeninaste oblaste skaljenine (4, 5, 6); v zgornji končavi mečnice še ni skaljenine; med sredščino in skaljenino je še rastni hrustanec (3, 3, 3).

* Kot Gorenjec naj o besedi šápati omenim: šápati pomeni, po kom z roko grabiti, ob čimer se dlan odpira in zapira (kakor pes šapne po muhi). Če žito mlatijo tako, da vsak posamezen snop mlatič zgrabi za ritino in ga opaha ob ploč, pravijo, da žito ošápajo. Kranjskoogorsko tepežkanje je šápanje po ljudeh. Če kri šapa proti glavi — pomeni to pritisk krvi, močne udarce žil — trepanje — kovanje žil. Ali ni ta beseda laška: chiappare = zagrabit, ujeti, zasačiti? Urednik.

Sklep — to vidimo — sestavljajo kostne končave in so leté ena na drugo umerjene in so naplašene s hrustancem in je letá namazan s sklizko tekočino in so ob končavah zavorna spéla: letó vse ovija precej nežna kožasta ovojnica in brtvi ovojnica sklep od vseh plati in ga zapira za vplive iz zunanjega sveta.

Od čim mlajše živali je kost — to kažejo opazovanja —, tem manj je »kost« koščena in tem več je je hrustančne; prav izpočetka sploh nimamo koščene grodja, temveč je naše grodje hrustančno in letó koščeni z leti, s starostjo. V letéh, prvih »hrustančnih kosteh« (oziroma v prvem hrustančnem grodju) ne vidiš votlin za kostni mozeg; vsa »kost« je en enakošen hrustanec. Ta hrustanec je opét s p o h r u s t a n č n o o p n o (perichondrium) prav tako, kot je kost opeta s pokostno opno. Po pohrustančni opni se razpleta gostožilje in po letém dobiva hrustanec hrano. Iz pohrustančne opne prične — ob neki starosti — mezéti vapnenec in se usedati na hrustanec. Vapnenasta plast za vapnenasto plastjo léga na hrustanec in vse te plasti zveže kostni mečuš v k o š č e n c e v a s t o k l e p k r o g p r v e g a , h r u s t a n č n e g a g r o d j a . P o h r u s t a n č n a o p n a l e ž i o d s l e j n a k o s t i i n j i g r e t o r e j o d s l e j i m e p o k o s t n e o p n e .

Koščena cev (nastala krog prvega, hrustančnega grodja) debeli tudi še slej, z njo debeli in močni kost. Iz pokostne opne poženejo žile v hrustanec in ga razjedo in spletejo na njega mestu kostni mozeg.

K o n č a v e p r v i h » h r u s t a n č n i h « k o s t i k o š č e n é z a s e i n t o t a k o , d a p o ž e n e j o v n j e ž i l e i n d a p r i d e p o ž i l a h v a n j e (v n j i h s r e d i c o) v a p n e n e c i n d a n a s t a n e j o t a m k o š č e n i n a s t e s k a l j e n i n e ; l e t é s o o k r o g l a s t e i n j i m r e k a j o o s i f i k a c i j s k e t o č k e = p u n c t a o s s i f i c a t i o n i s (r . p u n k t a ; o s = k o s t ; f á c e r e = d e l a t i , n a p r a v i t i) ; t e k o š č e n e s k a l j e n i n e r a s t e j o u r n o i n s e v e č a j o n a v s e p l a t i .

Med srednjim delom kosti (= med njeno sredščino) in med končavami ostaja do zrelih let ploščat kos od prvega hrustanca. Letá hrustančna plošča spaja koščeno sredščino s koščeno končavo. Ta hru-

stančasta spoja raste urno in neprestano; vse pa, kar se hrustanca v njej rodi in kar ga pride s kostjo v končavi ali pa s kostjo v sredščini v dotiko — vse to skoščení; edino le srednji del plošče ostaja hrustančast. Letej hrustančni plošči pravimo r a s t n i h r u s t a n e c , s a j j e o n , k i d o d a j a k o s t s r e d š č i n i i n k o n č a v a m , p o n j e m r a s t e t o r e j k o s t v d o l ž i n o . K r o g 20. leta usahne življenjska sila rastnih hrustancev — v kosteh zavapni in skoščeni v e s r a s t n i h r u s t a n e c , s t e m z g i n e l ó č n i k m e d s r e d š č i n o i n k o n č a v a m i i n s t e m s e s t o p é k o n č a v e i n s r e d š č i n a v e n o t o i n c e l o t o — v e n o k o s t .

O stapljanju končav (epiphysis) s sredščino (diaphysis) berem v Hyrtlju:

»Méri življenjsko dobo živali z dobo stapljanja končav in sredščine (pri slonu 30 let; pri kameli 8 l.; pri konju 5 l.; pri govedu 4½ l.; pri psu 2 l.; pri kuncu 1 l.; pri zamorskem prešičku 7 mesecev) pa opaziš, da ti je vzeti dobo stapljanja 5 krat ali 6 krat, pa dobiš življenjsko dobo živali. Življenjska doba človeka bi bila po vsem tem 100 do 120 let — saj se pritopé končave na sredščino koj po 20. letu. Toliko v tolažbo za one, ki radi žive. V svetem pismu stoji: erunt dies hominum centum viginti annorum (= dni človeških bo za 120 let). Prerane smrti človeka ni kriva narava sama — samega sebe se ugonablja človek z lastnim neúmenjem in z lastnimi izpridnjami (Dummheit und Laster). Vitam non accepimus sed facimus brevem — pravi S e n e c a (življenja ne d o b i m o k r a t k e g a , m i g a n a p r a v i m o k r a t k e g a) . (S e n e c a j e b i l r o j e n v Š p a n i j i i n j e ž i v e l v R i m u ; r . 4 p r . K r . , u m r l 66 p o K r .) S p o m n i m o s e ž i v l j e n j a p a t r i j a r h o v (o č a k o v) , ž i v l j e n j a C o r n a r a (s l o v i t e g a b e n e č a n s k e g a p a t r i c i j a ; 104 leta star je umrl). Najdaljše življenje je dano v dar — tako kaže C a s p e r j e v a š t e v n a u g o t o v i t e v (= statistika) — duhovniškemu stanu, najkrajše pa zdravniškemu. Mnogim anatomom — sem spadajo Ruysch, vsi trije Monro, Morgagni, Duvernoy, Sómmering — je bilo usojeno (tako kot mesarjem) dolgo življenje.«

(Dalje prihodnjič.)

Prijatelju.

Čuj, prijatelj, pesem to!
Kdo ve, kdaj se je zbudila,
kdo ve, če odmev dobila
v srcu kdaj katerem bo.

Teško je v tujini ptici,
pa naj solnce bolj žari;
naj opojno cvet dehti
bolj kot tam doma v gredici.

Teško je v tujini meni,
kakor ptici neboljeni,
ki ji lovca kruti strel
je tovarišice vzela.

Oj, še zvezda sred neba,
zdi se mi, bi ugasnila
in še roža sred polja,
zdi se mi, bi usahnila,
ako sama bi bila. —

Čuj, prijatelj, pesem to!
Kdo ve, kdaj se je zbudila,
kdo ve, če odmev dobila
v srcu kdaj katerem bo.

Janez Pucelj.

Za Cezarja.

Angleški spisala baronica Orczy. — Z dovoljenjem pisateljice prevel Jos. Poljanec.

Osemindvajseto poglavje.

»Nič ni skritega, kar bi se ne razodelo.«
(Lk 8, 17.)

Kaligula sam je stopal prvi proti obednici, Dea Flavija pa je šla za njim.

Vrgel se je na ležišče, ona pa mu je lastnoročno postregla z vinom in sadjem. Jed je odklonil, veliko pa je pil vina; ona je stala medtem ob strani ter mirno čakala, kdaj bo pripravljen za odhod.

Ko je videla Blanko iti skozi atrij, jo je poklicala k sebi in ji naročila, naj postreže vojakom. Možje so bili hvaležni, saj so bili zelo izmučeni. Hrane niso pokusili že od prejšnjega dne, stražili pa so Cezarja vso noč.

Podzemski hodnik, ki teče pod pobočjem med dvema točkama Palatina in po zverženih potih pod templjem Jupitra Zmagovavca, ki je na vrhu Palatina, je vezal hišo, v kateri je zdaj stanovala Dea Flavija, z Avgustovo palačo. Vso to palačo so prav od smrti velikega cesarja uporabljali za sodnijo; le nekaj pisarjev je stanovalo v skrajnem delu ogromne stavbe.

Hodnik sam se je končal v hiši Dee Flavije z eno izmed sobic, ki so bile okoli obednice. Tukaj je bilo namreč več takih hodnikov, ki so vezali razne palače na Palatinu, niso pa tega pravili množici sužnjev; le nekaj najbolj zanesljivih je vedelo zanje. Tako je torej cesar mogel priti iz obednice na varno pot, ne da bi mu bilo treba iti iznova skozi atrij in srečevati prežeče poglede sto in sto bojazljivih sužnjev.

Ni mu prišlo na misel, da bi se zahvalil Dei Flaviji za vse, kar je storila zanj, ampak se je napil, nato vstal z ležišča ter se pripravljal na odhod.

Spremila ga je do hodnikovih vrat ter dala možem kratka navodila, kako naj hodijo. Prižgala je majhno svetiljko, da bi kazala pot Cezarju in njegovemu spremstvu. Pri vratih so se začele strme stopnice, ki so vodile dol v temo. Kaligula je stopal prvi navzdol, njegovi vojaki pa so mu sledili; tisti, ki je nosil svetiljko, je hodil tik ob Cezarju.

Dea Flavija je stala pri vratih, dokler niso koraki mož zamrli v dolgem, obokanem hodniku. Nato pa se je kakor olajšana oddehnila, zaprla vrata do prehoda ter zbežala iz sobe.

Edino, kar je zdaj želela, je bilo, da si čim najpopolneje izbriše iz duše sliko svojega zrušenega vzora, ponižanje tega veličanstva, ki ga je častila vse svoje življenje. Tako je bila prežeta s čustvom češčenja in spoštovanja do cesarske oblasti, da niti misliti ni hotela na pretresljivi prizor, ko se je zvijal Cezar strahopetno pri njenih nogah. Želela je vse to pozabiti, pozabiti njega, ki ni bil v njenih očeh nič

več cesar, kajti cesar je bog, bogu podoben v slavi in dostojanstvu, dočim se je Kaligula, njen sorodnik, pogreznil globlje ko živali.

Skoraj nehote se je vrnila zopet v delavnico. Ne dolgo tega je želela pogledati rimskega prefekta, ki je počival umetno uspavan, hoteč se prepričati, ali je z njim vse v redu; potem pa jo je Cezarjev prihod zadržal. Samo ena ura je pretekla od tedaj, pa vendar se je predrugačilo lice sveta.

Cezar je bil begunec in strahopetec, in ljudstvo, ki je bilo zdaj na vrhu, je bilo pripravljeno, da vzklika svojemu izvoljenemu junaku.

Atrij je bil temen in prazen. Sužnji, ki so se v svojih oddaljenih stanovanjih stisnili skupaj, so se ogibali sprejemnih dvoran, ker so bile tako prazne in je bilo treba v njih molčati. Rajši so čepeli v tesnih gručah po kotih, daleč proč od cestnega trušča.

Dea Flavija je mirno stala in poslušala. Še so prihajali iz dalje vztrajni kriki: »Smrt!« in »Osveta!« Še je drhtela na nebu mrka svetloba, še je bilo ozračje polno dima. Vendar pa se je zdelo, da ti kriki skoraj tonejo v drugem, še bolj vztrajnem, čeprav manj usodnem glasu: to je bil glas dežja, ki je težko udarjal na svinčene strehe in v marmorno kadunjo, a bučanje Jupitrovega groma je bilo bliže.

Očividno je vihar, ki je strašil vse jutro od Kampanje sem, slednjič izbruhnil nad velikim mestom. Zdaj je bil na vrsti Jupiter, da hrumi s svojim gromom, da sredi svojega viharja vzklika po smrti in osveti in da besnenje ljudi zaduši v svojem lastnem divjanju.

Tedaj pretrga bliskovit tresk svinčeno nebo ter se zasvetlika v vseh temnih kotih atrija. Dea Flavija krikne nehote od strahu in si pokrije obraz z rokami.

Močan veter je tulil med drevjem zunaj hiše; Dea je slišala, kako pokajo drobnejše veje pod bičem njegovih sunkov, kako trga z debla suho, mrtvo listje ter v divjem vrtincu pometa z njim po ozkih ulicah in skozi odprta vrata njene veže. Slišala je, kako lije dež v potokih in kako umirajo z zateglim sikanjem in mučnim stokanjem plameni, ki so jih podžgale bogoskrunske roke. Slišala je, kako togotno biča veter iste plamene, da bi jih priklical spet v življenje, in je zgoraj skozi odprtino tudi videla, kako se podijo ogromne kopice črnega dima po nebu.

Dim in ogenj sta se bojevala zoper stalni, težki dež. Veter je bil njun zaveznik in bil je viharen in muhast; zdaj pa zdaj jima je pomagal z vso močjo, podžgal njuno delavnost in obnovil njune moči, po takem silnem izbruhu pa je hotel leči in počivati, morda zato, da bi zbral svoje sile, vendar pa je tedaj ploha spet pridodala.

Dež ni maral počitka. Padal je in padal in padal, stalno in v potokih, iskal šibkejših plamenov ter jih zaporedoma ugašal.

Napetim živcem Dee Flavije se je zdelo jasno, da se mora število upornikov zelo skrčiti v takem viharju; brez dvoma se ne bo nihče, razen najbolj navdušenih, izpostavljal neprilikam, da bi se premočil do kože in si kosti premrazil do mozga. Gotovo je tudi vihar, ki poganja ogenj in dim sem in tja po odprtih stopniščih na Palatin, storil svoje, da je bilo postavanje pod milim nebom nevzdržno.

Vse to je seveda le sklepal, toda mlado dekle, ki jo je doba zadnjih štiriindvajsetih ur izmučila dušno in telesno in ji prenapela živce, je bila hvaležna celó za eno samo mirno minuto. Stanovitno padanje dežja ji je živce kar božalo; utrujene misli pa so plavale na krilih njene domišljije brez smotra sem in tja.

Le vihar jo je strašil, ker si ni bila na jasnem, ali Jupiter javlja z njim svojo jezo ali pa je njegova mogočna roka hotela le razpediti zbesnelo množico, da more ona, Dea Flavija, mirno pretehtati usodo Rima.

Mislila je na to, da bi se mirno vrnila nazaj v sobo ter tam v samoti nekaj časa premišljevala. Ker ni nevarnost več toliko grozila, bi mogla legodno sanjari in preudarjati svojo vdanost do Cezarja, in pa drugo čustvo svoje notranjosti, ki mu ni vedela imena in ga še ni mogla razumeti, ki jo je pa venomer sililo, da je romala v mislih zopet in zopet k možu, ki je ležal pod njeno streho.

On je spal, ljudstvo vsega velikega mesta pa mu je vzklikalo: »Živel, Taurus Antinor! Živel!«

Vzdihnila je in solze so se ji same od sebe nabrale v obeh; toda to ni bil vzdih bridkosti, bil je bolj vzdih koprnenja po nečem nečutnem in izbranem. To koprnenje je bilo tako sladko in obenem tako skrivnostno, da se je kakor po nagonu obrnila od mogočne sprejemne dvorane proti svoji sobi, in je goreče zahrepenela, da bi bila sama in bi negovala to koprnenje, dokler se ne bi razvilo v željo, ki vse preмага.

Prav v tem trenutku pa vstopi v atrij pet do šest mož, zaviti so bili v temne volnene plašče; ko zagledajo Augusto, jo glasno pokličejo in spoštljivo pozdravijo.

Obstala je in jezilo jo je, da so kar tako vdrli k njej. Zdelo se je, da zares ne bo imela danes miru in samote; toda ko je spoznala, da je prvi njenih obiskovavcev prefekt pretorijancev, ga glede na njegovo visoko dostojanstvo ni mogla kar nakratko odsloviti.

Kaj Nepos je že upognil koleno pred njo. Videti je bil razgret in razburjen kakor večinoma vsi ostali, samo gospod Hortenzij Marcij v ozadju je bil videti bled in prepadel zaradi strašnega položaja, v katerem je bil prejšnji dan.

Še mislila ni na to, da bi se čudila, kako so ti moške prišli v njeno hišo, kako so mogli najti pot do nje, za hrptom vratarjev ter brez običajnih sprejemnih ceremonij, kakršne je zahtevalo njeno dostojanstvo. Vedela je, da so njeni sužnji pokvarjeni, da so ljudje, ki so bili Cezarjevi prijatelji, sedaj ubežniki. Zaslutila je, da so se prefekt pretorijancev in njegovi prijatelji zatekli v njeno hišo kakor v neko pristanišče in pribežališče in da bodo v naslednjem hipu klečali pri njenih nogah ter jo prosili varstva in strehe, prav kakor je bil storil na istem mestu še pred uro njihov gospod in cesar.

»Kaj želite, gospodje?« je vprašala.

»Radi bi s teboj na samem goverili, o Augusta!« pravi Kaj Nepos in zniža svoj glas, da je skoraj šepetal. »Moji prijatelji in jaz smo si vse jutro prizadevali, da bi se prerili skozi drhal in se prišli k tebi posvetovat. Toda pretorijanska straža ni mogla priti naprej, dasi mi je vdana. Nato smo se domislili, da bi se ogrnili v temne plašče in sledili množici, kakor bi bili tudi mi njeni pristaši, dokler nas ni množica privedla do obzidja tvoje hiše. Ko je izbruhnil nad nami vihar, nam je bil zvest zaveznik; množica si je poiskala zavetja pred njim pod arkadami Fora in tako so stopnišča na Palatin precej prosta.«

»In zdaj želite od mene strehe in varstva?« vpraša Dea Flavija.

Nobenega izmed poznanih teh mož ni marala. Kaj Nepos je bil samoljuben in brezsrčen; Ancirus starejši lakomen in sebičen; mladega Askanija je poznala kot brezvestnega človeka; Filipa Decija je zavoljo njegove bahavosti in zapravljenosti prezirala. Nekako čudila pa se je, da je bil med njimi tudi Hortenzij Marcij.

»Ne, milostna gospa!« pravi Kaj Nepos sladko, »ni varstvo, česar te prosimo, razen za nekaj trenutkov, ko polagamo pred tvoje noge svoje želje v blagor Rima.«

»V blagor Rima?« vpraša Dea neodločno. »Ne razumem vas! Kaj ima ta vaš prihod opraviti z blagrom Rima?«

»Dovoli nam, da ti svoje mnenje pojasnimo, o Augusta! Toda ne tukaj, kjer bi lahko prežale ova-duške oči ali prisluškovala nepoklicana ušesa. Nakloni nam vsaj kratek sprejem v popolni tajnosti... Usoda Rima je v tvojih rokah.«

Ni odgovorila takoj, ampak je poskušala po svoji navadi razbrati z motrečimi očmi, kaj se skriva za pokornimi krinkami, ki so si ti moške prizadevali skriti z njimi svoje najgloblje misli vpricho nje.

In ko je tako strmela v njihove mile, ponižne obraze, je mahoma spoznala, po kaj so prišli. Spoznala je še prej, preden so odeli svoje predloge v besede; vedela je, zakaj je prefekt pretorijancev tako uslužen

in zakaj se gospod Hortenzij Marcij navzlic svoji oči-vidni oslabelosti nosi tako zmagoslavno.

Prišli so izdajat cesarja in polagat usodo Rima v njene roke! Zares čudno je bilo, da je ta presladki lizun rabil prav iste besede, ki jih je še videla kakor ognjene črke in so ji palile možgane, odkar je pred eno uro bila tukaj, in je ob njenih nogah klečé plazil Cezar.

Vrtinec misli, ki so ji planile v možgane, jo je vso zmedel. Čisto po nagonu, kakor je storila tedaj, pogleda na svoje roke, roke, ki naj bi vodile usodo Rima, in nekako čudno jo je zbudla v srcu bolečina, skoraj bi rekli strah; kajti še bolj jasno kakor tedaj je ugotovila, kako so te roke majčkene in nežne.

»Čas teče tik za petami usode, o Augusta!« pri- ganja Mark Ancirus starejši pomenljivo in z mehkim glasom; »samo za ta slučaj je Jupiter zmanjšal jezo rimskega ljudstva, toda ta besnost le spi, iznova bo buknila na dan. Vihar na nebu bo prenehal, huda ura, ki jo je povzročila besneča drhal, pa se bo zopet pre- budila s podvojeno togoto. V tvojih rokah, Augusta, v tvojih rokah!...«

Vedela je, da so jo vsi ti možje hoteli izrabljati za igračo, za lutko, ki bi tako plesala, kakor bodo oni žvižgali. Vedela je, da bi bili tudi koj pripravljeni izdati jo, kakor so zdaj izdajali svojega cesarja. Da so prišli s svojimi predlogi k njej sinoči, zavrnila bi jih bila z brezmejnimi prezirom; toda od sinoči je videla Cezarja podlega, strahopetnega, kako vlačí svoje oskrunjeno veličanstvo po tlaku njene hiše, presojala ga je, ne po tem, kaj predstavlja, ampak kaj je, in ga je zmerila... — pa tudi onega drugega... — in cesar je bil nižji ko živali in oni drugi večji ko ljudje.

Tih glas, šepet, ki je bil morda navdihnjenje, in pogledala je proti delavnici.

»Tam notri, gospodje,« je rekla in pokazala na vrata, »bomo varni pred budnimi očmi in ušesi in po- slušati hočem, kar mi želite povedati.«

Rajši ni marala videti zmagoslavja, ki je blisknilo iz šestih parov oči, ampak tiho jih je odvedla proti svoji delavnici.

Kaj Nepos in drugi so ji sledili brez besede. Ko je vstopila, sta vstala Dion in Nulus, ona pa ju je odslovila ter jima naročila, naj pred vrati čakata njenih povelj. Oba moža, vzgojena v šoli suženjstva, sta bila preveč dobro izučena, da bi se čudila pre- mnogim muham milostne gospe; niti trenila nista z očmi proti stranski sobi, kjer sta vedela, da leži rimski prefekt.

Čim sta odšla, se Dea Flavija zopet obrne h Kajju Nepotu in njegovim prijateljem.

»Sedite, prosim,« jim reče preprosto.

Sama pa sede na vzvišen sedež z okroglim na- slonilom, izrezljanim iz citrovega lesa, Kaj Nepos in drugi pa so rajši stali.

Devetindvajseto poglavje.

»Zakaj otroci tega sveta so nasproti svojemu rodu razumnejši kakor otroci luči.« (Lk 16, 8.)

Kaj Nepos je bil govornik vse družbe. Njegovo visoko dostojanstvo in njegov velik vpliv, ker je bil poveljnik cesarjeve telesne straže, vse to mu je dajalo nekakšne predprave, ki so mu jih njegovi prijatelji ob vsaki priliki radi priznavali. Da jih je on izdal, o tem niso nič vedeli; saj se ni tudi nič pripetilo, iz česar bi mogli sklepati, da jih je ta mož, ki je bil v nekem pomenu vodja in organizator njihove družbe, izdal vse skupaj Cezarju, ker se je nadejal večje koristi, čim je spoznal, da njegovi pristaši še malo ne mislijo, njemu ponuditi cesarsko čast.

Radi dogodkov včerajšnjega dne je Kaj Nepos popolnoma spremenil smer svojega prizadevanja. Ljudstvo v svojem sedanjem razpoloženju nikakor ni bilo pri volji, da bi njega sprejelo za cesarja, tudi če bi pregovoril pretorijansko stražo, da ga proglasi za cesarja.

Ker je le to želel, kako bi napredoval in koristil sebi, je že ugotovil, da bi to najzanesljiveje dosegel, ako združi svojo usodo z usodo Dee Flavije; saj je Cezar sam, ko je imel še vso popolno oblast, imenoval njo in niene potomce za svoje naslednike za vse čase. Ker je Kaj Nepos znal izrabiti priliko, kadar se mu je nudila, in je zdaj videl, da je stranka patricijskih nezadovoljnejev brez smeri in brez vodnika, je po- rabil tudi to ugodno priložnost in stopil še enkrat kot organizator njim na čelo.

Dočim so se drugi postavili okoli Auguste v spoštliivi razdalji, je on stopil tik do nje, uklonil hrbet in skril obraz v senco.

»Augusta,« je začel, »zdi se mi, da si v svojem srcu že ugenila, s kakšnim namenom prihajamo. Vsi smo si edini v tem: Pretorijanska straža bo slu- šala moja povelja, rimski patriciji bodo pripogibali koleno pred teboj. Augusta, ura je tu! Besneči norec in krvoločni kričač in podli strahopetec je danes za- pravil vse pravice, da bi še dalje sedel na prestolu Augustovem, ki je bil tvoj nesmrtni sorodnik. Augusta, ali hočeš že enkrat rešiti Rim izpod pete trinogove ter položiti Augustovo žezlo v roke moža, ki bi bil vreden te odlike?«

»Jaz, gospod?« vpraša Augusta hladno, ko je Kaj Nepos v govoru premolknil, »jaz? Kako naj jaz, ženska, odločam v tako važni zadevi? To je pravica legij, da proglašajo svojega cesarja...«

»Legije«, jo prekine Kaj mirno, »bodo sledile zgledu pretorijanske straže, pretorijanska straža pa bo poslušala moj glas. Prepričani so, da je Cezar mrtev; kmalu bodo pa tudi prepričani, kaka je volja Rima, ta namreč, da je končna odločitev glede nje- govega naslednika v tvojih rokah.«

Ona na to ni odgovorila, ampak sedela popolnoma tiho in zamišljeno; z drobno roko je zaščitila svoj obraz, da je bil v senci, s komolcem pa se je oprla na okusno izrezljano naslonilo svojega sedeža. Kaj Nepos se je pomeknil za korak ali dva bliže, sklonil svoj dolgi hrbet domala še enkrat toliko kot prej in glas ponižal, tako da je priliznjeno šepetal:

»Cezar sam, o Augusta,« je šepetal, »je včeraj vpriču vsega svojega ljudstva prisegel in določil, da naj tvoj bodoči gospod in mož vlada za njim, tako da bodo spet potomci nesmrtnega Augusta postali vladarji Rima.«

»Toda Cezar ni mrtev,« pravi ona preprosto.

»Mrtev je za ljudstvo, mrtev za svoje straže, mrtev za Rim!« zatrjuje prefekt slovesno. »Včeraj je bilo Askanijevo bodalo pripravljeno, da izvrši zadnje dejanje maščujoče pravičnosti, da reši svet blaznega trinoga in Rim krvoločnega zatiravca; danes pa je to dejanje bistveno dovršil blaznik sam, ko je v podli bojzljivosti zbežal izpred obličja svojega ljudstva.«

In kakor da bi hotel takoj potrditi Kajeve slovesne besede, odjekne iz dalje in se za hip povzpne nad bučanje viharja oni neprestani, enolični krik: »Smrt Cezarju! Smrt!« prav tedaj, ko je veličastno odjeknil Jupitrov grom na nebu.

Dea Flavija pa ni nič več skrivala svojega obraza v rokah. Sedela je vedra in dostojanstvena, zravnana in čista ko lilija ter dovolila svojim modrim očem, naj izražajo njene misli, dovolila tem samoljubnim častihlepnežem, naj spoznajo, da je niso mogli prevariti s pretvezo svoje ustavnosti in domoljubnosti. Zgrnili so se še bliže okoli nje, ki je bila zdaj videti kakor prava kraljica, dostojanstvena in vedra, ovenčana s sojem zlatih las, ki so ji skromno spleteni obdajali glavo.

Njene oči so izražale preziranje, ki ga pa ti možje rajši niso hoteli videti. Imeli so z njo svoje sebične namene, raznetili so njeno slavohlepnost in razpihali njeno navdušenje, to je bilo pa tudi vse, česar so ti spletkarji hoteli od dekleta, ki bi bili radi napravili iz njega orodje, da si z njim zgladijo pot do svojih sebičnih smotrov.

Starejši možje so ugibali, katerega bo neki Augusta izbrala; gospod Hortenzij Marcij pa je začutil, kako mu je vroča kri planila v lica, ko se mu je v srcu zopet zbudilo upanje.

Pa začne govoriti Ancirus starejši z mehkim, nežnim glasom:

»Ljudstvo je govorilo jasno, o Augusta,« pravi; »ali hočeš s svojo voljo nasprotovati mogočni volji rimskega ljudstva? Ali ni tudi Jupiter govoril dosti odkrito? Cezarjev proglas v cirkusu, hrup med ljudstvom, ko se Hortenzij iz ničemurnosti ni ustrašil gotove smrti, le da si pridobi tvojo naklonjenost, jeza prebivavstva na Cezarja!... — pomisli na vse to! Ali ni vsega tega vodil Jupiter?«

»Da! Tudi jaz tako mislim!« zamrma Dea in oči se ji same od sebe oklenejo težkih vrat, ki so vodile v stransko sobo. »Toda ali ni Jupiter tudi poslej vodil ljudstva, ko je pozdravljalo svojega ljubljence za cesarja?«

Kaj Nepos skomizgne z rameni, Hortenzij Marcij pa jo strastno prekine:

»Drhal vzklika rimskemu prefektu! Ta pa je mrtev...«

»Da, gospod, spominjam se,« pravi ona mirno; »kroži govornica, da je umrl kmalu potem, ko je tebi rešil življenje.«

Hortenzij Marcij je čutil želo očitka in se ugriznil v spodnjo ustnico, da ne bi jezno odgovoril; Ancirus starejši pa je poskušal vlitii olja svojih medenih besed na razburkane plamene mladeničeve jeze, in zato je mehko nadaljeval:

»Prefekt je mrtev, o Augusta, in ljudstvo ga bo kmalu pozabilo. Rim obožuje tebe zavoljo tvojega velikega sorodnika. Ko bodo pozabili svojega ljubljenega junaka, se bodo takoj obrnili k tebi, ker te ljubijo. Sprejeli bodo iz tvojih rok za cesarja, kogar jim hočeš ti izbrati.«

Gospod Hortenzij se je po tem prvem navalu jeze zopet pomiril. Skušal je s svojim pogledom, ki ga je uprl v Augusto, izraziti trpko očitaje. Morda mu pa niti ni mislila očitati in ji je bilo že žal, da ga je ranila? Rad bi ji bil razodel s svojim pogledom vse, kar je čutil zanjo.

Globoko v dnu srca, pod skorjo svoje slavohlepnosti, je resnično občutil ljubezen do tega lepega dekleta, ki je imela tudi moč, da mu prinese vse darove, kakršnih si je tako zelo želel.

Trdno je bil prepričan, da tudi Augusta njega ljubi. Vedno je sprejemala njegovo občudovanje bolj potrpežljivo kakor občudovanje drugih, večkrat je že mirno poslušala, ko ji je prisegel ljubezen. Včeraj je tvegala življenje, da si pridobi njeno roko; Dea, ponosna Rimljanka, ni bila taka, da bi mogla pozabiti njegov pogum. Ko je prišel iz arene, ji je pogledal v obraz in videl, da je od groze prepadel in smrtno bled — torej se je bala zanj, o tem je bil popolnoma prepričan.

Strašna smrt, kakršni je gledal v oči, mu je nudila največjo pravico do njene naklonjenosti pred vsemi njegovimi prijatelji. Ti so se tudi radovoljno zbrali okoli njega in ga molče priznali za svojega vodjo. Pa zdelo se je, kakor da bi se celo sam Jupiter s svojim grmenjem postavil na njegovo stran.

Videl je, kako zardeva Dei Flaviji lice od ognja navdušenja, kako se ji zrcali v očeh, na ustnah, na vratu. Bil je prepričan, da je zanetil ta ogenj deloma tudi njegov pogled. Njegova slavohlepnost in njegove želje so ga tako zelo oslepile, da ni opazil, kako gleda mlado dekle vse drugam in zre neprestano na vrata skrite sobice.

Zares, Dea Flavija je bore malo mislila na gospoda Hortenzija Marcija, na njegovo slavohlepnost in ljubezen; ni pa mogla odvrniti pogleda od mesta, kjer je ležal zadaj za stukiranimi stenami zdaj onemogel mož, mož, čigar sleherno dejanje je kazalo, da je rojen za vladarja človeštva.

Ko pa so vsi okoli nje molčali in napeto pričakovali njenih besed, je spet siloma obrnila svoje misli k njim.

»Kaj hočete, da storim, gospodje?« je zamrmrala.

»Da izbereš, o Augusta!« željno priganja Kaj Nepos. »Izberi si svojega gospoda in moža izmed teh mož, ki so pripravljeni, da pozdravijo tvojo izvolitev kot odločivno. Pretorijanska straža je pripravljena, saj ti pravim. Blazni Cezar je včeraj pripravil pot našemu uspehu. Izberi si moža, Augusta, in pretorijanska straža ga bo koj proglasila za največjega in najboljšega vseh cesarjev, za kneza, vladarja, očeta njegovih vojsk. Ljudstvo bo norelo od veselja in bo oboževalo tebe in tvojega gospoda!«

»Toda, kaj pa Cezar, moj sorodnik...?«

»Njegovi dnevi se mu bodo stekali v zadovoljnosti in miru,« pravi suho Ancirus starejši, »v vili na otoku Kapri. Nič žalega se mu ne zgodi. Mi vsi tukaj ti prisegamo, da se tako izvrši.«

»Toda imeti moram časa, da vse premislim,« pravi Dea resno; »ni majhna reč, kar zahtevate od mene, gospodje. Sem le ženska in še mlada, vi pa zahtevate, da tehtam usodo mogočnega cesarstva s tehtnico lastnih želja.«

»Ne bi te prosili takih stvari, o Augusta, če bi bila ti navaden človek,« pravi Hortenzij Marcij s strastno toploto, »toda ti si boginja; kri velikega Augusta te spreminja v boginjo!«

»Boginja? Jaz?« ga Dea hladno zavrne. »Ne! Sem le osamljena ženska, ki potrebuje svetovavca, da jo vodi v tem odločivnem trenutku njenega življenja.«

»Ali nismo mi prav zato tukaj, da te vodimo?« reče s sladkim glasom Ancirus starejši; »mi, tvoji zvesti služabniki, tvoji pokorni sužnji? Ali nismo govorili in ti svetovali?«

»Da, govorili ste, gospodje, in prebrala sem misli, ki se skrivajo za vašimi besedami. Ni samo zvestoba do rajnega Augusta, kar je privedlo vaše stopinje do mojih vrat.«

»Naša ljubezen do tebe,« doda nežno Hortenzij Marcij.

»Pa vaši lastni nameni, ki jih hočete doseči, vaša slavohlepnost, ki jo hočete nasititi.«

Ko so nato privrele na ustnice vseh besede vročega ugovora, vzdigne Dea roko in doda z mirnim dostojanstvom:

»Ej, gospodje, da je kdo slavohlepen, je zelo človeško, in Rim sam je zato velik, ker je slavohlepen. Toda jaz, sama zase, nisem slavohlepna. Ponosni na-

slov, ki mi ga ponujate, niti malo ne ugaja mojim nagnjenjem. Če pa hočejo bogovi tako voditi mojo odločitev, da bo nosil žezlo cesarja Augusta pravičen in pošten mož, potem se jim bom pa zahvalila na kolenih, da so me izbrali za orodje svoje volje.«

Hortenzij Marcij, prepričan, da so zrle njene oči le nanj, ko je govorila, se je trudil, da bi potajil izraz zmagoslavja, ki mu je zasijal iz pogleda. Tudi mladi Askani, ki še ni nehal upati, je dobil isti vtisk, kakor tudi gospod Filipus Decius; pa ni čuda, saj je Dea Flavija ogledovala vse okoli sebe ter se čudila, da se upa kdo izmed njih primerjati z možem, ki ga je v svojem srcu že izbrala za gospoda Rima.

»Zdaj pa, gospodje,« pravi Augusta, ne da bi se dalje brigala za vzdih neutešljivih želja, ki so se oglašali okoli nje, »vas prosim, ne zahtevajte od mene še več. Moram premisliti in moram moliti. Nujno vas prosim, ne priganjajte me k odločitvi, dokler nisem premislila in molila.«

»Augusta, čas je dragocen,« priganja slabotno Kaj Nepos, »in ljudstvo ne bo čakalo!«

»Ljudstvo je zbežalo pred viharjem,« povzame ona, »pa njihova volja, ne pozabite, gospodje, se tudi ne bi skladala z vašo!«

»Zahtevajo rimskega prefekta, prefekt pa je mrtev! Pripraviti se moramo, da bomo takega oklicali za cesarja, ki bo njihovemu izvoljencu enak.«

»Ko se bo torej jutri klicala tretja ura,« pravi Augusta, »vas prosim, gospodje, da se vrnete k meni po odgovor. Če me boste pa sedaj silili,« dostavi odločno, ko vidi, da ji hočejo zopet ugovarjati, »vam bom na vse vaše prošnje odgovorila: Ne!«

Čeprav je v svojem srcu pretehtala že vse, kar je mislila storiti, vendar ni hotela svoje odločitve povedati, ne da bi prej govorila z možem, ki ga je že izbrala. Bil je zdaj bolan in je počival v naročju snà. Bilo pa je upati, da se bo v nekaj urah predramil. Bil bi pa tudi zares mogočen cesar, kogar je namepravala jutri proglasiti pred rimskim ljudstvom!

»Ljudstvo ne bo hotelo čakati do jutri, Augusta,« priganja Ancirus starejši; »ali moreš reči besnečemu viharju, naj se ustavi, ali pa gromu, naj počaka tvojega časa? Zdaj so mirni, čez uro pa bodo spet napadli cesarski grič! Tvoja hiša ne bo varna!«

»Potem morate pa zadržati ljudstvo, kakor pač najbolje morete, gospodje. Jaz se to uro ne morem odločiti,« pravi Augusta odločno; »če pa ne morete čakati in če se ljudstva bojite, potem pa izvršite svoje načrte brez moje pomoči.«

Posvetovali so se šepetaje med seboj. Augusta je bila trdovratna; da bi delali brez nje, si pa še misliti niso mogli. Samo njena osebnost je bila v tem kočljivem položaju dosti mogočna, da ljudstvo zadovolji, in samo ona je mogla jamčiti, da bodo uspele njih spletke zoper glasne zahteve ljudstva po rimskem prefektu.

Od dveh nevarnosti so zarotniki izbrali manjšo. Če bi prebivavstvo takoj še enkrat nastopilo ter napadlo palače, bi dobili cesarja v svojo oblast in ga gotovo umorili. Ko bi bilo to delo osvete opravljeno, bi skoraj gotovo nekaj časa mirovali. Svoje sile bi tratali s tem, da bi kričali po rimskem prefektu, ta pa je gotovo mrtev, sicer bi se bil zdaj že kje pokazal. Nočna tema bi siloma omejila cestne nemire; pod njenim plaščem bi pretorijanski prefekt zlahka prišel do cesarske straže in jutri ob tretji uri bi bilo vse pripravljeno, da se proglasi novo izbrani cesar.

Prav noben od zarotnikov pa ni mogel vedeti, kdo bo ta cesar. Vendar, ker bo izbran iz njihovih vrst, bo moral bogato nagraditi vse, ki so ga postavili na prestol.

Dea Flavija je mirno čakala, ko so se vršila ta urna posvetovanja. Ko je pa zdaj videla, da so njene želje zmagale, je postala spet milostna in ljubezniva.

Pokimala jim je in se obetajoče nasmehnila ter jim s tem pokazala, da jih odpušča.

»Prosim vas, gospodje,« je rekla, »smatrajte do jutri mojo hišo za svojo. Moji sužnji vam bodo prinesli hrane in pijače in vam pripravili kopeli, da se osvežite, in spalnice za čez noč. Jutri boste dobili moj odgovor. Dotlej, gospodje, pa naj vas čuvajo bogovi!«

Udarila je po kovinastem kotličku in s tem poklicala predse Diona in Nola ter jima zaupala nalogo, da omislita vse potrebno za te velike gospode in skrbita za njihovo udobnost.

Bilo bi neolikano in brezpomembno, če bi hoteli še dalje govoriti. Pa tudi ni bilo več mogoče tajno govoriti, ker sta bila sužnja že navzočna. Vsekakor je bilo najbolje, da se pokorijo. Tem pojeduhom pa tudi ni bila zoprna misel, da bi se v Augustini hiši do jutra dobro napasli in naveseljačili. Njeni kuharji so bili znani po svoji spretnosti in njene kleti so bile najbogatejše v Rimu.

Kaj Nepos, Ancirus starejši in vsi drugi so odhajali izpred Dee Flavije ritenski ter globoko sklonjeni in hlapčevsko ponižni.

Hortenzij Marcij je odhajal zadnji. Pokleknil je na tla, vzela rob njene tunike med prste in se ga spoštljivo doteknil z ustnicami. Ona je pogledala nanj in ne neprijazno. Če bi vedel, da je njegova največja pravica do njene milosti v tem, da mu je nekdo drugi rešil življenje, ne bi njegov pogled odseval od tako zmagoslavnega izraza, ko je končno vendarle stopil za drugimi iz sobe.

»Augusta je že izbrala, gospod moj,« pravi Kaj Nepos prijazno in prime mladeniča za roko; »kot ženska tudi ni mogla zavreči tako sijajnih predlogov.«

»Jaz bom prosil za rimsko prefekturo,« zamrmra Ancirus starejši, zadovoljen sam s seboj.

Gospod Hortenzij Marcij pa ne reče ničesar, ampak osvobodi svojo roko iz roke svojega preveč domačega prijatelja ter stopa spredaj pred vsemi, ramena ima zravnana in glavo pokonci, kakor se spodobi možu, ki je že določen, da vlada nad vsemi drugimi ljudmi.

(Dalje prihodnjič.)

Naše prijateljice.

Inž. Ciril Jeglič.

Primula.

Gotovo poznaš razne vrtné primule in gorečo spomladno pesem, ki jo te barvite cvetlice trajnice prepevajo v igredi v pozdrav. Nekatere vrste primul so pa tudi odlične lončne cvetlice za sobo, kjer se nam pogumno in v veselem smehu razcvetajo že jeseni in pozimi, ko je še polno teme v naših stanovanjih. Ime primula, izvedeno iz latinske besede primus (= prvi), označuje rano cvetenje te živahne rastline.

Najstarejša lončna primula je kitajska primula (primula chinensis), ki v svoji prvotni domovini, na osrednjem Kitajskem, samorašča v divjih množinah prekriva apnenčevo kamenje suhih, solčnih brežin. Značilni so njeni veliki, lepo nacepljeni listi, obrasli s fino, gosto dlako. Vrtnarji so s požlahtnjevanjem vzgojili že veliko izbiro ljubeznivih sort, ki se med seboj razlikujejo po obliki listov, po obliki cveta (gladkorobni, nagubani ali narezani, enostavni

in pitani) ter po barvi (beli, rumenkasti, rožnati, rdeči, in modri) in barvnih vrisih na cvetju.

Kitajska primula je večletna rastlina, goji se pa večinoma eno leto, ker navadno le v prvem letu lepo in hvaležno cvete. Najbolje je, če si primule jeseni kupiš pri vrtnarju. Če pa jih hočeš sam vzgojiti, posej seme v aprilu ali maju v peščeno gnojevko, pokrij lonce, ki jih postaviš k oknu in poprši, s stekleno ploščo in jih primerno zasenči. Mlade rastlinice, ki izkale v dveh do treh tednih, pikiraj, pozneje presadi posamez v majhne lončke in poleti v 10 cm široke lonce, v katerih zacveto. Za presajanje uporabljaj nekoliko peščeno gnojevko. Vsa vzgoja naj se vrši na oknu dobro zračene sobe in moraš paziti, da mlade rastline obvaruješ prehudega solnca.

Pitanocvetne primule je treba razmnožiti s potaknjenci. Potaknjence dobiš od starih rastlin, ko spomladi odcveto, ter jih očistiš in postaviš na toplo, da odženejo nove poganjke. Toda potaknjenci ne ra-

stejo radi in često gnijejo. Morda boš imel več sreče, če razmnožiš pitane primule takole: okrog stare primule in novih odganjkov nasuješ rahle prsti ali pa vložiš gost mah ter skrbno zamakaš, dokler ne napravijo poganjki korenin, nato ukoreničene mladike odrežeš in presadiš.

Če si hočeš kitajsko primulo ohraniti dve leti, ji daj po končanem cvetenju nekoliko počitka. Do avgusta jo le malo zalivaj, v avgustu jo pa presadi v svežo prst in njeni rasti primerno zamakaj.

Svetel, ne pretopen prostor na oknu kitajski primuli najbolj ugaaja, tu mirno razvija svojo cvetočo krasoto in iz osrčja rastline se pojavlja vedno novo, jedro in krepko cvetno popje. Toplota nad 10° jo le oslabi, cvetje postane manjše in neznatno, listi in peclji zбоhotijo, toda cvetenje kmalu opeša in mine.

Kitajsko primulo močno izpodriva primula obconica (izgovori: obkónika), ki je danes povsod, po mestih in na kmetih, kot skromna pa lepa in vzorna cvetlica najbolj razširjena ter jo zato zovejo »navadna sobna primula«.

Primula obkonika raste samorašča na Kitajskem in evropski vrtnarji so jo pričeli gojiti šele pred dobrimi 40 leti. Danes pa jo ima na prodaj že vsak vrtnar, ki goji cvetlice. Vzgoja je preprosta ter zanesljiva in mnogo je vredna izredna trpežnost cvetoče rastline. Na svetlem, hladnem oknu cveto nekatere krepke in dobro oskrbovane rastline vse leto neprenehoma. Primula obkonika je še bolj neobčutljiva in bogateje cvete nego kitajska primula. Pač se nežne roke včasih še plašijo pred njo, češ, da je strupena. Nekaj resnice je na tem; primula obkonika ima namreč liste s kocinami, ki opečejo kakor koprive. Toda to velja le bolj za nekatere starejše sorte; novejše primule obkonike so že skoraj popolnoma izgubile to neprijetno lastnost.

Trgovski vrtnarji vzgajajo lončne primule iz semen, za sobnega vrtnarja pa je to težavno, ker za majhen denar dobiš že cvetoče primule ali v popkih. Da se primula obkonika že do jeseni razvije in zacvete, jo sejejo vrtnarji od januarja naprej in mlade rastline večkrat presade v rahlo prst. Posebno krepko uspevajo mlade rastline, ki stoje čez poletje v polsenci v zračni gnojni gredi pod steklom.

Primula obkonika vzdrži po več let in ostane vedno lepa, če jo količkaj pravilno neguješ. V drugem letu cvete posebno bogato. Presadiš jo spomladi in tedaj močnejše grmiče lahko tudi razdeliš. Najboljšo prst pripraviš zanjo, če vzameš dobro preperelo, ne premlado gnojno prst, ki ji dodaš nekoliko šotnega zdroba in toliko mivke, da je zmes lepo rahla in propustna.

Posebno priporočljive so novejše velikocvetne sorte, primula obconica gigantea (grandiflora). Posamezni cveti so dosti večji nego pri starejših sortah ter združeni v do 10 cm širokih kobulih, ki stoje na krepkih, 15 do 20 cm dolgih pecljih. Čiste barve (rožnata, svetlordeča, temnordeča in modra) so najboljše; krasna novost je lososna barva. Gladka oblika posameznega cveta je navadno najlepša, čeprav je i cvetje z nagubanimi, kodrastimi in narezanimi venčnimi listi (fimbriata in crispata) zanimivo in ljubko. Dobiš jih tudi s pitanim cvetjem.

V poslednjih letih so prišle na trg nove primule, ki pozimi cveto. Izredno hvaležna lončna cvetlica in ljubka krasotica za zimski čas je primula mala-

Kitajska primula.

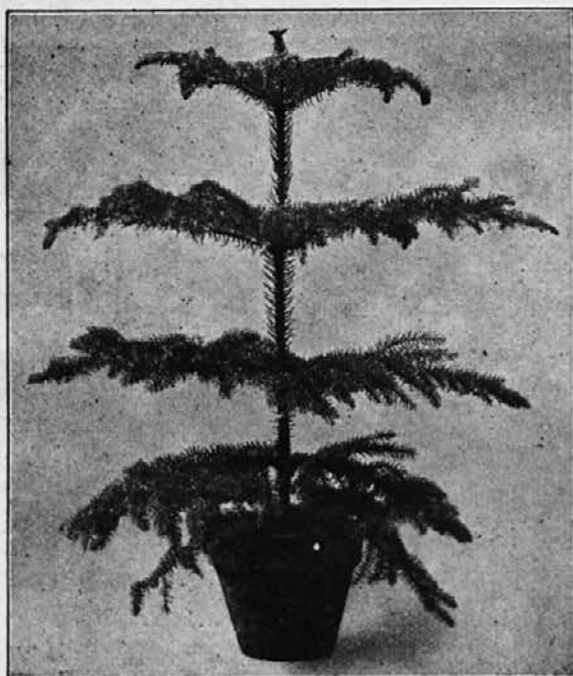
coides, po rodu tudi Kitajka, ki je v Evropi prvič zacvetela leta 1908. Mnogi naši vrtnarji je še ne gojé, ker jo premalo poznajo; prav bi bilo, da se občinstvo samo s povpraševanjem zavzame za to ljubeznivo in dragoceno cvetlico.

Primula malacoides napravi zelo košate grmiče z majhnim in gostim listjem, med njim pa poganjajo mnogobrojna, visoka in vitka stebila, bogato obložena z razcvetji. Drobno, svetlo lilasto in dehtivo cvetje je na posameznem stebelu zvrščeno v vretencih, in ko prvo vretence odcvete, prične nad njim takoj cveteti drugo, tretje in četrto. Rastlina cvete zelo pridno in dolgo; v hladnih, svetlih in zračnih prostorih se smeje njeno cvetenje kar po mesece. Sejejo jo v juniju, da zacvete o novem letu. V majhnih loncih jo je treba zlasti v solnčnem vremenu marljivo zamakati. Je skromna in neobčutljiva kot navadna sobna primula ter pozimi med dvojnimi okni izvrstno uspeva.

Aravkarija ali sobna smrečica.

Kakor je živahno zelenje mladih, bujnih smrek vsepovsod očem in srcu prijetno, tako je tudi sobna smrečica (*araucaria excelsa*) dragocena za dekoracijo stanovanjskih prostorov. S svojo življenjsko svežostjo ti tako vedro pogleda v mračno dušo, zamreženo v dnevne skrbi, da je ne moreš nič več pogrešati v svojem domu. Tiha in pokojna je njena lepota; njena duša je res »*excelsa*« — kvišku kipeča.

Iskrenost lepote se pa pokaže samo v zdravju. Aravkarije so doma v južni Ameriki, Avstraliji in na otokih Tihega oceana, kjer zrastejo v mogočna, visoka drevesa; ime so dobile po pokrajini Arauca v južnem delu Čile. Pri nas s temi jetnicami navadno zelo nepravilno ravnamo in prav redko najdeš v sobi

Sobna smrečica (*araucaria excelsa*).

zdravo in lepo ohranjeno aravkarijo. Sobni smrečici ugajajo zračni in bolj hladni prostori. Pri oskrbovanju te počasi rastoče in dolgotrajne rastline pazi na tole:

Pozimi, ko rast počiva, jo malo zamakaj in skrbi za dobro drenažo, da ne zastaja voda v loncu. Za prezimovanje ji določi svetel prostor v zračni, nezakurjeni sobi, ki jo obvaruješ mraza s tem, da včasih odpreš vrata sosedne zakurjene sobe. Pretopel, suh in zakajen zrak v zakurjeni sobi ugonobi

marsikatero rastlino, ki tu ne more priti do počitka ter onemogla žene nove poganjke, a starejše veje ji začno rjaveti.

Aravkarija hrepeni po svetlobi, posebno poleti ji moraš privoščiti čim več solnca, toda milega, ker dolgotrajni hudi žarki ji utegnejo občutno škodovati. Poleti je treba tudi močno zalivati, gruda v loncu se ne sme nikoli izsušiti. Suše aravkarija ne prenese, pa tudi ne vode v podstavnicah. Če deneš rastlino na prosto, da jo dež opere in osveži, je ne smeš predolgo pustiti na dežju, sicer iglice ovenejo in prično rjaveti.

Prav koristno je, da postaviš poleti aravkarijo v polsenco na prosto; vsadiš jo v zemljo z loncem vred. Ako jo pa obdržiš v stanovanju, ji moraš dati dovolj svežega zraka; postavi jo na vedno odprto okno, kamor ne pripeka prehudo opoldansko solnce. Suh zrak ji ne stori dobro, zato jo moraš po potrebi zjutraj in zvečer popršiti z rosilko.

Za presajanje sta marec in april najprimernejši čas. Prst naj bo rahla in ne pretežka. Aravkarije hočejo imeti lažjo prst nego domače igličasto drevje, ki raste po naših gozdovih. Najbolj ustreza aravkariji zmes listovke, sprhnine gozdnega vresja in krтинke (prsti iz rúševine), kateri dodaš še nekoliko finega peska. Ali pa vzemi zrelo prst iz gnojakov ter ji primešaj listovko in navadno ilovnato prst ter nekoliko peska. Glavno je, da je prst dovolj rahla. Ne jemlji prevelikega lonca! Zadostuje, če jo presadiš vsako drugo leto. Toda, ko razvija aravkarija nove mladice, ji moraš večkrat postreči z razredčeno gnojnico iz kurjekov ali pa z zmesjo umetnih gnojilnih soli, dušičnatih, kalijevih in fosforovih (1 do 2 g zmesi na 1 l vode). Pri saditvi posebno pazi, da ne vsadiš pregloboko. Presajene rastline imej na toplem, varuj jih močnejšega solnca in jim daj obilo rose.

Vrtnarji razmnožujejo aravkarije s potaknjenci vršičev in iz semena. V sobi se ti to ne bo posrečilo. Tudi naši trgovski vrtnarji naroče aravkarije večinoma iz Nemčije od specialnih vrtnarskih tvrdk. Cena aravkarij je precej visoka ter se ravna po zastavnosti in košatosti rastline in po številu etaž (vejnih krogov). Kratke, nizke etaže pričajo o pomanjkljivi ali neprimerni oskrbi, ki je ovirala razvoj rastline.

Druge vrste aravkarij (n. pr. *araucaria imbricata*) so za stanovanjske prostore manj primerne.

(Dalje prihodnjic.)

Rad udaril bi ob strune...

Rad udaril bi ob strune svoje duše,
da bi pela,
rad bi, da bi misli žalostne
mi razodela.

Čakam, čakam. Strune ne pojo,
melodije ni,
tiho se večer v noč pretaka,
še na drevju listje ne šumi.

Venceslav Sejavec.

Sedanje stanje sovjetske države.

J. B. Šedivý.

Zveza (rusko Sojuz) sovjetskih socialističnih republik (SSSR), Sovjetska Unija ali Sovjetska zvezna država meri 21,210.500 km² ali 8485 krat toliko kakor Jugoslavija. Na tem ogromnem prostoru živi po uradnih podatkih iz l. 1925 skoraj enajstkrat toliko prebivavcev kakor v Jugoslaviji, namreč 139,735.900. Sovjetsko Unijo tvori šest zveznih republik: Ruska sovjetska federativna socialistična republika (skrajšano: RSFSR), Beloruska sovjetska socialistična republika (BSSR), Ukrajinska (USSR), Turkmenška (TSSR), Uzbecka (UzSSR) in Zakavkaška federativna sovjetska socialistična republika (ZFSSR); deset avtonomnih republik: Baškirska, Karelska, Nemška na Volgi, Tatarska, Krimska, Dagestanska, Burjatomongolska, Jakutska, Kirgizka in pred petimi meseci osnovana Litevska, ter enajst avtonomnih pokrajin. Ker v vseh važnejših zadevah notranje politike in v vsej zunanji politiki Sovjetske Unije odločuje Rusija (Ruska sovjetska federativna socialistična republika), ki meri 19,650.000 km² in ima 95 milijonov prebivavcev, zato se često vsa Sovjetska Unija naziva kratko Rusija ali boljševiška Rusija. V zadnjem času pa je začela biti pomembna tudi Beloruska, a še bolj pa Ukrajinska sovjetska republika.

Vsaka republika, ki tvori Sovjetsko Unijo, ima svojo vlado in svojo narodno skupščino (narodni sovjet), ki se sestane na kratko zasedanje vsako leto v aprilu ali maju, da odobri državni proračun in določi vladi smernice do prihodnjega zase-

danja. Vsaka republika ima celó svojega zunanjega ministra (komisarja), ki pa ureja samo stike z republikami Sovjetske Unije.

Z zunanjo politiko vse Sovjetske Unije, z vojno in glavnimi smernicami notranje politike se bavi vsesovjetski kongres, ki zboruje vsako leto po kongresu posameznih narodnih sovjetov. Na ta vsesovjetski kongres v Moskvi pošlje poslance vsaka republika. Ker se boljševiki čutijo v mestih bolj varne, zato pride v mestih en poslanec na 25.000 volivcev, na deželi pa na 125.000 volivcev tudi samo eden. Nad vladami posameznih republik stoji osrednja (centralna) vlada v Moskvi, ki se imenuje Centralni izvršilni komitet, ali navadno samo CIK po začetnih črkah. V Sovjetski Uniji se skoraj vse ustanove imenujejo po začetnih črkah, tako da ne more razumeti boljševiških časopisov in predavanj, kdor ne pozna pomena kratic.

Letos so se vršili narodni kongresi med 10. in 16. aprilom, nato pa vsesovjetski kongres v Moskvi. Vsesovjetski kongres je pretresal predvsem dogodke na Kitajskem in obširno razpravljal o vojaških pripravah Sovjetske Unije.

Med narodnimi kongresi sta najvažnejša ukrajinski v Harkovu in ruski v Moskvi. Ruskim boljševikom se namreč ni posrečilo prepeljati ukrajinskih kmetov z boljševizmom. Med Ukrajinci se čim dalje bolj javlja težnja po neodvisni Ukrajini. Celo voditelji ukrajinskih boljševikov se ne zdijo ruskim boljševikom v Moskvi dovolj zanesljivi. S svojimi spletkami so Rusi dosegli, da je ukrajinski zunanji minister Šlihter moral zamenjati svoj urad za poljedelsko

ministrstvo. Šlihterja namreč dolžijo v Moskvi, da je za odcepitev Ukrajine od Sovjetske Unije, in so se zato bali, da ne bo tolmačil državnopravnih odnosov med Ukrajino in Moskvo v korist Rusije, temveč Ukrajine. Iz podobnega razloga so potisnili v ozadje sposobnega komunista Škripnika, a najvažnejše naloge je prevzel v Ukrajini Čubar, zvest služabnik moskovskih boljševikov.

Ali tudi kot poljedelski minister pripravlja Šlihter neodvisnost Ukrajine. Kajti ukrajinski kmet je nositelj težnje po samostojnosti in čim bolj bo ukrajinski kmet omikan in čim naprednejše bo njegovo obdelovanje zemlje, tem prej bo nastopila možnost ukrajinske neodvisnosti. Zato posveča Šlihter toliko pozornosti poljedelstvu. Za kmetske potrebščine predvideva proračun boljševiške Ukrajine 90 milijonov rubljev ali 2700 milijonov dinarjev. Dolgoročnih posojil za nabavo kmetijskih strojev in izboljšanje živinoreje se razdeli 18 milijonov rubljev (540 milijonov dinarjev). Osnovalo se bo nekaj velikih mlekarn in začelo pogozdovati stepe ali pa jih namakati z vodo iz rek. Na Dnjepru se začno priprave za veliko elektrarno, ki bo dajala električni tok zlasti za pogon poljedelskih strojev.

Ruski boljševiki se zavedajo, da se nahajajo najrodovitnejša polja in največja podzemna bogastva Sovjetske Unije v Ukrajini. Ako bi se odcepila Ukrajina, bi postal gospodarski položaj Sovjetske zvezne države zelo težaven, ako ne bi bili ruski boljševiki pripravljeni na ta čas. Bodočnost Rusije ni v poljedelstvu, kakor Ukrajine, ker so nešteta močvirja in zaradi predolge in preostre zime nerodovitni kraji bolj sposobni za industrijo.

Že sedaj ima Moskva živahne trgovske stike z azijskimi narodi, ki se bodo še razširili. Radi tega se je ruski sovjetski kongres bavil najbolj z industrijo in trgovino. Istočasno je bil sklican v Moskvo tudi kongres inženjerjev, ki so svoje načrte predložili ruski vladi. Ruski boljševiki se ne čutijo dovolj močne, da bi lahko javno nastopili proti ukrajinskemu narodnemu gibanju, zato se zatekajo k spletkam. Tako skušajo oslabiliti moč Ukrajine s tem, da so s pomočjo ukrajinskega vodilnega boljševika Čubara začeli naseljevati Jude na ukrajinsko ozemlje. Judje so namreč vedno na strani tistega, ki ima več denarja in moči. Dosedaj so naselili že 3342 judovskih družin, ki imajo v svoji posesti nad 200.000 oralov rodovitne zemlje. Medtem pa je mnogo ukrajinskih rodbin brez zemlje. Dosedaj se je že preselilo 2600 ukrajinskih družin v Sibirijo, letos pa je vložilo prošnjo za zemljo v Sibiriji 13.500 Ukrajincev. Judje so Ukrajincem že zavoljo tega nevarni, ker dobivajo denar iz tujine. Tako lahko počasi spravijo svoje ubožnejše sosede v gospodarsko odvisnost od sebe. V Judih imajo ruski boljševiki dobro sredstvo zoper Ukrajince. Ukrajinec Čubar, ki je v ruski službi, se je na zadnjem ukrajinskem sovjetskem kongresu toplo zavzemal za ustanovitev judovske republike na ukrajinskem ozemlju.

Značilno je, da je letos število neboljševiških poslancev zelo narastlo. Še l. 1922 se ni upal nihče ziniti niti besede zoper boljševike, l. 1925 pa jih je bilo med poslanci ruskega narodnega sovjeta že 4%, letos pa med 1603 že celo 521, torej več ko 30% nestrankarskih, kar jasno kaže, da počasi in mirno narašča odpor proti boljševikom.

Vsa znamenja kažejo, da slovanski Vzhod z boljševiško revolucijo še ni povedal zadnje besede in da se njegova verna duša ne more zadovoljiti z brezverstvom, ki ga širijo Boljševiki. Naša dolžnost pa je, skrbeti, da bo tista velika beseda, ki je slovanskemu Vzhodu že na jeziku, sladka, nam prijazna, po možnosti nekrvava in v soglasju z mislijo sv. Cirila in Metoda.

Drobtine.

Iz česa je naše telo?

Če si odrasel človek srednje velikosti, potem ima 1000 kurjih jajec iste snovi v sebi kot ti. Kisleca O (oksigenija) in dušca N (nitrogenija) je v tebi toliko, da bi te ta dva plina, napolnjena v balon, z lahkoto nesla v vi-

šavo. Ogljenca C (carbonium) imaš kakih 10 kg; če bi ga spremenil v grafit — in to se da narediti —, bi dobil dovolj snovi za 65 grosov svinčnikov (1 gros je 12 ducatov). Iz železa Fe (ferrum), ki je v tvoji krvi, bi lahko napravili sedem srednjemočnih žebeljev za podkovanje. Fosfor P (phosphor), ki je v tvojih možganih in kosteh, bi zadostoval za glavice 800.000 žveplenk, zastrupil bi pa z njim, če bi moral v novo svetovno vojsko, v silo tudi 500 ljudi. Iz tolšče bi se dalo napraviti 60 svečic, če nisi preveč shujšan. Tvoja kuhinjska sol bi napolnila 20 čajnih žličic. Glavna vsebina tvojega telesa pa je voda, ki je imaš 40 kg, torej več nego polovico vse telesne teže. Le alkohola ne najdemo v normalno razvitem telesu. Glasna priča narave, kako lažnivi so inseratje po časopisih, ki priporočajo kónjak in drugo žganje kot zdravilo in živilo.

Bolnišnica za rastline.

Pač poznamo bolnišnice za živali; a da bi imeli bolnišnice tudi za rastline, nam je bilo doslej neznan. In vendar je na Dunaju že 25 let taka bolnišnica, ki ima pa drugačno ime: Gospodarska bakteriološka preiskovalnica. Zato niti domačini ne vedo, da imajo v svoji sredi bolnišnico za rastline. Poglavitna naloga tega zavoda je, da spoznajo bolezni in škodljivce rastlin in poiščejo pripomočke, kako bi jih odstranili.

Poedini »bolniki« stojijo v dolgih vrstah v steklenih omaricah, v zabojih in zabojčkih in v steklenih ceveh. Vsaka rastlina ima listek z imenom svoje bolezni. Zakaj, tudi rastlinstvo ima različne bolezni in trpljenja. Mimo tega ima nešteto sovražnikov in škodljivcev, kakor: trtno uš, domačo in poljsko miš, ogrce, razni mrčes, sušo, slano in vročino in druge. Za vse te bolezni in škodljivce mora najti bolnišnica zdravila. In »zdravniki« se bavijo s preiskovanjem svojih nežnih bolnikov in jih zdravijo skoraj tako kakor v človeških bolnišnicah ljudi. Tudi tu preiskujejo zdravniki rastline mikroskopično in bakteriološko, izdelujejo mazila in tinkture, ki z njimi zdravijo rastline. Predpisujejo tudi način prehrane, dieto, in sicer tako, da dodajo zemlji, v kateri živijo te rastline, različna umetna gnojila. Le v nečem se razlikuje rastlinska bolnišnica od človeške: v rastlinski bolnišnici ne zdravijo poedinih rastlin, temveč napravijo iz rastline, ki so na njej spoznali kako bolezen, vzorec za enake vrste bolezni in pridenejo opis

zdravljenja. Take vzorce z opisom zdravljenja razpošiljajo vrtnarjem, poljedelcem, vinogradnikom in sadjerejem, da morejo ti sami kot »rastlinski zdravniki« pomagati bolnim rastlinam, ki jih imajo na svojem vrtu, polju ali v vinogradu.

Dalje se bavi rastlinska bolnišnica tudi z vprašanjem, kako bi bilo možno uničiti živalske škodljivce rastlin. In iznašli so že takozvani »bacil legarja za miši«, ker so prav miši in podgane tiste živali, ki najbolj ogražajo rastlinstvo. S temi bacili so jih uničili že na milijarde.

Odkod ime »groteska«.

V junijski številki »Mladike« se je v spisu »Dobri znanci s ceste« dr. Janez Plečnik doteknil tudi izvora imena »groteska«, katerega izvaja pomotoma iz francoskega izraza »grosse teste«. Med »grotesko« in »grosse teste« je za samo uho ni nobene zveze in je tudi dejansko ni. Ime »groteska« je nastalo v 15. stoletju, ko so v Rimu jeli izkopavati starorimska poslopja. Na zidovih teh različnih palač, hiš, kopališč itd. so namreč vselej zasledili neki svojevrstno izumetničen, nenaraven in zveržen način stenske slikarije, a v bistvu jako duhovit. Ker so se te palače nahajale pod zemljo in ker so tam, koder so zemljo odkopali, nastale prave jame — jami se pa v laščini pravi grotta —, so to zanimivo dekoracijo in njene posamezne vzorce nazvali grottesca, grottesche (množ.), katero ime so potem prenesli tudi na ono dekoracijo, ki so jo v zmislu te poznorimske ustvarjali tedanji italijanski slikarji, n. pr. Pinturicchio. Prim. k temu Springer-Gronau, Die Kunst der Renaissance in Italien, 1920¹¹, str. 231, in Woermann, Geschichte der Kunst, IV., 1920², str. 248, 366. Ro.

O p o m b a. Ustno in pisno je uredništvo dobilo že premnogo zahvalo in pohvalo od modrih ljudi za priobčevanje prezanimivega spisa »Dobri znanci s ceste« — izpod peresa vseučiliškega profesorja na medicinski fakulteti dr. Janeza Plečnika. Priznamo pa, da se je tu in tam kdo spoteknil ob razlagi besednih korenov in pojmov. Nič ne de. Kdor resno in strokovno ugotovi kako pomoto, smo prepričani, da mu bo avtor zato le hvaležen. Odkritosrčno in brez ovinkov pa ugotavljamo: ko bi vsi možje, ki nam spisujejo učene knjige, imeli tako tenek sluh za slovensko besedo kot naš avtor, bi ne bilo treba često slovenskih stavkov prevajati dobesedno v nemščino in drugam, da jih sploh moremo umeti.

Urednik.

Življenjepis.

Slikar Božidar Jakac.

Med pokolenjem mladih slikarjev, ki so nastopili po vojni, je zbudil obče zanimanje Božidar Jakac s svojimi čustvenimi dolenjskimi pokrajini. Lahko bi bilo reči, da je pravzaprav šele z njim dobila solnčna Dolenjska, in posebno še ožja novomeška deželica, svojega mojstra, ki je znal upodobiti njene sladko-tople barvne krasote in podati njen posebni, malce otožni značaj. Neumorni slikar domače zemlje je Jakac ostal do danes, dasi je medtem napredoval tudi v drugih umetnostnih panogah: v portretu, posebno pa v vseh vrstah grafične umetnosti. In kot spočetka, tako je tudi še danes zanj značilna čustvena toplina, s katero opazuje ljubljeno domačo zemljo.

Božidar Jakac je bil rojen v Novem mestu leta 1899. Ko je bil še doma, kjer je obiskoval tudi gimnazijo, je prvič javno nastopil l. 1918 na razstavi v Jakopičevem paviljonu v Ljubljani. Žel je mnogo priznanja s svojimi rahlimi, nežnimi pastelnimi pokrajinami. Študiral je na praški akademiji pri profesorju Obrowskem, nato pri Thieleju in končno pri pred par leti umrlem znamenitem slikarju Augustu Brömseju. Pri tem si je pridobil temeljno znanje v grafiki, kjer je kmalu pokazal posebno darovitost in dosegel brž lepe uspehe. Po dovršenih študijah je v praškem muzeju »Rudolfinum« priredil veliko lastno razstavo, ki je našla med strokovno kritiko mnogo laskave pohvale. Leta 1925 je postal profesor risanja na ljubljanski realni gimnaziji, kjer še zdaj deluje.

Jakac je mnogo potoval, da si ogleda pisani svet in si razširi obzorje. Obiskal je razna mesta po Nemčiji, Berlin, Hamburg, Leipzig i. dr. Potoval je tudi po Italiji, si ogledal Florenco, Padovo in Benetke. Kot državni študent je študiral l. 1925 v Parizu in pri tej priliki potoval v Tunis, odkoder povsod je prinesel obilo zanimivega gradiva s seboj.

Razstavljal je Jakac razen doma v Ljubljani, v Mariboru in v Novem mestu, še v raznih mestih po Jugoslaviji in zunaj nje. Sam je razstavil, kot že povedano, v Pragi l. 1923, potem v Parizu l. 1925, skupno s pokojnim slikarjem živali Josipom Gorupom pa l. 1926 v Ljubljani. S svojimi tovariši v »klubu mladih« (sedanjem »Slovenskem Umetniškem Društvu«) je še razstavil na Reki in v Hodoninu na Moravskem (1924), v Beogradu (1922),

v Splitu (1925), v Sarajevu in spet v Pragi (l. 1926), a letos pa v Berlinu (pri »Sturmu«) in na Dunaju (pri »Hagenbundu«). Poleg tega se je udeleževal raznih razstav naših grafikov v Zürichu, Baslu, v Florenci in drugod.

Njegova dela se nahajajo v mnogih zasebnih hišah, hranijo jih pa tudi

Lesorez: Božidar Jakac, lastni portret.

razne javne zbirke. Tako jih ima precej ljubljanska Narodna Galerija, dalje galerije v Pragi, v Švici in na Nemskem.

Jakac je izredno plodovit in naglo ustvarjajoč umetnik. V slikarstvu s posebno ljubeznijo goji pastel, mnogo je pa slikal tudi z oljnimi barvami. Največ se je Jakac doslej bavil s pokrajinarstvom, kjer je dosegel tudi največjo dovršenost. Razen tega je naslikal celo vrsto portretov, slika pa tudi žanrske prizore. Kot grafik je vsestransko mojster v najrazličnejših načinih lepe črno-bele umetnosti. Z enako spretnostjo riše na kamen in v kovino ter dolbe v les. Njegovih litografij, izjedenk, bakropisov in lesorezov je nešteto. Na tem polju je dosegel v tehnični izobraženosti mesto, ki zasluži resnično spoštovanje. Njegova vztrajnost in marljivost je zgledna: na stotine, da ne rečem: na tisoče je že izšlo grafičnih listov izpod njegovih rok. Zelo obsežno je Jakčevo ilustracijsko delo. Doslej je opremil celo vrsto knjig z lesorezi. Omenim le M. Jarčevo pesniško zbirko »Človek in noč« ter znano zbirko grafičnih

listov »Pisma«, ilustracije istoimenskih Gradnikovih pesmi.

Božidar Jakac je v prvi vrsti poet-lirik. Kjer ustvarja prvinsko sam iz svoje mehke notranjosti, doseže resnično poetično, lirsko označeno nastrojenje. Take so njegove najintimnejše pokrajine od Krke in z novomeških gričkov. Druga njegova moč je v čisti grafiki, kjer ima velik in plemeniten zmisel za samobitno lepoto linije in za igro kontrastov med črnim in belim.

Vse te odlike nam kaže teh nekoliko listov, ki smo jih izbrali iz cikla »Istra«, ki predstavlja plod slikarjevega obiska v deželi, odkoder izvira njegov rod. Stara romanska kultura, ki se kaže v visoko razvitem stavbarstvu, in preprosta naravna krasota te kraške nerodovitne, a zato nič manj lepe zemlje je v umetnikovem srcu našla prijazen, topel sprejem. Narisane so te podobe res s pristrčno gorkoto in iskrenostjo, ki gledavca prevzame in si ga vsega osvoji. —a.

Nove knjige.

Slovenska umetnost, I. del. Slikarstvo. Spisal Viktor Steska. Založila Družba sv. Mohorja. Str. 432 z 72 slikami. Cena broš. za ude 30 Din, za neude 40 Din, vez. za ude 39 Din, za neude 52 Din.

Še pred nekoliko leti si se težko spoznaval v slovenskem slikarstvu. Zbornik umetnostno zgodovinskega društva pa je že marsikako nejasnost pregnal. Sedaj pa je izdala Mohorjeva družba knjigo, ki bo vsem ljubiteljem domače umetnosti dobro došla. Pisatelj je nabiral snov nad 30 let. Kar je našel v tisku, kar je dogal na potovanju po slovenskih pokrajinah, kar je razbral iz arhivov ali poizvedel od znancev, to je povzel v celoto, ki jo podaja v zgoraj naslovljeni knjigi. Preko 400 slikarjev nastopa v tej zgodovini našega slikarstva, nekateri z bolj obširnimi življenjepisimi, drugi s krajšimi, po važnosti dotičnega umetnika, ali pa tudi po razmerah, kolikor se je moglo o njem ugotoviti.

Kako malo smo vedeli do zadnjih časov o naših slikarjih! Pisatelj pa nam je odkril kar nov svet in zlasti natančno očrtava delovanje naše baročne dobe. Seznanjamo se z Mencingerjem, Ilovškom, Fort. Wergantom, Ant. Cebejem, potem s Potočnikom in Herrleinom, nato s Kavčičem, Langusom in njegovo šolo, s Tomiškem, Pernhartom, Goldensteinom, Künlom, Karingerjem in Wolfom in celo vrsto njegovih učencev.

posebno z bratoma Janezom in Jurijem Šubicem, Mir. Tomcem, Ogrinom in drugimi.

Najstarejša doba je kraje obdelana, ker je bila doslej še manj preiskana. V morebitni drugi izdaji bo mogel pisatelj tudi to dobo temeljiteje obdelati na temelju najnovejših izsledkov spomeniškega konservatorja g. dr. Fr. Steleta.

Navadno so taki spisi suhoparni; v tej knjigi pa je mnogo poglavij, ki jih čitaš kakor povest.

Besedilo pojasnjuje 72 slik. Niso vse izstrane in tudi pisateljevi želji ne ustrezajo, toda znano je, kako ogromni so stroški za klišeje, in zato moramo biti založnici hvaležni; za pregled in orientacijo pa zadostujejo.

Prepričani smo, da je založnica s to knjigo ustregla občinstvu, pa tudi veščakom, ker bodo mogli vprav s pomočjo te knjige dalje preiskavati še bolj neznane oddelke iz zgodovine našega slikarstva.

Ta knjiga je pa obenem dokument, da se nam Slovencem tudi na tem polju ni treba sramovati pred drugimi, večjimi in srečnejšimi narodi.

Dr. Albin Vilhar: **Srbsko-hrvatsko-slovenski slovar**. 1927. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Cena v platno vezanemu 60 Din.

Tudi ta slovar se je lepo vzporedil poleg italijanskega, francoskega in latinskega, ki jih je v zadnjem času izdala Jugoslovanska knjigarna. Šele po dolgem času so slovenska založništva prišla do prepričanja, da nobena literatura nima tako nerodno neenotne oblike knjig kot slovenska, in so začela to napako smotreno popravljati. Med te popraviljavce spada z zelo hvalevrednim formatom založništvo Jugoslovanske z besednjaki. Še bolj mi je všeč ta oblika kot svetovna Toussaint-Langenscheidtova. — Pričujoči srbohrvatsko-slovenski slovar je zamašil prepotrebno vrzel v knjižnici. Dasi res Slovenec, če je količkaj izobražen, gladko bere brez slovarja hrvaške in srbske knjige, pa je vendar dokaj besedi, ki jim brez slovarja ne moreš do živega. Te so zlasti tujke, ki jih še kar mrgoli v srbohrvaščini, dočim smo Slovenci svoj jezik že tako »očistili peg«, kot ga naši južni bratje ne bodo še zlepa. Vse premnoge črkarske pravde naših učenjakov so obrodile dobre sadove, ki smo lahko ponosni nanje. To modri Srbi priznavajo in že kajkrat me je opozoril ta ali oni Srb: Glejte, kako lepo, slovansko besedo imate vi, mi pa imamo za ta pomen tujko, zvečine turško besedo. Upajmo, da bodo

časoma tudi Srbi z veseljem segali v to naše, po učenjakih tako preresetano besedišče in izrinili turške pege iz jezika, kot so otrsli turški jarem. O besednjaku samem bi pripomnil: Ali bi ne bilo modro, da bi imele tujke zaznamek, da so tujke (turške, arabske, madžarske, italijanske)? Ali bi ne bilo umestno podati za uvod pri takih slovarjih prav kratko slovnico, vsaj v glavnih razlikah od slovenščine? Tudi v akcentu, oziroma o dolgih in kratkih samoglasnikih naj bi bilo vsaj načelo poudarjeno, če je avtor naglas v tisku izpustil. Ta slovar nam je bil potreben. Potrebujemo ga šole, županstva, društva in zasebniki. Cena je res za to lepo in vsebinsko bogato knjigo zelo zmerna.

R. C.

Božji medaši. Pripovijest iz Istre. Slovenski napisao dr. Ivan Pregelj, Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima u Zagrebu, 1926. — Lepa Pregljeva istrska povest »Božji mejniki« je znana našim mohorjanom. Izdala jo je l. 1925 »Družba sv. Mohorja«, a že kmalu nato je izšel v Gorici ponatisk. Ponatisnil jo je tudi list »Amer. Glasnik«. V hrvatskem prevodu je izšla v zagrebški »Narodni Politiki« in v »Pučkem Prijatelju«, znanem tržaškem listu, namenjenem hrvatskim Istranom. Lani je povest izdalo marljivo »Društvo sv. Jeronima«, ki po vzoru naše Mohorjeve družbe izdaja dobre knjige za hrvatsko ljudstvo. Prevod je oskrbel Petar Grgec in se gladko bere. Le morda, da se je ponekod osebni pisatelj slog v prevodu deloma izgubil. Lepo opremljena knjiga je izšla v zbirki »Knjižnica dobrih romana«. — O priljubljenosti tega zares iskreno čustvenega slavospeva trpeči istrski zemlji in njenim otožnim siromašnim sinovom priča veliko število izdaj. Naj se tudi ta prevod razširi do poslednje istrske kočice in naj v teh težkih dneh prinese nesrečnim Istranom vsaj malo srčne tolažbe in upanja, da jim — kakor nedolžnemu Mate Šestanu po tolikih letih mračne ječe — končno le zasije pravična svoboda.

Pomenki z najmlajšimi.

Kdo je res pesnik?

To je navadno prvo, kar bi vsak začetnik najrajši zvedel: je li v njem pesniška zmožnost ali je ni. Odgovor je sicer lahak, celo otrok bi ga vedel. Pesnik je pač tisti, ki piše dobre pesmi. In tu šele si mladeč ne zna pomagati, ne zna presoditi, ali so njegovi verzi pesem ali so igračkanje

s podobnimi besedami. Ocena samega sebe je sicer najtežja, ker želja le prerada prevpije razsodnost; ali vendar se mora vsak navaditi na lastno kritiko. Namen Pomenkov bodi navaditi začetnika na samostojnost, na lastno sodbo o lastnih poskusih, estetično vzgajati mlade in dajati smerice za nadaljnjo samovzgojo, voditi nezrele do zrelosti.

Morda zato ni odveč, če ponovno omenimo lastnosti pravega pesnika in dobre pesmi. Prvo, kar loči pesniško dušo od nepesniške, je dojemljivost za lepoto. Pesnik vidi lepoto, kjer so drugi slepi zanjo, odkriva jo in potem doživlja in preživlja v sebi. A to je še premalo. Tudi človek, ki užije mnogo leposlovnega čtiva, postane močno, morda celo premočno občutljiv za lepoto. Pesnik pa ne zna le videti in doživljati, temveč tudi povedati, in sicer lepo povedati; lahkota izraza je druga bistvena lastnost poklicnega pevca. Ker pa vsak po svoje — vsaj več ali manj — doživlja lepoto, zato jo tudi po svoje izraza; odtod tista, mislim, najbolj važna in za oceno najbolj merodajna lastnost vsake dobre pesmi, namreč izvirnost. Ako doživiš lepoto, jo doživiš s svojo dušo in ker jo moraš v pesmi ali v umetniški sploh izraziti verno, tako kot si jo videl, ako hočeš da bo živa in bo delovala, tedaj jo moraš izraziti tudi iz svoje duše, svojstveno, izvirno. Dalje mora biti izraz lepote tudi sam lep, ako naj posreduje lepoto drugim. Lep, umetniški, to se pravi: umetnik mora mojstrsko obvladati svoje izrazno sredstvo, da ga more spretno rabiti, stopnjevati ga do popolnosti in tako vanj utelesiti lepoto. Zato mora pesnik — ali pisatelj — obvladati kar najbolje jezik, ki je njegovo izrazno sredstvo, obvladati ne le slovniško, ampak tudi stilistično. Zato vedno poudarjamo potrebo čuta za jezik in gojo tega čuta in potrebo zgledovanja pri vzornih pisateljih.

Zdaj se pa mnogim zgodi takole: doživljajo lepoto, a izrazijo jo slabo, nesamostojno. Preslabi so zato, ker so ali majhni pesniki ali sploh nimajo nobene pesniške zmožnosti v sebi. Običajno tudi doživljajo te vrste ljudje tako kot so brali, a ne samostojno; njih dojemljivost je le podoživljanje, le sad čtiva, samo odmev in ne izvirno umetniško doživljanje. Ti posnemajo v svojih verzih pesmi, ki so jih čitali ali slišali. Pravimo jim epigoni. Ti imajo nekaj cene, ako znajo vsaj dobro in brezhibno posnemati, sicer pa so pravi nebodijhtreba. V

dobah sicer, ko umetniške zmožnosti narodove nekako usahnejo, zlasti če so jih prejšnje dobe s svojo umetniško rafiniranostjo in narejenostjo ubile, ima tudi epigonska umetnost svojo nalogo v narodovem življenju in zato tudi svojo vrednost. V času pa, ko umetniški viri močno ženo, nima epigonska umetnost življenjske pravice.

Žal moramo priznati, da je danes epigonske lirike dovolj, tudi med pesmimi, ki naj jih ocenimo. Kdor piše pesmi zato, ker jih drugi pišejo, kdor hoče »tudi poskusiti«, kdor bi se rad »uvrstil med sotrudnike« itd., ta že vnaprej hoče posnemati in pisati zgolj epigonsko. Pač si moramo dopovedati, da je pesnjenje bolj vzvišeno delo, da je namreč izvirno ustvarjanje, izvira-joče iz neke notranje nuje in povrh — križeva življenjska pot. Življenje umetnikov ni igračkanje, temveč resno delo, s trpljenjem prepojeno! Seveda se pesmi prijetno bero, ali nikar ne mislimo, da se tudi tako prijetno iz rokava stresajo!

Da bolje uvidimo, kaj je epigonska pesem, da se naučimo ločiti dobro pesem od posnetka in da potem sebe presodimo, nekaj nazornih primerov!

Da sem ptica brzokrila
in da morem k tebi priti,
pesmi tebi bi prepeval
v tvoji sobi, v črni noči.

Je kaj izvirnega v tej kitici? V vsebini? V obliki? Zato ne zajame, ker je le prosto, »po spominu« ponovljena narodna pesem.

Ah, pomlad, pomlad zelena,
kako si krasna!

— — — — —
Cvetó livade,
gaj žari,
rode se v srcu
nove nade,
ljubezen mlada se rodi.

Kaj niste že stokrat brali take pesmi? Da bi vas pesem znova prišla, bi morala tudi na nov način, izvirno podati lepoto nove pomladi.

Večer.

Mimo cvetočega vrta
plove rožni vonjaj,
srebrnega pasa v globeli
stresa ozračje sušljaj.

Cvetka glávico sklanja,
sestrici skrivnostno šeptá,
liki v vrhovih kostanja
veter večerni šušlja.

Je to nova pesem? Ne! V poslednjih verzih imamo primer, kako epigonsko pisanje lahko zapelje v nedoslednost, nejasnost ali celo v golo cingljanje besed.

Ali celo:

Ali to nič čudno ni.
Nekdaj sem ljubil ljubice tri,
a zdaj še ene ni —
zato me prav hudo srce boli.

Ni to čisto v slogu naše narodne popevke? Je in celo slab posnetek! Pesem s takimi kiticami je pravzaprav le svoboden in slab zapis narodne pesmi, a ni pesem!

Hrastov: »Solza« so sicer resnična čustva zaljubljenca, a pesniška niso; to je tudi le odmev narodne pesmi, samostojno dojetega nrč. Tudi »Tožba jetnika« je narejena in plehka.

Rado Per: Rabljivega zaenkrat še nič. Čustvujete sicer močno, a izraz je še slab, oblikovne plati še ne obvladate:

V tihi noči.

V tihi, jasni noči
zamišljen sem sedel na klopi
pod kostanji,
iz srcá so vrelí vzdíhi vroči,
izgubljali se v svet brezdanji.

Nikdo ni slišal
mojih tajnih, vročih želj —
ah, morda kostanj,
ki nad meno
skrivnostno je šumel.

Mislil sem na srečo,
na tajno, tiho, daljno,
ki šla nekoč je mimo mene,
ni me uzrla, ni hotela,
šla je mimo v neskončno daljo,
kot veter je hitela...

Vidite, preveč pripovedujete! Pesniška oblika pa je veliko več kot rimano opisovanje in zunanji ritem stopic. Verz mora imeti tudi ritem misli pojmov in posamezni verzi morajo biti vsebinsko enako tehtni, enako bogati, ako naj tvorijo harmonično celoto. Dalje zahteva — so sicer izjeme — melodija enotni začetni akord v vsakem verzu. Tudi oblikovati še ne znate; zgornja pesem n. pr. ne zaokroži svojega motiva, o čemer Vas prepričam z oznako vsebine: v jasni noči tožim pod kostanjem, ker me je sreča prezrla. In tu obstanete, čutite, da bi moralo še nekaj slediti? Vas je premagalo občutje, pesnik pa mora svoje občutje obvladati in ostati nad njim, ako ga hoče oblikovati. Ali drugače povedano: pesnik mora tudi samega sebe odrešiti; ne le čutiti bol je njegova moč, ampak tudi premagati jo. In šele če to zna, je pravi pesnik. Nima le drama, ampak tudi vsaka pesem svojo »katarsis«, očiščenje. To si morajo dati dopovedati posebno tisti pesniki, ki pišejo žalostne pesmi. Za Vaše čustvovanje velja isto. Kot pesniku in tudi kot človeku Vam želim, da se prepričate, da je le veselje plodno. Stritarjev »Zorin«, katerega posnemate v načinu svojega čustvovanja, je mučil sebe in okolico ter je bil povrh še brezkoristen član človeške družbe. Čitajte »Pomenke« v prvih številkah letošnje »Mladike«!

Stojan: Neroden si, »V slovo« pišeš čisto zapisnikarsko vsakdanje, ne pa pesniško. Vsebine pogrešam in — tudi izvirnosti.

Podhrbiski: Velja še vedno, kar sem pisal v juniju. Pesnjenje vendar ni igračkanje! Bral si moderno, pa odmeva v tebi. Če hočeš kaj dobrega napisati, boš že moral delati bolj resno. O zmožnosti še ne najdem zanesljivega sledu v poslanih pesmih.

Tinče z L-e: Rimana igračka je tvoja »Tončka«, a brez vsake pesniške vrednote. Ti le doživljaš za drugimi, ne pa izvirno. Beri zato zgoraj!

Leopold Rozman: Povem ti na uho, da nikdo ne sliši! Nikar ne zlagaj pesmi, da se ti ne bodo smejali! S papirjem, ki si ga že popisal, podkuri in si rajši zapoj lepo gorenjsko narodno, a ne skušaj je posnemati v lastnih verzih!

O naših priimkih.

I. Koštiál.

5. Po legi in kakovosti hiše in posestva.

Kmečki človek ima seveda boljše oko za take stvari kot pa meščan in zato je ustvaril mnogo priimkov za označbo svojih sovaščanov s tega vidika.

Skalar je imel hišo na skali, Pečnik na »peči«, t. j. na pečini, Potokar in Potočnik ob potoku, Klančnik na klancu, Zalokar za loko, Končnik, Končan, Končar, Konšek, Krajšek in Krajnik na koncu ali kraju vasi, Bregar, Brežnik in Breščak na bregu; Gradišnik in Gradišar na mestu, kjer je poprej stal kak grad, Jamnik ob jami, Rupnik pri rupi, Samec na samoti, Stegnar ob stegnih ali stegnah, t. j. ob gonjah (koder so gonili živino), Osojnik na severni strani gore, Podgorec, Podgornik in -šek pod goro, Orešnik blizu oreha, Resnik sredi (v)resja, Hostnik v hosti ali kraj hoste, Boltar ob boltu (= prepadu), Breznik poleg kake breze ali brezja, Drčar poleg drče (za les ali pesek), Ponikvar blizu ponikve (luknje, kjer se izgublja kaka tekoča voda pod zemljo), Praprotnik kraj praprotja; Pres(e)kar je imel okrog hiše pres(e)ko, t. j. živo mejo (ali pa je prišel iz Preske kam drugam); Britovšek je imel hišo poleg pokopališča, Vidmar in Videmšek je obdeloval cerkveno posestvo; Triplat je imel hišo na kraju, odkoder so držala pota na tri plati, Ul(i)čar pa ob »ulicah«, t. j. ob ozki, s sečjo ograjeni poti, koder so gonili živino na vodo ali na pašo; itd.

(Konec prihodnjic.)

Sadjarški paberki.

Pritlično sadno drevje — posebno mlajše in rastoče ob zidu — moramo ob suši zalivati, kajti korenine pritličnih podlag (kutina, paradižev, dusenec), na katere je cepljeno tako drevje, ne segajo globoko v zemljo in trpe žejo mnogo prej nego korenine visokodebelnega drevja. Sušo posebno neugodno občuti drevje, ki je obloženo s sadjem. Zaradi pomanjkanja vode ostanejo plodovi drobni in neokusni ali pa tudi po večini odpadejo, preden so zreli. Sadno drevje zalivamo poredko, a takrat izdatno. Pet do deset let stara pritlična hruška, dobro razvita in polna sadja, potrebuje dva, tri škafe vode naenkrat, da se izsušena zemlja napije dovolj na globoko in na široko. Seveda to zadostuje potem za teden dni ali še dalje. Prilivati moramo počasi, da more zemlja v bližini drevesa vodo použiti in da ne odteče predaleč od debla.

Žica, s katero so privezane na debla ali veje sadnega drevja tablice z imeni, je drevesu jako nevarna. Ako pozabimo, da bi jo zrahljali ali sploh odvezali, kar se primeri posebno lahko, če tablice odpadejo, žica pa ostane na drevesu, se zaje v deblo ali vejo bolj in bolj, tako da se v nekaj letih popolnoma skrrije in je ni mogoče več odstraniti. Tako podvezana veja prej ali slej usahne ali pa se še živa odlomi. Kadar je pa z žico prevezano deblo, se pa posuši celo drevo. Neki sadjar v Nemčiji je bil na ta način ob več sto dreves, ker je prepozno opazil, da so bila debla pri vseh drevesih prežeta z žicami od tablic.

Kdaj so zrele rane hruške in poletna jabolka, ne ve vsakdo. Navadno

čakajo, da sadje popolnoma dozori in se zmečča na drevesu ter samo odpade. To je pa popolnoma napačno. Ne samo to, da se nam na ta način večina sadja pokvari, ker se otolče in razbije ter na vse strani raztepe, ampak tudi glede okusa mnogo izgubimo. Ako pustimo poletne hruške in jabolka tako dolgo na drevesu, da sama odpadejo, niso več sočna in okusna. Meso je močnato in brez značilnega, dotični sorti lastnega okusa. To sadje je zrelo in ga je treba potrgati takoj, ko začno odpadati prvi plodovi, ki so popolnoma razviti in imajo značilno rumeno ali rdečo barvo, ne glede na to, da je še večina plodov zelena in trda. Obrano sadje denemo v shrambo, kjer v nekaj dneh pozori, t. j. zmeči, se značilno pobarva in kar je najvažnejše, postane sočno in dobi prijeten okus. Tudi trajnost ranega sadja zelo podaljšamo s takim ravnanjem, kar je posebno važno za sadje, ki je namenjeno za oddaljen trg. Kakor rečeno, velja to posebno za rane hruške in jabolka. Tudi breskve in marelice so boljše, ako jih potrgamo nekaj dni prej, nego se zmeče na drevesu. Nikakor pa ne velja to za črešnje in jagodasto sadje.

Sadje kot zdravilo. Že od nekaj je znano, da je sadje zdrava hrana. Kako pa vpliva to ali ono sadno pleme na posamezne organe našega telesa, tega pa ne ve vsakdo, ker je bilo dognano šele v zadnjih časih. Neki zdravnik piše o tem takole: **Jabolka** posebno ugodno pospešujejo prebavo. S preobilico kisika, ki ga oddajajo krvi, podpirajo delovanje pljuč; ta ugoden učinek lahko opazujejo nadušljivi ljudje, ako redno uživajo jabolka. Jabolko redi vranico in po njej posredno zelo ugodno vpliva

na možgane. Posebno očiten je pa pomirjevalen učinek na živčevje. Zato je jabolko dobro naravno uspalno sredstvo. Razmeroma mnogo imajo jabolka železa, zato so dobro sredstvo zoper bledičnost. — **Hruške** so jako redilna, kri tvoreča hrana, ako jih temeljito prežvečimo, kar velja sploh za vsako jed, zlasti pa za sadje. Ugodno vplivajo na srce in zaradi obilice apna, ki ga imajo v sebi, pospešujejo tvorbo kosti. Sploh je učinek na prebavo in presnavljanje zelo ugoden. — **Črešnje** so istotako redilne in zdravilne. Posebno kisle črešnje (višnje), ki jih pri nas vse premalo čislamo, odlično pospešujejo prebavo, čistijo drob in zelo ugodno vplivajo na živčevje. — **Prav tako delujejo slive in češplje.** Češpljeva mezga (pekmes, povidla) posebno ugodno deluje na čreva. Suhe, kuhane češplje so pa sploh znano in od vseh zdravnikov priporočeno zdravilo zoper zapeko. — **Marelice in breskve** imajo grenke snovi, ki dražilno in poživiljoče vplivajo na želodec in pljuča. Uživati pa jih moramo s kožo, ker je baš v koži največ teh snovi. Tudi vse drugo sadje, razen lupinastega, je mnogo bolj učinkovito, ako ga ne lupimo. — **Orehi, lešniki in mandeljni** imajo mnogo tolšče, zato so jako redilen prigriček.

Gospodarstvo.

Koliko je ribičev v Jugoslaviji.

Naša država ima 13.000 ribičev; njih orodje je vredno 60 milijonov dinarjev; ribolov donša na leto 45 milijonov dinarjev dohodkov.

Naša trgovina z Italijo.

Leta 1925 smo izvozili v Italijo za 2249 milijonov dinarjev, uvozili iz Italije pa za 1644 milijonov dinarjev različnega blaga.

Izvozili smo: gozdarskih proizvodov za 919 milijonov, živih živali za 232 milijonov, žita za 296 milijonov, mesa za 72 milijonov, rastlin za industrijo in zdravlilstvo za 57 milijonov dinarjev.

Uvozili smo pa: volne in živalske dlake za 145 milijonov, mlevskih proizvodov za 188 milijonov, raznih izdelkov, kovin itd. za 57 milijonov, bombaža za 674 milijonov, riža za 101 milijonov in južnega sadja za 43 milijonov dinarjev.

Mati.

Pismo stare tete.

Mama, nečakinja stare tete, ima 19letnega sina-edinca. Ta se je zagledal v 26letno in se hoče poročiti. Mama je vsa nesrečna, oče grozi, da ga izdedini. Teta, svetuj nam! Teta odpiše:

Namesto naukov poslušaj storjo, ki sem jo doživela sama. On — tudi devetnajstletni fantè, edinec, oče trgovec, bogat. Sinko ljubljeneč, spestovanček, veseljak, družini ta Tonček za »pušeljc« in ne za sina. Ona — Mira petindvajsetletna, gizdava, zrela na vse plati. Oče hud: Ne ženi se, ni zate! Denarja dovolj — hajdi, sinko, na letovišče pa se raztresi in pozabi neumnost. — Mira drkne za njim — on se odpelje z njo k njenim staršem — na letovišče. Njena mama meži — ljubezen gori, prisege na življenje in smrt. — Njegovi starši zvedo. Ponj! Mati Mire kleči pred Tončkom: Ne pusti nas v sramoti. Mira se kuja in joka. Tončkov oče grozi — Tonček grozi očetu. Oče gre, sina proglasi za polnoletnega in ga razdedini. — Mirina mati grozi Tončku, da ga ustrelji, če se ne poroči s Miro — s to tako dostojno in nedolžno deklico?! — Poroka, otrok; Tončku dolgčas, ker je še sam otrok. Zbeži domov; doma ga objema mati, joka in vzdihuje. Sin ostane pri očetu in pomaga v trgovini. Mira in otrok brez sredstev. Tožbe, jok, grožnje! Čemu ta komedija? Oče naj bi bil fanta vpričo Mire oklofotal in ga dal v kak zavod. V par letih bi bil zdrav. Tu imaš odgovor, zakaj take ženske zbegajo nedozorele fante? Ker jim tiste, ki so pripravne zanje kot bodoče neveste, nočejo in ne smejo nuditi tega, kar tako negodè otrapa. Pomni: ženi bodi mož močen turn, ki ga gleda od spodaj; čim pa hoče biti žena možu m a t i i n k o m a n d a, je nesreča.

Tako so učile pametne tete pred sto leti. Škoda, da so izumrle.

Kosmetika.

Piše Lea Fat ur.

Pokvarjeni uhlji so za moške prava nakaza, ženska si pa že z lasmi pomaga. Toda, poudarja dr. Klenke, kosmetika zahteva, da je uhelj pri lepi glavi videti, ker spada k obliki glave, in ne bi umetnik klasične dobe nikdar pokrtil svojemu umotvoru uhljev, dasi je imel na razpolago razna pokrivala. Plemenita oblika uhlja je bolj ozka ko široka, nežna v podrobnih delih.

Ženski uhelj, ki ga zakrivajo že nekaj let lasje, pokazuje pri novem načinu striženja, »na fanta«, zopet svojo obliko. Uhelj prihaja torej zopet v veljavo.

Uhelj je navadno nekaj daljši od nosu, od uhljevega vrha gre pri večini glav ravna črta do nosnega korena, od méčice pa gre črta v lepem loku proti bradi. Čim bolj oglata je ta črta, tem bolj se oddaljuje od »trioglatega« tipa lepega obraza, ki se imenuje »frankovski obraz« in o katerem pravijo zdaj Nemci, da je to pravi nemški obraz.

Uhlji nikakor ne smejo biti pre-majhni v primeri z glavo. Veliki uhlji izražajo pogum in ženialnost, s čimer seveda ni potrjeno, da bi ne bil lahko pogumen in ženialen tudi tak, kdor ima majhne uhlje, ki jih imenujemo »mišje«, velike pa počastimo z lepim imenom »oslovska ušesa«.

Slikarji, glasbeniki, pesniki, pisatelji imajo navadno bolj velike, izrazite uhlje, tako tudi vsi pogumni in drzni ljudje, kakor lovci, vojaki, stražniki. Diplomati pa, katerih naloga in navada je, da zakrivajo svoje misli in svoje posle, imajo navadno lepa, gladka, primerno velika uhlja. Pohlevni uhlji so znak dobre, miroljubne duše, vehasti kažejo vihrav značaj.

Poglejmo mladino: kako živahno in izzivalno ji gledajo uhlji v svet, zdi se, kakor da so pri otrocih in mladih ljudeh bolj veliki v primeri z velikostjo glave nego pri dozorelem človeku. Trudni in uveli so uhlji starih. In barva! Rožnatemu sijaju mladih lic ustreza rožnati sijaj uhljev. Zdrav človek ima rahlo rdeče podplute uhlje, živordeči so znak hude krvi, imajo jih pa tudi ljudje, ki so bolj na zraku. Bledi in voščeni uhlji, uveli uhlji, kažejo pešanje krvi.

Kako pozorni so bili prejšnja leta na obliko uhljev, je razvideti iz tega, da so imenovali pred nekaj desetletji v Ljubljani neko gospodično samo: »Tista, z lepimi ušesi.«

Ušesno maslo. Uho je majhno in drobni so njegovi delci v primeri

z velikostjo našega telesa, vendar je stanje le-teh drobnih delov odločilno za naše razpoloženje, za naše ravnotežje. Če ni kaj v redu pri tekočini v majhnem prekatu notranjega ušesa, ki se imenuje zaradi svoje zavite oblike labirint, vrže omotica najmočnejšega junaka ob tla, in če je preveč ali premalo tiste rjavkaste masti v ušesu, potem je razdraženo vse naše živčevje. Kdo bo pa ostal miren, če mu škriplje, zveni, poje ali poka in šumi v ušesu.

Maslo, ki je v ušesu tako potrebno kakor olje stroju, je rumeenkasta, po gostoti mleku podobna tekočina, ki postaja pod vplivom zraka in od izhlapevanja rjavkastorumen, lepljiva in gosta. Sestavljena je iz mastnega olja in beljakovine, dišeče grenke snovi, alkalijevih soli in mlečnokislega apna. Izločuje jo kožica, ki zastira steno sluhovoda in je polna predrobnih žlez.

Ušesno maslo vzdržuje prožnost sluhovoda in ušesne mrenice ali bobnice in zabranjuje obenem žuželkam pot v sluhovod.

Od pravilnega izločevanja sluhovodne kožice zavisi pravilno slišanje. Pri preobitem izločevanju se nabere v ušesu preveč masla in zamaši sluhovod. Človek meni, da mu čepi zamašek v ušesu, in sliši včasih prav slabo. Maslo se prilepi na mrenico, zato nastane v ušesu šumenje, ki se konča včasih s pokom. Tak pok čutiš tudi pri žvečenju, zehanju, pri gibanju spodnje čeljusti. Pri puku se odluči malce masla in potem slišiš nekaj časa bolje.

Kjer pa ne izločujejo žleze dovolj masla, je uho suho, srbeče. Zato utika mnogo ljudi tako rado prst v uho ali pritiska uhelj z roko. Suho uho nas muči z različnimi glasovi. Kolikor je videti v notranjost ušesa, vise ob ušesni steni črnkaste kepice; pri popolnoma ustavljenem izločevanju je koža razpokana, pokrita z luskinicami ali z nekim moki podobnim prahom.

Nered v izločevanju prihaja ali iz slabe krvi ali pa od kake druge bolezni ušesa, dostikrat je vzrok tega pogosto drezanje po ušesu in neprevidno ravnanje z žličko za trebljenje masla, s katero raniš kožico.

Posledica preobitega ali nezadostnega izločevanja je naglušnost; če si ne pomoreš pravočasno, pa popolnoma oglušiš.

Treba je k zdravniku, ki izpere ušesa. Domače zdravljenje ne zadoštuje in pomaga samo za nekaj dni.

Lopatica ali žlička je potrebno orodje za zamaščeno uho. Ni pa

potrebno, da vrtaš vsak čas z njo po ušesu in jo potiskaš kolikor mogoče daleč noter. Žličke za ušesa delajo iz slonove in drugih kosti, iz lesa, rožnine, gosjih peres in medi. Žlička ne sme biti oglata in robata, ampak bodi lepo zaokrožena in gladka. Otroke je treba naučiti na previdno ravnanje z žličko. Nekateri ljudje kar z vsako stvarjo bezajo po ušesih: z iglo lasnico, iglo za kvačkanje, zobotrebem, buciko in s podobnim. Take strgulje so že dostikrat zakrivile ali oglušene ali pa hude bolečine in naglušnost. Pri rednem umivanju ušes se odstranjuje maslo sproti, izbrišeš pa ušesa najbolje tako, da greš z vogalom čistega robca previdno v ušesno votlino.

Bata in drugi zamaški v ušesu. Bata ne povzdiguje lepote uhlja in glave in daje človeku pečat bolehnosti in živčne razdraženosti. Kdor se privadi takih zamaškov, še spati ne more brez njih. Taka navada pa je škodljiva in slaba. Ušesa postanejo preobčutljiva za zrak in ob vsaki priliki dobiš trganje. Bata pa je tudi nevarna, da zdrkne vsa ali v posameznih kosmičih v notranjost, iz kosmičev in masla se naredi trd zamašek, ki pritiska na mrenico in zadela sluh. Mnogim oglušelim ljudem je potegnil zdravnik tak zamašek iz ušesa. Zamašek draži tudi kožico v ušesu, posebno če je iz bate, ki je prepojena z razdražljivimi snovmi. Domače zdravilstvo pozna tudi marsikak zamašek, ki škoduje, kakor zlasti goreči zamašek, ki so ga včasih takole uporabljali na kmetih za gnojitev v ušesu: kos papirja so namazali z voskom, zvili v škrnicelj, vteknilo konec v uho, vrh pa prižgali. Pravijo, da je potegnil tak zamašek ves gnoj iz ušesa, najbrž je tudi pokvaril kaj! Česen za zobobol, razne korenine, ki naj vlečejo bolezen iz glave in povzročajo gnojitev v ušesu, vse je nevarno za sluh. Otroci vtaknejo radi v uho kak kamenček, fižol, gumb. Včasih zleze škarjica ali bolha v uho. Za vse to je treba hitre zdravniške pomoči, ker so bolečine neznosne. Kjer ni zdravnika v bližini, vlijemo stokajočemu malo toplega olja v uho. Bolha se zamota rada v čop las. Pri hudem prepihu na vlak ali drugje bi bil pač na mestu zamašek bate. Tako priporočajo tak zamašek tudi pri koproju.

Omotičnost od ušesne bolezn. Pri nihanju, pri naglih skokih, pri padcu iz višine, se strese ona snov v ušesnem labirintu, ki jo imenujejo tudi čut za ravnotežje. Od

tega nas obide omotica. Morske bolezn je krivo prav to tresenje. Tudi preobilica zaužitega alkohola vznemirja čut za ravnotežje, zato meri pijanec cesto ali obleži omotičen. Pri notranjih poškodbah ušesa izgubi človek oblast nad svojim telesom, v prav težkih slučajih ne razločuje niti, kje je spodaj ali zgoraj. Poizkusi pri živalih so dokazali, da so res poškodbe ušesa krive take hude omotičnosti. Profesor Herman Berger meni, da utone vsako leto toliko kopalcev prav radi neurejenega ravnotežja v ušesih.

To so doslej premalo poznali in upoštevali. Zato je treba previdnosti pri skakanju v vodo in pri potapljanju. Vsak naj si zavaruje ušesa z bato, namočeno v olje, da ne more vdreti voda v uho. Kdor pa čuti kaj na mrenici, naj opusti skakanje in potapljanje. (Dalje prihodnjč.)

Kuharica.

Špinača.

Ta priljubljena rastlina je povsod poznana. Uspeva v vsaki zemlji. Špinače je več vrst, pri nas najbolj poznana je špinača s širokimi nežnimi listi, ki jo sejemo zgodaj spomladi in jo uporabljamo dva meseca. In te vrste špinače sejemo zopet sredi velikega srpana ali kimavca za prav zgodnjo spomladansko uporabo; to špinačo pustimo tudi za seme. Druga, novozelandska špinača je trajna; ko jo vsejemo ali posadimo, se je več ne iznebimo; ima mesnate liste in je prav tako uporabna. Kadar pripravljamo špinačo za v kuhinjo, se odtrgajo z listi tudi stebelca, ker je vse uporabno. Špinača vsebuje prav mnogo železa, je lahko prebavljiva in jo tudi zdravniki zelo priporočajo, zlasti še otrokom, starčkom, materam in posebno pa malokrvnim. Špinača se pripravlja na več načinov v prav okusna jedila. Naj navedemo danes nekaj špinačnih navodil (receptov), n. pr. za špinačno juho, vložke, palačinke, hlebčke ali zrezke, štruklje, kuhane in pečene.

Špinačna juha po češkem načinu.

Deni v kozo za drobno jajce (5 dkg) sirovega masla, v razgreto ponev stresi žlico moke; ko se blede zarumeni, prideni 3—4 žlice kuhane in nekoliko odcejene ter sesekljane špinače, jo nekoliko duši in zalij z dvema litroma juhe od kosti ali vode. Ko nekaj minut vre, prideni na drobne rezance zrezano korenje, nadzemeljsko kole-rabo, nekaj listov ohrovtu in koreninico peteršilja, vse v slani vodi ku-

hano in odcejeno. Prideni še za velik ščep popra in nekoliko soli. Ko vse še nekaj minut vre, stresi na opečene krušne rezine.

Špinačni vložki.

Mešaj za oreh sirovega masla in en rumenjaka, dodaj štiri v mrzlem mleku namočene in ožete žemlje, 2—3 žlice kuhane in dobro sesekljane špinače, nekoliko soli in sneg enega beljaka. Vse dobro in narahlo premešaj in stresi v model ter kuhaj v sopari. (Model bodi plehnat in deni tega mešanja samo za dva prsta na visoko.) Razravnaj enakomerno in postavi model v kozo, prilij v kozo toliko vroče vode, da sega v modlu manj kot do polovice. Postavi v vročo pečico, da se spodaj kuha in zgoraj peče. Tudi moreš te vložke skuhati v prtiju. Kuhano ali pečeno zreži na primerne kose, položi jih na krožnik in nalij nanje čiste juhe.

Pečene špinačne palačinke, zavitki ali klobasice.

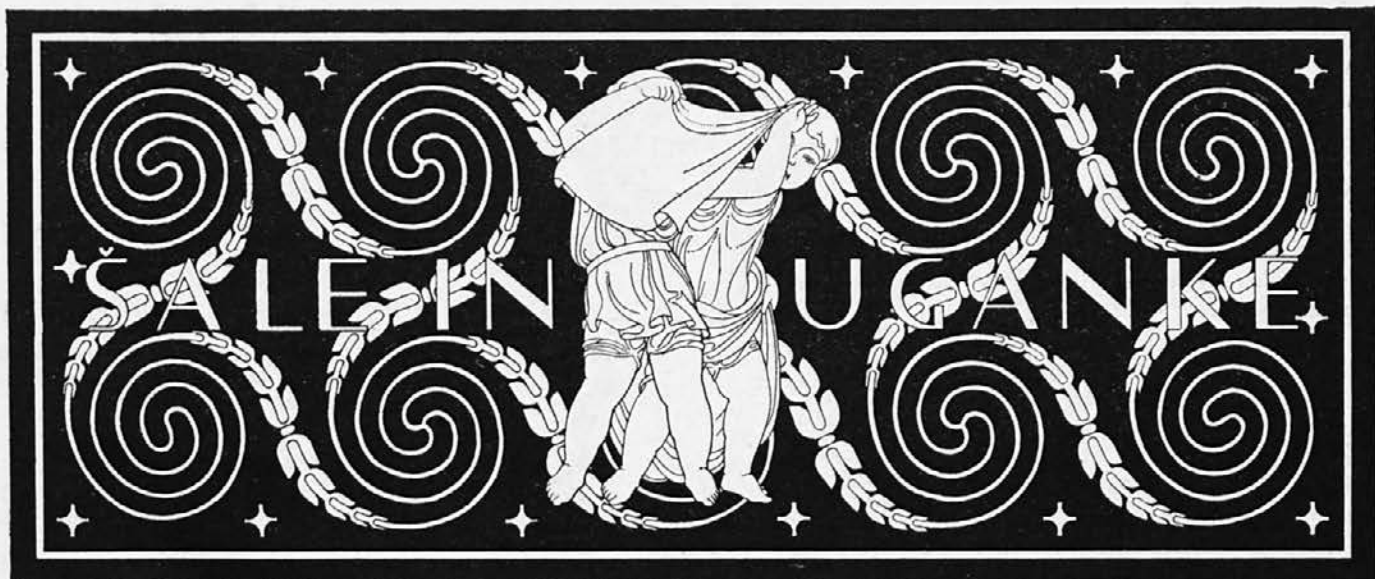
Napravi iz enega jajca, četrt litra mleka, 18 dkg moke in za ščep soli 6—8 jajčnih krp. Zmešaj dve žlici kisle smetane z enim jajcem, prideni 2—3 žlice kuhane, odcejene in dobro sesekljane špinače, žličico na drobno zrezanega zelenega peteršilja in ščep soli. Vse dobro zmešaj, s tem nadevom enakomerno namaži jajčne krpe, ki vsako posebej zaviješ ter položiš v namazano pekačo drugo poleg druge. Nato jih zalij z žlico kisle smetane, ki si ji pridejala štiri žlice mleka, postavi te klobasice za četrt ure v srednje vročo pečico, da se nekoliko zarumene, končno pa zreži na kose in jih postavi kot samostojno jed ali kot prikuho s krompirjem v papriki namizo.

Ocvrte špinačne klobasice.

Pripravijo se kakor pečene, le kadar jih zaviješ, jih čez sredo prereži, povaljaj jih v raztepenem jajcu in drobtinah ter ocvri v vroči masti.

Špinačni hlebčki ali zrezki.

Skuhaj oprano špinačo, kuhano odcedi in dobro ožmi ter z vejico zelenega peteršilja dobro sesekljaj, osoli ter prideni, če je kuhane in sesekljane špinače pol litra, eno drobno jajce, ščep popra, 4—5 pesti bolj suhih krušnih drobtin in žlico kisle smetane; vse dobro zmešaj ter napravi iz tega za tri prste široke okrogle zrezke, katere na obeh straneh z drobtinami potresi, potem v vroči masti naglo speci, da se po obeh straneh zarumene. Postavi jih kot samostojno jed na mizo.

Za smeh.

Dobra žena — dobra sreča.

(Ruska pripovedka.)

Živela sta mož in žena. Imela sta jarem volov, voza pa ne. Kadar sta se hotela kam peljati, je letal kmet po vasi po voz na posodo in dostikrat si ga je že po petič izposodil od kakega domačina! In prišlo je tako daleč, da mu niso več dajali voza. Kamor se je obrnil, so ga zmerjali: »Kakšen gospodar si ti! Par volov imaš, voza pa ne!»

Seljak se pripravlja na pot, a se nima na čem peljati; leti sem, leti tja, in nazadnje ostane doma.

»Poslušaj me, človek!« pravi žena, »ženi vola na semenj in kupi za izkupiček voz; dej, da bomo imeli i mi svojega! Tudi k nam pridejo ljudje po voz, pa ga nikomur ne damo!»

Seljak posluša ženo, vstane zjutraj na vse zgodaj, vzame voli in jih žene v mesto. Ko pride blizu mesta, glej — starec pelja nove vozi na semenj. Došedši ga, mu reče:

»Pozdravljen, rojak! Ali so ti tvoji vozje na prodaj?»

»Sol!»

»Veš, kaj ti pravim?»

»Kakor mi porečeš, tako bom vedel.»

»Veš kaj, stori mi ljubav, daj mi voz, ti pa vzemi par volov.»

Vidi starec, da zamena ni slaba: par volov stane mnogo, poldrugisto rubljev, vozje pa vsi skupaj dvajset — in reče: »Izvoli, prijatelj! Izberi, kateri voz hočeš.»

Kmet si izbere največji voz in da zanj par volov. Starec pa jo nad vse vesel pobira urno v mesto. Samo to mu gre venomer po glavi, da se ne bi tepec kakorkoli premislil in za-

hteval svoja vola nazaj. Seljak pa, stoječ na cesti, misli: »Hvala Bogu, sedaj imam voz. Samo kako naj ga domov privezem. Ker ni volov, treba, da ga sam vlečem.»

Prime vrv, se vpreže v voz — zdaj pa vleci. Vleče, vleče, prevali pol vrste pa se utruji kakor pes. Znoj ga obliva po vsem životu, srajco pa bi lahko ožel. Postane, sede, da se odpočije in se zamisli: do doma je daleč, okoli petnajst vrst bo! Kaj čem zdaj z vozom? Zapazi pastirja, ki žene dve kozi na semenj, in mu zakliče:

»Zdrav, rojak! Kam ženeš?»

»V mesto na prodaj!»

»Čemu boš prodajal; zamenjaj rajši z mano kozo za ta voz; vidiš, ves nov je.»

»Samo da se ne prevariš,« se nasmehne pastir, »zdaj si voz pripravljen dati, potem pa se skesaš. Toda dobro. Da pa ne bo kaj narobe, izberi si kozo, katero hočeš.»

Kmet mu da voz, vzame kozo in jo vede domov.

Gre, gre, dve vrsti je že prehodil in se sreča s krošnjarjem, ki je nosil na hrbtu koš, za pasom pa je imel zataknen cel sveženj mošenj. Pogleda kmet te mošnje in silno so mu všeč:

»Poslušaj, rojak! Kam s temi mošnjami?»

»V mesto na prodaj.»

»Zamenjaj z mano mošnjo za kozo.»

»Izvoli, prijatelj!»

Vzame seljak mošnjo, vtakne jo za golenico (škorenj) in gre naprej. Hodi, hodi, pride do reke, sede na brod in se preveze na drugo stran. Brodniki zahtevajo denar, a on nima niti pare in nima s čim plačati.

»Potegnite suknjo z njege, ko nima denarja!« pravijo brodniki.

»Stojte, suknjo sam rabim. Imam pa novo mošnjo, vzemite jo za trud!« Izvleče mošnjo in jim jo da. Brodniki ga izpuste.

Seljak jo mahne domov. »Glej,« pomisli pri sebi, »za nič, pa prav za prazen nič sem izgubil par volov.« Gleda in vidi, da sede na cesti solnarji in si varijo kašo.

»Pozdravljeni, rojakil!»

»Zdrav, možak!»

»Bog blagoslovil!»

»Hvala!»

»Ali je dobra kaša! Dajte, prijatelji, da jo malo pokusim, silno sem lačen.»

»Odkod pa ti?« ga vpraša starešina.

»Bil sem, oče, na semnju; gnal sem par volov, da bi jih prodal.»

»Poglej ga, poglej! Par volov si prodal, pa prosjačiš...«

»Ej, oče,« odgovori seljak, »ko bi Vi poznali moje križe!»

»Kakšne križe?»

»Tak poslušajte!« In pove vse, kako se je godilo.

Starešina se nasmeje in reče seljaku: »No, prijatelj, zdaj se pa kar nikar ne pokaži svoji gospodinj, če ne, bo joj.»

»Ne bo, oče, nič ne bo. Še žale besede mi ne poreče!»

»Lažeš, kmet! Ako te zato gospodinja ne ozmerja, ti dam dvanajst voz soli, — vse ti dam z volmi vred!»

»Dobro, starešina!»

»In če te ozmerja?»

»Bom tvoj hlapec do smrti.»

Ko sta stavo sklenila, gredo v vas. Prišedši do hiše, se skrije starešina v veži, a seljak stopi v hišo:

»Zdrava, žena!»

»Pozdravljen, možiček! Ali si zamenjal voli?»

»Sem.»

- »Kje pa je voz?«
 »Dal sem ga za kozo.«
 »A kje je koza?«
 »Šla je za mošnjo.«
 »In kje je mošnja?«
 »Vzeli so jo za prevoz.«

»No, hvala Bogu, da si se vsaj ti vrnill Brž se sleci in sedj za mizo in založi, zakaj gotovo si že silno lačen. Zastran volov ni treba biti žalosten; ko nimamo volov — tudi skrbi ne bo!«

Seljak sede za mizo in zavpije:

»Ej, starešina, stopi noter! No, ali si slišal? Imam prav?«

»Imaš, imaš,« pravi starešina in vzdihne: »Vzemi z Bogom vseh dvanaest voz s soljo in volmi!«

In tako je seljak zabogatel in se dobro imel do smrti.

Komik.

Slovečega gledališkega komika nekdo prav prijazno ogori. Ker pa se ne more spomniti, kdaj in odkod se poznata, vpraša komik: »Ali ste Vi tudi gledališki komik?«

»Ne,« mu odgovori prijazen človek, »jaz imam samo tako neumen obraz.«

V hotelu.

»Povejte mi po pravici, ali imate v vaših posteljah stenice?«

»Seveda, kam pa naj jih denemo?«

Ravna hoja.

»Kaj si si pa naredil na roki, da imaš obvezano?«

»E, nič; ko smo šli sinoči iz gostilne domov, pa mi je nekdo na roko stopil.«

»Letovišče.«

»Kje pa je Vaš mož, ki ga že toliko časa nič ne vidim?«

»Za dva meseca je šel na letovišče.«

»Za dva meseca?!«

»Da, za dva meseca. Saj smo se prižili, pa ni nič pomagalo.«

Zakaj pa takoj ne poveste!

Zdravnik: »Vaš mož je resno bolan. Takoj naj gre v posteljo in jaz pridem po dvakrat na dan pogledat.«

Žena: »O, kako je dobro, da smo pri bolniški blagajni.«

Zdravnik: »Zakaj pa tega takoj ne poveste? Vaš mož naj izpije nekaj kamilčnih čajev, pa bo kmalu dober.«

Nov naslov.

Rodoljub z dežele pride v Ljubljano, kjer se seznanj v veseli družbi z različnimi gospodi, med njimi tudi z g. N.

»Ali niste Vi gledališki igravec?«

»Ne; zdaj sem državni gledališki odrski uradnik.«

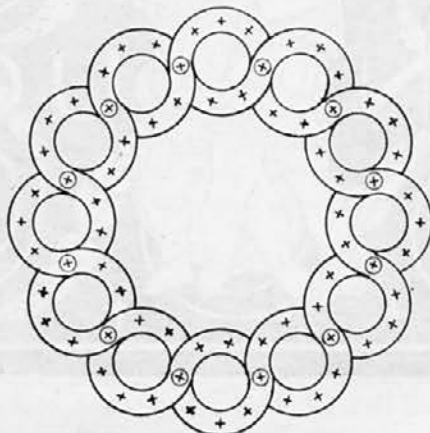
Uganke.

Urednik: Peter Butkovič-Domen,
 Zgonik, p. Prosek, Italia

1. Krogi.

(Miroljub, Vižmarje.)

Šteje 14 točk.

Namesto križcev vstavi črke tako, da dobiš 12 besed po 7 črk nastopnega pomena: 1. nadležen mrčes, 2. umetnik, 3. letovišče ob Jadranskem morju, 4. tiskarski izraz za vrsto črk, 5. gnojilo, 6. del ženske obleke, 7. mesto v Prekmurju, 8. staro filistejsko mes o. 9. otok v Jadranskem morju, 10. strmine, 11. mesto v ljubljanski oblasti, 12. menični izraz.

Pri vsaki besedi postavi prvo črko namesto križca, ki je obdan z malim krogom, nadaljnje tri črke postavi namesto gornjih treh križcev od leve proti desni, peto črko zopet v krožec, šesto in sedmo pa spodaj od desne na levo. Če tako nadaljuješ, bo vedno peta črka prejšnje besede obenem prva črka naslednje besede. Črke v krožcih ti povedo znan pregovor.

2. Iz prirodopisa.

(Miklavč Oskar, Livek.)

Šteje 9 točk.

Cekinček, postrv, polž, morski pajek, polh, sokol, modras, ščinkavec, krap, tiger, knjižni ščipavec, ščuka, delfin, rdeči trakar, kukavica, gad, cvetoder, suha južina, slanik, dromedar, gos, kobranka, gož, sirska pršica, kozel, prašič, slaninar, kuna zlatca, sardina, kuhinjski ščurek, deževnica, borov vešček, petelin, jabolčni zavijač, hišni pajek, klopotača, taščica, zlata minica, nosorog, kuščarica, slon, belouška, ovca, krastača, lastavičar, penica, moškatnik, puran, panter, kos, konj, veverica, krava, kokoš, osel, rumenjaki, lastovica, ovca, čebela.
 (Pazi na noge živali!)

3. Mlatiči.

(St. Jerko, Črnuče.)

Šteje 10 točk.

4. Posetnica.

(Janko, Selca.)

Šteje 7 točk.

Olga Rik

Stična

Kaj je ta žena po poklicu?

5. Skrita mesta.

(Branko Sodnik, Ljubljana.)

Šteje 8 točk.

Pomočnik — kapela — Krapina — korito bivanje — vojaštvo — Jadran

Zapiši besede drugo pod drugo in jih premikaj toliko časa, da dobiš v treh zaporednih vrstah tri slov. kraje.

6. Zastavica.

(Gojenci, Stična.)

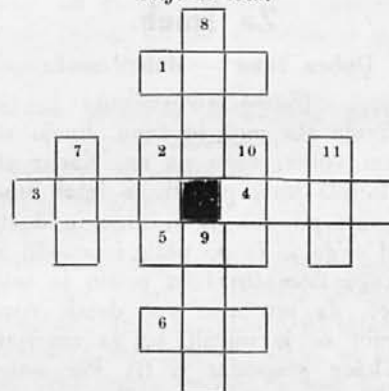
Šteje 6 točk.

Kaj dobiš, ako zvežeš ime velike reke z delom človeškega telesa?

7. Zlogovna križanica.

(Ivanka Kralj, Ljubljana.)

Šteje 12 točk.

Vodoravno: 1. gospodinjstvo orodje, 2. reka na Balkanu, 3. hodnik s stebrišči, 4. zaupan denar, 5. vrtnarsko orodje, 6. vladarski naslov. Navpično: 7. južno sadje, 2. orožje, 8. igra, 9. razgled, 10. ovira, 11. vrsta pravopisa.

Rešitev ugank v 7. številki.

1. Kvadrat. »Zobi« značijo mesta, ki jih zavzemajo one črke, če napišeš abecedo v kvadrat. Tako bereš v označenem redu: **Ko listje smo, ki z vetrom leta.**

(A. Gradnik.)

2. Kaj je to? **Regrat.**

3. Koledar. Vzameš prvo in potem vsako peto črko, kakor kaže datum 5. julij; dobiš: **Ciril in Metod.**

4. Črkovnica. Ključ: mlaj, ščip, drob, vnuk, steza:

Prava vera bodi vam luč, materni jezik bodi vam ključ do zveličanske narodne omike.

A. M. Slomšek.

5. Dopolnilna uganke: bobenjiva, prozanton, oblakrilo, kljunovec, dušikropa, stenatlas, komatorek, glinazija, obročamer, grozdrozg, viharokav, stropilma, Kranjetra, ponevršč. — Pregovor:

Boljše mir ohraniti ko mir loviti.

6. Podobnica: **Kmet gospoda redi.**

7. Pajkova mreža. Mreža sestoji iz 15 mnogokotnikov; vsak pa pomeni črko v abecedi (v smeri proti sredini). Manjkajo le črke, ki so na obodu prečrtane. Lomljena črta veže stranice mnogokotnikov; zvezane črke pa dajo pregovor: **Zaradi ene muhe si pajek ne prede mreže.**

8. Šaljivka: **Domovino.**